

Kratka katehetika

s praktičnimi pojasnili.

○○○

ANTON KRŽIČ

c. kr. profesor verouka v Ljubljani.

○○○

Druga izdaja.

○○○

Kot pomožna knjiga za učiteljišča pripuščena po odloku c. kr. deželnega šolskega sveta za Kranjsko z dne 13. septembra 1912, št. 6709.

Knezoškofijski ordinariat ljubljanski je knjigo odobril 30. avg. 1912, št. 3757.

○○○

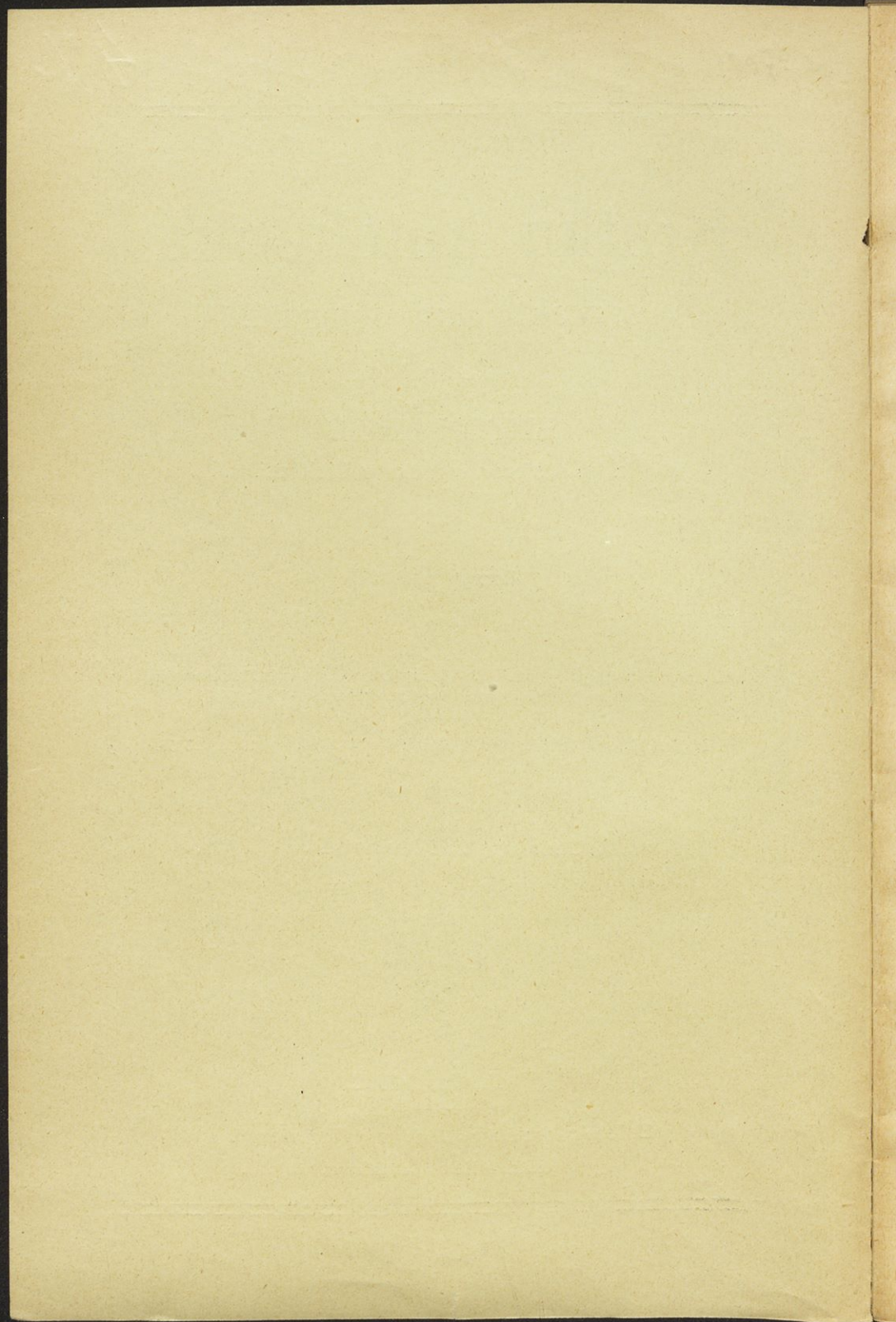
Cena broš.: 60 vinarjev.



V Ljubljani, 1912.

Založilo društvo „Pripravniški dom“.

Natisnila Katoliška tiskarna.



Kratka katehetika

s praktičnimi pojasnili.

○○○

ANTON KRŽIČ

c. kr. profesor verouka v Ljubljani.

○○○

Druga izdaja.

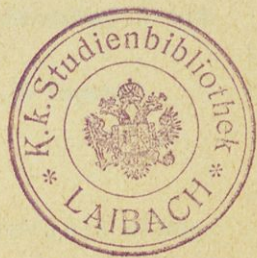
○○○

Kot pomožna knjiga za učiteljišča pripuščena po odloku c. kr. deželnega šolskega sveta za Kranjsko z dne 13. septembra 1912, št. 6709.

Knezoškofijski ordinariat ljubljanski je knjigo odobril 30. avg. 1912, št. 3757.

○○○

Cena broš.: 60 vinarjev.



V Ljubljani, 1912.

Založilo društvo „Pripravniški dom“.

Natisnila Katoliška tiskarna.

KAZALO.

	Stran
Uvod: Kaj je katehetika? Na katere reči se zlasti ozira? . . .	1

I. O katehetu.

§ 1. Katehetova naloga: 1. v čem obstoji? 2. je zelo imenitna; 3. je težavna	1
§ 2. Katehetova usposobljenost: 1. preizkušnja usposobljenosti in škofijsko pooblaščenje; 2. potrebno znanje in vzorno življenje	3

II. O katekizmu.

§ 3. Katekizem — dragocena knjižica: 1. zakaj je koristen in potreben? 2. kako naj se rabi v šoli?	5
§ 4. Katekizem in biblične zgodbe: 1. sličnost in razlika med obema; 2. zakaj naj se uče v ljudski šoli tudi zgodbe sv. pisma?	7
§ 5. Katekizem in cerkvena zgodovina: 1. zakaj naj se v ljudskih šolah uči tudi cerkvena zgodovina? 2. kako v raznih razredih? 3. po katerih načelih?	8
§ 6. Katekizem pa liturgika in evangelij: 1. zakaj naj se v verouk privzema tudi liturgika? 2. kako naj se strinja s katekizmovimi oddelki? 3. kako naj se v ljudski šoli uporablja tudi evangelij .	10
§ 7. Katekizem pa molitvenik in cerkvena pesmarica: 1. zakaj in kako naj uči katehet uporabo molitvenika; 2. tudi cerkvene pesmarice naj ne prezira	11
§ 8. Koncentracija: z ozirom na katekizem, pouk in vzgojo . . .	12

III. O katehumenih.

§ 9. Razumevanje verskih resnic: I. Pojasnjevanje a) konkretnih pojmov, a) neposrednje, β) posrednje: 1. z obrazci in podobami, 2. s primerjanjem in 3. z nasprotjem; b) abstraktnih pojmov, a) neposrednje, β) posrednje: 1. na zgledih še živih oseb, 2. s podobami, 3. s primerjanjem, 4. z nasprotjem . . .	13
II. Dokazovanje: 1. iz sv. pisma; 2. verski dokaz; 3. izkušnjijski dokaz; 4. avtoritetni dokaz. — Verski dvomi, zmote in ugovori	17

§ 10. Spomin: Kaj se zahteva 1. za katekizem in 2. biblične zgodbe ? — Kako se spomin podpira 3. z jasno razlago in 4. mikavnim poučevanjem. — 5. Navodila za učenje na pamet. 6. Učenci naj se uče v šoli in doma. 7. Ponavljanje	21
§ 11. Domišljija: ima velik vpliv 1. v didaktiki in 2. vzgoji	23
§ 12. Čuvstva: 1. katehet naj goji dobra čuvstva in zatira slaba; 2. kako to najlaže doseže?	25
§ 13. Volja: Vse učenje naj dobrodejno vpliva na voljo; posebno pa so vplivni: 1. nagibi, 2. zatajevanje, 3. navada, 4. trdni sklepi, 5. načela, 6. nadnaravni pomočki	27

IV. O katehezi.

§ 14. Določitev učne snovi	30
§ 15. Učna pot: 1. rečna in 2. logična analiza in sinteza	31
§ 16. Učna oblika: Označenje akroamatične in erotematične oblike; 1. kdaj se posebno priporoča akroamatična, 2. kdaj in kako se uporablja erotematična oblika? — Spretno izpraševanje	37
§ 17. Obravnava učne enote: A. Biblična kateheza za nižjo stopnjo; B. Biblična kateheza za višjo stopnjo; C. Katekizmovska kateheza	42
§ 18. Slog kateheze in katehetsko predavanje	54
§ 19. Učna sredstva (Kako naj se rabijo slike)	56

Dodatek.

§ 20. Kratka zgodovina kateheze	58
---	----



Uvod.

Katehetika v ožjem smislu, ali specielna metodika za verouk, je teoretično navodilo, kako naj veroučitelj občna didaktična in vzgojstvena pravila uporablja pri verouku. Navadno se pa še privzema zgodovina verouka in nekatere druge reči, ki se ne ozirajo naravnost na način verskega poučevanja in vzgojevanja.

Ako je katehetika namenjena veroučiteljem, ki še niso natančneje proučili občne pedagogike in metodike, obravnava tudi obširneje občna pravila iz didaktike in vzgojeslovja. Komur pa so ta pravila dovolj znana, zadostuje, da mu pokaže način, kako jih naj obrača na verouk. Tudi se ozira tukaj le na potrebe ljudske šole.

Beseda „katehetika“ se izvaja iz grške besede $\eta\chi\eta$ = glas, $\eta\chi\epsilon\iota\nu$ = glasiti se; odtod sestavljenka $\kappa\alpha\tau\eta\chi\eta\epsilon\iota\nu$ = z vzvišenega prostora se glasiti, učiti. V starodavnih časih je bil to izraz za vsako ustno učenje; v krščanski dobi pa se je ohranil le še za poučevanje v verskih resnicah, zlasti pri otrocih ali izpreobrnjenjih.

Iz te grške besede se še izvaja:

1. Katehét = učitelj verouka v šoli.
2. Katekizem = knjiga, v kateri je ob kratkem nauk o katoliški veri, ki nas uči, kaj moramo storiti, da Bogu služimo in se zveličamo.¹
3. Katehúmen = učenec, ki se uči krščanskega nauka. To častitljivo ime pa se je opustilo med ljudstvom.
4. Katehéza = vse katehetovo delovanje v šoli; v ožjem pomenu = način katehetovega učenja in vzgojevanja (katehizovanje); in v najožjem pomenu = obravnava ene učne enote v verouku. V tej knjižici bomo rabili to besedo v ožjem in najožjem pomenu.

Ker se mora katehetika ozirati na vse te štiri točke, bomo delili vso stvarino v štiri dele: I. o katehetu, II. o katekizmu, III. o katehumenih, IV. o katehezi. Pridejali bomo pa še kratko zgodovino verouka in potrebnih zgledov.

I. O katehetu.

§ 1. Katehetova naloga.

1. Katehetu je naloga učiti verouk in versko vzgajati deco. V ljudski šoli mora otroke naučiti toliko, da bodo pozneje mogli prav umevati v cerkvi pridigo in krščanski nauk, razumevati versko-poučne knjige

¹ Dosledno bi morali pisati katehizem; ali pri tej besedi se udamo starodavni navadi in izjemoma pišemo katekizem.

ter dati odgovor o svoji veri, ako pa pridejo v višje šole, na tej podlagi uspešno nadaljevati tam zaukazani verouk. Vzgojevati pa jih mora v toliko, da bodo že kot otroci lepo živeli in tudi pozneje ne odstopili od rednega krščanskega življenja ter se pridno posluževali v to svrhu potrebnih pomočkov.

Ljudska šola ne more v nobeni stroki doseči popolnega in dovršenega znanja, marveč podaje le podlago za nadaljno izobraževanje. Trгоvec, n. pr., je dobil v računstvu toliko znanja, da si lahko na tej podlagi še sam izpopolni, kar potrebuje za svojo navadno trgovino; poljedelec se je v ljudski šoli toliko izobrazil, da razumeva knjige in spise, ki natančneje poučujejo o umnem gospodarstvu, poljedelstvu itd. Posebno pa je izobrazba ljudske šole neizogibno potrebna podlaga za višje šole.

Enako tudi v verouku ne more še ljudska šola posredovati popolnega znanja. Vendar se verouk v mnogih ozirih loči od drugih ljudskošolskih predmetov. Verskih resnic se otrok ne uči le za poznejše življenje, marveč mora nauk tudi takoj dejanski izvrševati: že zdaj kot učenec lepo in krepostno živeti ter si nabirati zaslug za nebesa. Škoda bi bilo zlatih otroških let, ko bi minila brez zaslug za večnost; a pripravljen mora biti otrok tudi za smrt, ker ga utegne Sodnik pozvati na odgovor že v šolskih letih. — Ko učenec izvrši ljudsko šolo, zanj nikakor še ne preneha učenje iz tega predmeta, marveč se nadaljuje še v cerkvi; cerkev je namreč ona občna ljudska učilnica, kjer se nadaljuje za vsakega vernika do smrti verouk in verska vzgoja. Tu ima svojo pravo veljavo pregovor: „Človek se nikdar ne izuči“.

Torej mora katehet, da tem gotoveje doseže namen ljudskošolskega katehizovanja, pred vsem pri otrocih vzbujati spoštovanje in ljubezen do sv. Cerkve. Posebno naj jih uči in vadi, da se bodo redno in s pridom udeleževali službe božje, z umom in srcem spremljali cerkvene praznike in svete čase ter se polagoma privadili živeti v cerkvenem duhu in si pridobivali potrebne pomoči za lepo krščansko življenje. Tukaj je navada še prav posebno potrebna in merodajna.

Kakor bi bile ljudske šole brez koristi v svetnem oziru za one zanikarne ljudi, ki bi potlej ne pogledali nobene knjige več, ne zapisali nobene črke ter se sploh ne brigali več za to, kar so se učili v otroških letih iz svetnih predmetov; enako bi jim malo koristil verouk, ako bi ne nadaljevali učenja in vzgoje po navodilu najboljše učiteljice svete Cerkve. V tem smislu se še posebej uresničujejo besede Jezusove: „*Kdor ne posluša Cerkve, naj ti bo kot pogan in očitni grešnik*“. To pravilo potrjuje tudi izkušnja.

2. Katehetova naloga je zelo imenitna. Njegov predmet je med vsemi najbolj vzvišen, ker uči o Bogu in nadnaravnih rečeh ter najimenitnejših zadevah človeškega življenja. Drugi predmeti imajo namen pospeševati le zemeljski blagor ljudi, verouk pa jim mora poleg tega tudi posredovati večno srečo. Ako pa kateheza v prvi vrsti poudarja posmrtno srečo, s tem nič ne škoduje časnemu blagru; obratno izpričuje izkušnja, da versko vzgojeni, istinito bogoljubni ljudje so tudi v svetnem oziru najboljši in najzanesljivejši ljudje: v blagor in srečo so domači družini, občini in državi ter človeštvu sploh. Pravi značaj se more vzgojiti le na podlagi vestnosti in strahu božjega, le na podlagi katoliške vernosti.

Prednost verouku pripisuje tudi naš šolski zakon, ker ob naštevanju posameznih predmetov imenuje verouk vedno na prvem mestu in priznava odločilni vpliv verstva pri vzgoji zahtevajoč „*nravno-versko*“ vzgojo kot glavni namen ljudskošolskega delovanja.

Tudi v formalnem oziru je verouk v šoli najvplivnejši predmet, ker blagodejno in izobraževalno deluje na vse duševne zmožnosti: bistri um in posreduje najvišje spoznanje, utrjuje spomin, ki si tu prisvoji reči, ki

so res vredne, da si jih (čestokrat: dobesečno) zapomni za vse življenje, skrbi za čistost domišljije, blaži čustva in posvečuje voljo mladega srca. — Pa tudi vsemu šolskemu delovanju je kateheza najboljša opora, ker bogoljubni otroci so tudi najmirnejši, najposlušnejši in najpridnejši učenci. Kateheza daje šoli nekak svečanosten značaj, da bi se res smela imenovati nekakšno svetišče. Po pravici je trdil že pedagog Trotzendorf: „Solnce strga z neba, spomlad vzame letu, kdor odpravi katehezo iz šole.“

Ugovarja se sicer tuptam, da je verouk preveč suhoparen, dolgočasen predmet, da preobklada spomin, da torej ni priljubljen otrokom. Taki ugovori gotovo niso opravičeni, ako so obrnjeni proti predmetu samemu; k večjemu utegnejo zadeti učitelja, ako ni dovolj spreten ter kos svoji nalogi. Tega se lahko prepriča vsakdo, ako pride v šolo izvrstnega kateheta in opazuje vesele obraze pazljivih in z zanimanjem sodelujočih učencev.

Poudarjati nam je še okoliščino, da kateheza podaje nauke in vzgojo prvcem. Prvi verski vtiski sežejo globlje in so vplivnejši nego oni, ki jih vzprejema človek v poznejših letih; napake še niso tako ukoreninjene in se lažje odpravljajo; tu se stavi podlaga verskega življenja za vsa poznejša leta itd. Torej je v tem oziru kateheza imenitnejša nego dušno pastirstvo pri odraslih.

3. Toda težavna je katehetova naloga. Težavna je že radi predmeta samega, ker se peča verouk z nevidnimi, nadnaravnimi rečmi. Pri otrocih pa je razum malo razvit, duševno obzorje ozko in izkušnja še zelo omejena. Torej ni lahko tako poučevati, da bi umevali in si stalno zapomnili. Učenci so utrujeni po množici drugih predmetov in verouku je le malo časa odmerjenega itd.

Še težja je vzgojilna stran kateheze. Otrok je lahkomišljen in nestalen; ovira ga v dobrem in vleče v zlobnost hudo nagnjenje, ki mu je od leta do leta nevarnejše. Poleg tega pa še čestokrat uničujejo vzgojilne uspehe druge neugodnosti: slabi zgledi domačega in javnega življenja, kvarno berilo, vнемarnost odgovornih oseb itd. Ali ravno ta težavnost bodi katehetu novo bodrilo, da z vso vнemo in vztrajnostjo izvršuj svojo preimenitno nalogo.

Trditev nekaterih pedagogov, da je otrok po naravi popolnoma dober, je krivo-verska; misel, da je „čistemu vse čisto“, neopravičena ali vsaj napak tolmačena; izgovor, da zlobne in pohujšljive reči otrokom niso nevarne, ker jih še ne razumejo, je prazen in večkrat jako poguben.

§ 2. Katehetova usposobljenost.

1. Da sme kdo izvrševati katehetsko službo, mora imeti pooblastilo od svojega škofa (missio canonica). Za svetne učitelje velja ta-le naredba. Državni šolski zakon veleva za subsidiarno poučevanje v verouku posebno preizkušnjo usposobljenosti. Pri tem izpitu morajo ob navzočnosti posebne po škofu določene izpraševalne komisije dokazati, da znajo katekizem, najimenitnejše reči iz cerkvene zgodovine in liturgike ter znajo tudi občna didaktiška in metodiška pravila posebej obračati na verouk, zlasti biblične zgodbe uporabljati v pojasnilo katekizmovih

vprašanj. Za subsidiarni pouk mesto kateheta-duhovnika morajo imeti še posebej dovoljenje višje cerkvene oblasti. (Šolski zakon z dne 14. maja 1869, § 5.)

Ob posebni, bližnji pripravi otrok za prvo sv. izpoved in sv. obhajilo se mora seveda tudi ondotni duhovnik pridružiti svetnemu učitelju, zlasti sodelovati radi notranje, srčne priprave.

2. Da pa more katehet spretno in uspešno poučevati in vzgajati, mora poleg zakonitega pooblaščenja izpolnjevati še nekatere zahteve v znanstvenem in npravnem oziru.

Glede na versko znanje se mora pridno in vestno pripravljati. Katehetska priprava je dvojna: daljna ali splošna in bližnja ali posebna.

Daljna priprava je, kakor pri drugih predmetih, takozvana nadaljevalna izobrazba, ki je katehetu radi imenitnosti predmeta še bolj potrebna. Ne zadostuje še, da bi znal le to, kar je v učnih knjigah, marveč mora proučiti tudi večja strokovna dela, dogmatična, moralna in posebej katehetska, da bode mogel natanko razumevati verske resnice same in njih pomen za življenje. Ako učitelju samemu niso nauki popolnoma jasni, jih tudi drugim ne more zadostno pojasnjevati.

Bližnja priprava pa se zove ona, ki je potrebna za vsako učno uro, za posamezne lekcije posebej. Uspeh kateheze je najbolj odvisen od te priprave, seveda ako je res temeljita. Temeljita priprava se mora ozirati na vse znamenitejše zahteve dobre katehetike, teorijo izpremeniti v praktiško vajo.

Katehet mora: 1. Odbrati si primerno število vprašanj, ki so med seboj v tesni zvezi, ter jih ponoviti, da jih dobesedno zna na pamet. (Enako, če se obravnava biblična zgodba.) 2. Premisliti, v kaki zvezi je ta učna celota s poprejšnjo in nastopno tvarino, v kaki logiški zvezi so posamezni dogodki in vprašanja. 3. Določiti pot, po kateri se da najkrajše obravnavati vsa tvarina. 4. Poiskati posebej one besede in reči, ki so potrebne pojasnila, in preudariti, kako bi se dale najprimerneje pojasniti. 5. Izbrati si kak moment, ki bi se dal posebno porabiti za vzbujenje blagih čustev. 6. Obračati nauk na življenje in v to svrhu poiskati primernih nagibov za otrokovo voljo, zlasti lepih zgledov.

Natančneje je to prepotrebno delo katehetu jasno še le potlej, ko je predelal vso katehetiko, ker uprav na to pripravo merijo pravila v katehetiki.

Nikdo se ne zanašaj na to, da bo ob razlagi že samaobsebi prišla prava misel. Res je, da včasih kar nenadoma zasvetijo jako primerne misli; a to se zgodi navadno le takrat, ko je bil učitelj dobro pripravljen. Take dobre misli naj si po učni uri zabeleži za drugokratno uporabo.

Ob tem pripravljanju naj se rabijo tudi izdelane kateheze in razlage, vendar ne mehanično, marveč le kot dober pomoček, ki krepko podpiraj lastno delo.

Vsaj dispozicija (osnova) naj se napravi pismeno; nekatere imenitnejše reči naj se zapišejo v podrobnosti, n. pr. začetek, konec, ali če se obrača na čustva, posebno če se to zgodi v podobi kratke molitvice itd.

Jako priporočljiva je lepa navada onih, ki si zapisujejo v posebnih knjižicah lepe zgodbe, primere in druga konkretna pojasnila ali sploh lepe misli, ki so jih kje slišali ali čitali, da jih imajo takoj pri rokah, kadar jih potrebujejo. Polajša se to prekoristno delo s tem, ako se kupi obširnejša zbirka zgledov in se potem le še izpopolnjuje po slučajnih zabeležkih.

Še odločilnejše so npravne zahteve. Veroučitelj mora biti sam navdušen za reč, katero uči in jo priporoča drugim. Sam mora živeti po sveti veri in sam rabiti pomočke krščanskega življenja, molitev, sv. mašo, svete zakramente itd., kakor daje navodila gojencem. Tako navdušenje za sveto reč more imeti pa le oni, ki je veren po mišljenju in življenju, blag značaj, plemenitega srca. Bodi prepričan, da katehetov zgled je najboljši nazorni nauk.

Ko bi bil n. pr. svetni učitelj, kateremu se poveri subsidiarno poučevanje v verouku, omahljivec ali celo nasproten sveti veri, bi nikakor ne bil kos svoji nalogi, ker bi ne mogel učiti s potrebno vnemo, pa bi tudi s svojim vedenjem sproti podiral, kar bi zidal z naukom.

II. O katekizmu.

§ 3. Katekizem — dragocena knjižica.

1. Nauki, ki jih je izročil Jezus svoji Cerkvi, so jako obširni. Že za odrasle vernike morajo duhovniki odbirati in podajati le take resnice, ki so jim primerne in potrebne za življenje. Tembolj se mora omejevati katehet in iz obilnega zaklada odbirati to, kar je mladini umevno in potrebno. Taki posebej mladini odmenjeni verski nauki so nakratko združeni v mali, škofijsko potrjeni knjižici, ki se imenuje katekizem.

Poleg sv. pisma, mašne in obredne knjige je katekizem najdragocenejša knjiga sv. Cerkve radi vsebine in starosti. Imenujejo ga „zlato posodo“, „biserno zakladnico“, ki hrani v sebi najpotrebnejše nauke sv. Cerkve na kratko v določeni in jasni obliki. Zove se tudi čestokrat „zakonik“ božjega kraljestva na zemlji, ker v kratkih stavkih določuje zahteve nebeskega Kralja. Častitljiva je ta cerkvena knjižica, ker je sad skoro dvatisočletnega katehetskega delovanja katoliške cerkve.

Ne le koristna, marveč potrebna je ta šolska knjižica: a) veroučitelju, ki potrebuje zistematiškega vodila, da more v določenem redu in v določenih mejah izvrševati svoje vzvišeno delo. Obenem mu je katekizem zanesljivo poroštvo, da uči pravi nauk sv. Cerkve in da ne opušča nič bistveno potrebnega. — b) Potreben je katekizem učencu, ker mu v kratkih stavkih podaje vse nauke, ki mu jih je katehet obširno razjasnjeval v šolskem pouku, ter jih lahko čestokrat ponavlja in si jih za stalno vtisne v spomin. — c) Starši in domači vzgojitelji lahko podpirajo katehetovo delovanje. Hkrati je katekizem prekoristna družinska knjiga tudi za odrasle. — č) Za cerkveno oblast pa je katekizem poroštvo, da se verouk povsod enotno poučuje, in ji je s tem tudi olajšano potrebno nadzorstvo.

Glavna šolska knjiga za verouk je torej katekizem; vse druge, ki se še rabijo v ljudskih šolah, n. pr. svetopisemske zgodbe, evangelij, cerkvena zgodovina, liturgika, molitvenik in pesmarica, so le bolj pomožne knjige, ki katekizmove nauke pojasnjujejo, dokazujejo, utrjujejo in izpopolnjujejo.

Katehetu bodi posebna skrb, da bodo učenci po vrednosti čislali to dragoceno knjižico in imeli neko sveto spoštovanje do nje. Izmed vseh šolskih knjig naj jim bo katekizem najljubša knjiga. To naj pokažejo že na zunanje s tem, da ga varujejo in ohranijo vedno čednega. V to svrhu naj večkrat opozarja učence na to, kako je katekizem imenitna cerkvena knjiga. Sam naj rad ob raznih priložnostih kaj navaja iz njega z izrečnim pristavkom, da tako uči katekizem. Priporoča naj tudi, da naj bi vsak šolar

ohranil svoj katekizem kot najdražji spomin iz šolskih let ter ga lahko zopet in zopet ponavljal še v poznejših letih. — Veroučitelj naj kakorkoli odlikuje one učence, ki znajo izvrstno ves katekizem!

2. Katehet naj rabi katekizem tako-le: a) Sam mora dobro znati in razumeti vsa vprašanja. Pri vsakem predmetu je namreč to prvi pogoj uspešnega učenja; tudi z najboljšo metodo si ne more učitelj pomagati, ako mu ni popolnoma jasno to, kar uči. — b) Katekizmov vprašanja naj vselej poprej natančno razloži in razjasni, predno se jih morajo učenci naučiti, ker takih reči, ki jih človek ne ume, se težko nauči, pa jih tudi zopet hitro pozabi ter nima prave koristi od svojega truda. — c) Ne bodi pa še zadovoljen s tem, da učenci le razumejo in znajo katekizem; še z večjo skrbjo delaj na to, da pridobi za svete resnice tudi srce, tudi voljo učencev; kateheza bodi praktična ter se vedno oziraj na življenje, na razmere, v katerih žive učenci. Otroku je treba vse razdrobiti in natančno razkazati, kdaj, kje in kako naj se ravna po dotičnem nauku; pa večkrat mu je treba ponavljati ista navodila. V obče nam podaje katekizem dvojne nauke: verske in dejanske resnice. Pri verskih naj utrjuje in poživlja vero v otroških srcih; pri dejanskih pa naj odpravlja napake in pregrehe pa navdušuje za lepo in čednostno življenje. — č) Vsako šolsko leto — vsaj pri manjših učencih — naj pride na vrsto ves katekizem. Obravnava in dopolnjuje naj se v takozvanih koncentričnih krogih. Tudi katekizmov sestav (zistem) naj se ne prezira.

Zgodbe sv. pisma so pri začetnikih podlaga, na kateri se snujejo in izvajajo katekizmovi nauki, ki naj pa že tudi dobivajo, kolikor možno, obliko (besedilo) iz katekizma, ter naj se že tudi ozira na katekizmovno razporedbo. Saj mnogokrat se že itak ujema vrsta zgodovinskih dogodkov z redom katekizmovih vprašanj, posebno o življenju in trpljenju Jezusovem. Ko pa znajo učenci že brati, naj se jim takoj da tudi katekizem v roke; čim preje se seznanijo z njim, tem bolje.

Glede na katekizmovno celoto je v raznih škofijah različna navada. V tem je sicer edinost, da naj se v nižjih razredih ali oddelkih uči katekizem vsako leto v celoti. Od tretjega razreda dalje pa se v nekaterih škofijah deli katekizmova tvarina na dve šolski leti. Delitev ima to prednost, da se lahko temeljiteje obravnavajo posamezni oddelki; nasprotno prakso pa priporočajo ti-le pomisleki: otroškim potrebam je bolj ustrezno, ako imajo pred očmi vsako leto vse resnice sv. vere; iz vsega katekizma je lažje odbirati dušni zmožnosti primernih vprašanj; pouk v oddelkih je precej olajšan, ako ni treba snovati pododdelkov radi delitve katekizma; preselitev učencev iz ene šole v drugo ima manj neprilичnosti itd. Da pa se ne krati potrebna temeljitost, naj se težavnejša vprašanja odkladajo za eno leto, manj važna obravnavajo le kurzorično, že poprej temeljito obravnavana pa samo ponavljajo brez nove razlage.

Nekateri tudi nočejo upoštevati katekizmovega sestava ter jemljejo semterja zdaj ta zdaj oni odstavek. Posebno se mnogi ravna po cerkvenem letu, in že se je javila želja, da naj bi se katekizem (in morda tudi zgodbe) razdelil po cerkvenem letu. Temu pa nasprotuje šolska uravnava z različnimi počitnicami, pa tudi učna tvarina, ki se z ozirom na obširnost ne bi dala dobro razvrstiti na posamezne dobe cerkvenega leta. Torej ne priporočamo te prakse. Lokalni spomin je tudi velikega pomena, posebno v mladosti; obratno pa zelo moti potrebno zvezo, ako imajo otroci polno „ušesec“ po katekizmu ter se zaletavajo zdaj sem, zdaj tja. Imenitnejše reči v cerkvenem letu so že otrokom toliko znane, da zadostuje, le opozarjati nanje, kadar pride dotična tvarina na vrsto, ali kadar se bliža dotični praznik. Izjema je seveda ob času posebne priprave za prvo sv. spoved ali prvo sv. obhajilo.

§ 4. Katekizem in biblične zgodbe.

1. Večinoma je vsebina ista v katekizmu in svetopisemskih zgodbah; a nekaj razodetih resnic pa je nezmotljiva Cerkev določila ali vsaj natančneje izpopolnila. Sv. pismo hrani božje razodetje v zgodovinski obliki, t. j. verske in npravne resnice so navezane na osebe, kraj in čas. Ako pa odstranimo, kar je zgodovinskega, nam ostanejo le resnice v pojmovni obliki, kakor nam jih podaje katekizem. Tem iz sv. pisma posnetim resnicam pridružuje katekizem še one resnice božjega razodetja, ki nam jih hrani ustno izročilo sv. Cerkve.

Poleg različnosti v obliki je med katekizmom in zgodbami tudi še različnost v razvrstitvi. Sv. pismo nam podaje razodetje božje v kronološki vrsti, katekizem pa sistematično, t. j. v posebnih skupinah takih nauk, ki so med seboj sorodni ali v tesnejši zvezi.

Ta tesna zveza med katekizmom in bibličnimi zgodbami je dala v novejšem času nekaterim pedagogom povod, da so jeli nasvetovati nasprotno pot, češ: katekizem ne bodi več voditelj verouku, marveč zgodbe naj prevzamejo vodstvo, katekizem pa naj se predela tako, kakor zahteva kronologija bibličnih zgodb.¹ Taka prememba bi utegnula biti le tedaj koristna in uspešna, ko bi bili vsi katekizmovi nauki res posneti iz sv. pisma in pa ko bi se mogli res po vrsti gladko izvajati iz posameznih zgodb, ter bi ne bilo mnogo takih, ki so posneti iz raznovrstnih oddelkov svetega pisma. Koncentracija bi torej tem potom le malo pridobila, neenakost sistema bi se le menjala, ne pa odpravila.

2. V verouku se morajo katekizmu privzemati tudi zgodbe sv. pisma:

a) ker je bila od nekdanj tako navada v katoliški cerkvi.

Že v katehumenatu so učili verske resnice na podlagi svetopisemskega pripovedovanja. Tudi v srednjem veku je ostalo oboje v tesni zvezi. Po reformaciji se je sicer nekoliko zrahljala ta zveza in svetopisemske zgodbe so jeli opuščati v katehezi; a kmalu so jih začeli še bolj čislati nego kdaj poprej, tako da so se poleg katekizma uvedle v verouk kot samostojen predmet.

b) Biblične zgodbe so najboljše sredstvo za razlago katekizmovih nauk:

a) Izpopolnjujejo nekatere resnice, ki so v katekizmu kar samo na kratko omenjene.

N. pr. stvarjenje sveta; Jezusovo detinstvo, njegovi čudeži, trpljenje in povelicanje ...

β) Celostavljajo nekaj reči, katerih ni v katekizmu.

N. pr. nauk o prizanašljivosti božji (v raznih dogodkih), o štedljivosti (v zgodbi o čudežnem nasičenju v puščavi), o hvaležnosti ...

γ) Dokazujejo in utrjujejo verske resnice.

Katekizem n. pr. uči, da je Bog neskončno moder, pravičen, usmiljen itd. Mnogoštevilni biblični dogodki dokazujejo in utrjujejo nauk o teh in drugih lastnostih božjih, zlasti o previdnosti božji. Nauk o božji naravi Jezusa Kristusa še le popolnoma utrdijo biblične zgodbe nove, deloma pa tudi stare zaveze itd. — Večkrat se svetopisemski dokaz omenja v katekizmu le s kratkim stavkom. Dokazilna moč se izprevidi še le iz natančnejšega opisa v zgodbah.

δ) Dajo jasen pregled božjega razodetja.

Prelepo se nam zrcali iz dogodkov stare in nove zaveze neskončna ljubezen in usmiljenost božja v odrešenju človeštva po Jezusu Kristusu. Iz samega katekizma bi se to ne razvidelo tako žarno.

¹ Cf. Ivan Valerian, *Neue Wege im Religionsunterricht*. Würzburg 1902.

- a) Sploh krepko podpirajo in poživljajo katehezo in so najboljše sredstvo za nazornost verskega pouka.

Otroci jako radi poslušajo zgodbe. Svetopisemske zgodbe pa imajo zato prednost pred vsemi drugimi, ker so kot božja beseda posebno vzvišene in zanesljive, pa tudi same obsebi jako mikavne. Iz svetnih dogodkov se dajo sicer tudi nazorno izvajati nauki, a ker nimajo božje veljave, se iz njih ne morejo kar naravnost izvajati svete resnice, marveč le primerjaje, torej šele po analogiji.

- c) Biblične zgodbe pa so obenem (posebno kot samostojen predmet) izvrstno vzgojilno sredstvo ter zelo blagodejno vplivajo na srce in voljo učencev, ker jim kažejo krasne vzore čednosti, pa tudi strašne nasledke greha in hudobije, ter dokazujejo po junaških delih, da se je mogoče varovati greha tudi v največjih nevarnostih ter čednostno živeti v vseh okoliščinah življenja.

Pred vsem nam v svetopisemskih zgodbah žarno odseva prekrasni vzor nebeškega Učitelja samega, njegovo vsemogočno veličanstvo, njegova neskončna ljubezen in požrtvovalnost, bremadežna svetost in popolnost njegovega božjega Srca... Pa tudi v premnogo drugih svetopisemskih osebah se nam vzorno kažejo raznovrstne vrline in čednosti, ki močno vzbujajo naše srce k posnemanju. N. pr. stanovitni Noe, verni, nesebični, miroljubni Abraham, ki je tako goreče ljubil Boga, da je bil pripravljen darovati svojega preljubega sina, v voljo božjo vdani trpin Job, spravljivi Ezav, skesani David, modrosti proseči Salomon, za Kristusa umirajoči Štefan, za svojo vero veselo trpeči apostoli itd. itd. nas nujno vabijo in kličejo: „Pojdi in stori še ti tako!“¹

Dasi smatramo svetopisemske zgodbe v ljudskih šolah kot katekizmu podrejen predmet in pomožno sredstvo, vendar s tem nikakor nočemo kratiti njih izredne vrednosti. Zato priporočamo zlasti za višje razrede, naj se večkrat obravnavajo popolnoma „samostojno“, t. j., z nekim govorniškim navdušenjem naj se pripovedujejo, v nekaterih oddelkih tudi živahno razširijo v „premišljevalnem“ pomenu, kakor se je po okoliščinah res utegnilo vršiti dejanje, kot da bi se ponavljalo pred našimi očmi itd. Takó povedana zgodba že sama dovolj deluje, da ji ni treba še običajnega komentarja. Zlasti nekateri dogodki nove zaveze naj se izkoriščajo v tem smislu. Blagodejni sad ne more izostati.

§ 5. Katekizem in cerkvena zgodovina.

1. Cerkevna zgodovina je za verouk tako izvrstno metodiško sredstvo, da se nikakor ne sme zanemarjati, in sicer prav iz tistih vzrokov kakor bibliške zgodbe.

a) Cerkevna zgodovina sicer ni v tem smislu cerkevna knjiga, kot je katekizem ali kot so svetopisemske zgodbe, a po vsebini je nekako nadaljevanje sv. pisma nove zaveze. Tam, kjer sv. pismo neha pripovedovati o razvoju božjega kraljestva, tam zastavi cerkevna zgodovina.

Dejanje apostolov in sploh, kar je v sv. pismu zgodovinskega po Kristusovem vnebohodu in poslanju sv. Duha, je pravzaprav že del cerkvene zgodovine. Tesna zveza s svetim pismom pa je zlasti v tem, da opisuje in slika razvoj božjega kraljestva na zemlji tako, kot se je vršilo po obljubah Jezusa Kristusa in deloma tudi po napovedbah prerokov stare zaveze. Brez cerkvene zgodovine bi torej ne bile dovolj jasne zgodbe sv. pisma, n. pr. prelepe prilike o božjem kraljestvu i. dr. Sv. Avguštin zahteva v svojem katehetskem navodilu, da naj se dopoveduje vsa zgodovina sv. vere, od stvarjenja sveta do najnovejših dni. Kar je bilo potrebno za čas sv. Avgušтина, to je tem potrebnejše za sedanjost.

¹ Cfr. Dr. Knecht, Kommentar, str. 8.

b) Cerkvena zgodovina je krepka opora pri katekizmovi razlagi. Skoro vse one koristi, ki jih podajajo svetopisemske zgodbe v verouku, se dajo zajemati tudi iz cerkvene zgodovine. Enako služi v pojasnilo resnic, blaženje srca, utrjevanje volje, ter enako poživlja učenje. Neprecenljive koristi je pa zlasti zato, da se otroci zgodaj navadijo čislati in ljubiti svojo mater, sv. Cerkev, in se jim vzbuja sočutje za njene vesele in žalostne dogodke, ko spoznavajo krasne zglede njenih vrlih otrok iz preteklih časov, ko slišijo o njenih slavnih zmagah, ko se prepričujejo, kako Jezus po svoji obljubi sam pomaga voditi Petrov čolnič, da ga ne morejo oškodovati ali celo potopiti sovražni viharji.

Tudi v katehetski metodiki se čimdalje bolj prepričujejo merodajni možje, da v vednostnem in vzgojilnem smislu je treba večkrat posegati v cerkveno zgodovino, ker za mnoge resnice ni lahko dobiti v bibličnih zgodbah primerne zglede in se po krajši in lažji poti doseže namen s kakim svetniškim zgledom.

2. Posebna učna knjiga za cerkveno zgodovino je dovoljena samo v meščanski šoli ali višjih razredih istovrstnih ljudskih šol. Toda odlomki iz cerkvene zgodovine se lahko rabijo po vseh razredih, posebno kratko in mikavno opisovanje svetniškega življenja.

Kakó blagodejno bi vplivalo na mlada srca, ko bi n. pr. katehet že v prvem razredu izkušal vzbujati stud nad grehom tako-le: Živel je pred 350 leti ljubezniv deček, sin imenitnih staršev, ki so ga zelo radi imeli. Pa je bil tudi vreden, da so ga. Le poslušajte, kako zelo se je bal ta dobri deček vsakega, tudi najmanjšega greha. Res ne vem, ali bi mogel angel, ki bi prišel iz nebes, bolj studiti greh, kot ta blagi otrok. Še takrat, če se je vpričo njega kdo drugi kaj pregrešil, n. pr., izrekel kako pregrešno besedo, mu je bilo tako hudo, da je preplašen prebledel in se v omedlevici zgrudil na tla. Oče je prosil ljudi, ki so hodili obiskat to plemenito družino, naj vendar nikar nihče ne izpregovori vpričo dečka nobene napačne besede, „saj se bojim“, je pristavil, „da bi mi še ne umrlo to dobro dete“. Ta angelsko dobri otrok je bil — sv. Stanislav! Ali ga boste posnemali?¹

3. Pomniti pa je pri tem predmetu zlasti to-le:

a) Važni zgodovinski dogodki, ki zanimajo že mladino, naj se omenjajo in opisujejo pred onim dnem, ko se obhaja njih letni spomin v cerkvi ali vsaj v zasebnem življenju.

N. pr. pred praznikom Marijinega imena oproščenje Dunaja; pred najdenjem svetega križa (3. maja) dotična dogodka sv. Helene; pred praznikom Kristusovega vnebohoda zgodovinski postanek prošnjih cerkvenih obhodov; pred praznikom brezmadežnega Spočetja prikazovanje Matere božje in slavna Marijina božja pot v Lurdu itd. Jako koristno bi bilo ob godu posameznega učenca opozarjati na življenje njegovega sv. patrona.

b) S suhoparnim naštevanjem imen, letnic, vrste zgodovinskih dogodkov ali oseb naj se tu ne trati dragi čas, niti v najvišjih razredih, marveč podajajo naj se živo zarisane slike posameznih zgodovinsko znamenitih oseb in dogodkov.

Čas naj se, če treba, naznanja le bolj splošno, recimo: v prvih časih krščanstva, v srednjem veku, v novejšem času; v začetku, sredi ali ob koncu dotičnega stoletja. Za najiminennejše dogodke je pa vendarle koristno, ako se natančneje zahtevajo letnice; saj več se jih že itak vzajemno zahteva v svetni zgodovini.

¹ V slično porabo priporočamo: „Zgledi bogoljubnih otrok iz vseh časov krščanstva.“ Trije zvezki. „Kako ti je ime?“ Dozdaj enajst svetih vzornikov. V zalogi „Kat. društvo detoljubov“. — Hattler: „Kath. Kindergarten“ in „Blumen aus dem kathol. Kindergarten“, pri Herderju. — Dr. Fr. Falk: „Kinderspiegel“ i. dr.

Brez prave koristi bi bilo v ljudski šoli po vrsti naštevati n. pr. vladarje, ki so preganjali kristjane, po samezno opisovati vse križarske vojske i. dr.

c) V prvi vrsti naj se obravnavajo one zgodbe, ki navdušujejo za vero in sv. Cerkev; krivoverci in sovražniki sv. Cerkve naj se bolj na kratko odpravljajo, razen tam, kjer se je tudi ob nasprotstvu posebno žarno kazala božja pravičnost in pomoč.

Kakor se v družini raje pogovarjajo o onih dogodkih, ki so ji v čast in veselje, nego o žalostnih udarcih, ki vzbujajo neprijetne spomine, enako naj se ravna, kadar se otrokom sv. Cerkve pripoveduje zgodovina njihove matere. Večkrat in obširneje in z navduševalnim poudarkom naj se pripoveduje in ponavlja, kar je veselega in slavnega v cerkveni zgodovini. Na Juda izdajalca že itak radi kažejo nasprotniki, mi se veselimo sv. Janeza, sv. Petra, sv. Pavla itd.

č) Izmed znamenitih zgodovinskih dogodkov naj se posebej odbirajo in poudarjajo oni, ki zadevajo našo širšo ali ožjo domovino.

V tem oziru je posebno hvale vredna in priporočljiva Strojeva „Kratka zgodovina katoliške cerkve za šole“. Včasih se pa po potrebi zajema tudi še iz obširnejših virov domače zgodovine.¹

§ 6. Katekizem pa liturgika in evangelij.

1. Katehet mora s katekizmom združevati tudi liturgiko, ker je velike koristi za katehezo.

a) Podaje mnogo snovi za nazorno obravnavanje katekizmovih nauk.

N. pr. nauk o sv. zakramentih. Katehet utegne sestaviti s sodelovanjem učencev splošni pojem o zakramentu tako, da za nekatere zakramente, ki so jim bolj znani, n. pr. sv. krst, sv. birmo... našteje bistvene obrede (kaj mašnik dela? kaj govori? = zunanje znamenje) in milosti, ki jih deli (zakramenti jih delé, t. j. s tem, ko mašnik opravi bistvene reči, prejme duša milost božjo, zato = podelilno znamenje). Ker se lahko vidi in sliši, kar mašnik dela in govori ob deljenju sv. krsta, sv. birme..., imenujemo vidno znamenje; ker pa milosti, ki jo prejme duša, ne vidimo, pristavimo še: nevidna milost. Torej porečemo: Sv. krst, sv. birma... je vidno in podelilno znamenje nevidne milosti božje. Zdaj se pa še pristavi, da na tak način je Kristus sam zapovedal deliti njegove milosti, ki jih je zaslužil za naše zveličanje, pa ne le pri sv. krstu, sv. birmi..., marveč pri vseh zakramentih; pravimo tudi, da je Jezus Kristus postavil ono vidno in podelilno znamenje. Torej bomo rekli: Zakrament je vidno in podelilno znamenje itd. (Kakor v katekizmu.)

b) Nauk o liturgiji je bistveno potreben za versko vzgojo, da se otroci zgodaj privadijo cerkvenega življenja, t. j. da se spridom udeležujejo službe božje, praznovanja svetih časov, cerkvenih šeg itd.

Sv. Cerkev vzgaja narode z učenjem in službo božjo. Torej tudi pri mladini ne zadostuje le učenje, marveč se mora tudi dejansko privaditi krščanskega življenja v duhu sv. Cerkve, da ji bo ljubo in drago tudi v poznejših letih, — neka „življenjska potreba“.

c) Šele tedaj, če otroci prav spoznajo in čislajo lepoto službe božje ter se je redno in dostojno udeležujejo, bodo tudi prav spoznali sv. Cerkev kot svojo ljubečo mater in se bo tudi njim vnemala detinska ljubezen do nje, tako da ne bo moglo lahko kdaj kaj ločiti otrok od matere.

¹ Cf. Fr. Spirago. Lehrbuch d. spec. Methodik. Str. 85.

To misel, da je sv. Cerkev naša dobra mati, naj katehet večkrat razvija in pojasnjuje. Saj se dá skrb in ljubezen navadne matere tako lepo primerjati s skrbjo in ljubeznijo, ki jo ima sv. Cerkev do nas, svojih otrok.

č) Za krščansko vzgojo je bistveno potrebna nadnaravna, božja pomoč. Liturgika pa nam kaže studence in zaklade milosti božjih ter pot do njih.

V tem ravno se kaže razloček med krščansko in samo svetno vzgojo, da ona vzgaja tudi za srečno večnost in rabi v dosego vzgojilnih namenov poleg naravnih tudi nadnaravne pomočke. A ti nadnaravni pomočki za pošteno življenje niso potrebni le za dobo mladinske vzgoje, marveč za vse življenje. In ravno liturgika naj posreduje ono trdno voljo pri gojencih, da jih bodo pridno rabili tudi v poznejših letih. (Prim. § 1.)

Sicer se za liturgiko ne rabi posebna šolska knjiga v ljudski šoli razun v meščanskih in istovrstnih šolah, pa še tu ne povsod. Vendar mora liturgika ves čas spremljati verouk. Že v prvem razredu se lahko vpletajo liturgični nauki, ko se v zgodbah govori o skrivnostih največjih praznikov, ali ko se pričetniki vadijo pravilno delati križ i. d.

To zahteva tudi sedanji avstrijski katekizem, ki na mnogih krajih opozarja na liturgiko.

Pouk o liturgiji pa bodi praktičen in zanimiv brez suhoparnega naštevanja. Privzemajo naj se le potrebne reči, opušča pa naj se vse, kar le redkokrat pride na vrsto ali kar morajo natančneje vedeti le duhovniki, ne pa navadni ljudje.

3. Evangeliji (in listi) so s cerkvenim letom v tesni zvezi in se mora torej liturgika tudi ozirati nanje. Pa kakor je želeti, da bi se metodično obravnavali in strinjali s katekizmom, je vendar to v sedanjih razmerah skoro nemogoče. Vendar naj katehet po zmožnosti opozarja učence na evangelij nastopne nedelje ali praznika, potlej pa povprašuje, o čem je bil evangelij, da se privadijo pazljivo poslušati berila in govore v cerkvi.

Po nekaterih škofijah je še zapovedan evangelij kot poseben predmet v ljudskih šolah. V novejši učni črtež na Dunaju ga niso vzprejeli. Slavni katehet škof dr. Knecht je svoj čas temu tudi odločno oporekal ter rekel med drugim: „Na katoliški strani že zopet sili v napako, da vse zahtevajo od šole, kot da bi bila izpustnica iz šole obenem tudi izpustnica iz Cerkve. Cerkev pa je kraj, kjer se ob nedeljah in praznikih razlaga evangelij.“¹

§ 7. Katekizem pa molitvenik in cerkvena pesmarica.

1. Eden najboljših dokazov dobre kateheze je: Ako otroci radi in pobožno molijo ter se z veseljem in vzpodbudno dostojnostjo udeležujejo službe božje, ker vsakdanja izkušnja potrjuje izrek sv. Avgušтина: „Kdor zna prav moliti, zna tudi prav živeti.“

K takemu uspehu pa veliko pripomore dober molitvenik v rokah šolske mladine. V dopolnitev liturgiškega poučevanja je torej potrebno, da katehet:

a) Strogo zahteva, da otroci, ki znajo že brati, morajo imeti vsak svoj molitvenik.

¹ Prim. Pichler, Lehrplan für den kath. Unterricht etc. Wien 1904. Str. 52 in 53.

Lahka sicer ni izpolnitev te zahteve, a s krepko voljo in modrimi sredstvi se da že doseči. Nekaj se da dognati z dobrohotnim opominjevanjem pri starših, nekaj morebiti po dobrotnih prispevkih v ta prepotrebni namen, nekaj pa seveda tudi po lastni požrtvovalnosti. Enoten molitvenik za šolsko mladino ima tudi to korist, da ga more založništvo ceneje prodajati. Posebej se priporoča: Dr. G. Pečjak, „Šolski molitvenik“ in „Večno življenje“, ter Čede, „Sveto opravilo“.

b) Poučuje otroke, kako naj rabijo molitvenik.

Pokaže jim, kaj naj molijo pri raznih delih sv. maše, kaj takrat, ko opravijo sveto izpoved in obhajilo, kaj pri popoldanski službi božji; opozori jih tudi na to, kaj naj bi molili doma, zjutraj in zvečer, in kadar gredo v cerkev izven službe božje, kaj o posebnih praznikih, cerkvenih pobožnostih, v raznih potrebah. Ako je bil sicer jasen liturgiški pouk, bo tudi ta naloga olajšana, tembolj, če imajo učenci vsi isti molitvenik.

Poglavitna reč pa bodi jasna razlaga, da bodo otroci tudi umeli in čutili, kar molijo.

2. Sveto petje — ako se poje res z razumom in čustvom — je enako koristno in zaslužno kot molitev. Torej naj katehet po svoji moči pri mladini pospešuje umevanje in zanimanje za cerkveno petje. Razlaga naj učencem najnavadnejše cerkvene pesmi in vzbuja naj jim veselje do svetega petja.

Dober pomoček v to svrho je „Ljudska pesmarica“, „Cecilija“, publikacije p. Angelika i. dr.

§ 8. Koncentracija.

Trojna koncentracija je potrebna v verouku. Z ozirom na zmožnost učencev imenujemo katehetski pouk ciklični ali v koncentriških krogih, ako se vsako leto uči ves katekizem in kar je ž njim v zvezi, a se polagoma od leta do leta razširja v vsem obsegu od lažjih do težjih vprašanj. Z ozirom na pouk sam se učenje takrat zove koncentriško ali koncentrirano, ako se s katekizmom istodobno uči tudi vzporedni oddelek iz bibličnih zgodb in cerkvene zgodovine, iz liturgike in drugih pomožnih predmetov (evangelija, molitvenika, pesmarice). Z ozirom na vzgojo pa zahteva koncentracija, da se kar vse katehetovo delovanje strinja v tem, da se bolj in bolj izboljšujejo in blažijo nežna srca šolske mladine.

Koncentracija v prvem smislu je že itak dana po trojni izdaji katekizma avstrijskih škofov. O tem smo že povedali svojo misel. (Prim. § 3, 2.)

V drugem smislu pa je koncentracija jako težka reč in še ni dospela do enotnega postopanja. V obče se ravna tako-le: vodilna knjiga je katekizem, privzema se, kjer treba, biblijska zgodba ali kaj iz cerkvene zgodovine, liturgike in molitvenika ali pesmarice. Zlasti v višjih razredih pa se mnogokje kaže razlika. Nekateri se nič ne menijo za katekizem, kadar uče svetopisemske zgodbe, liturgiko, cerkveno zgodovino, ter obravnavajo te predmete popolnoma samostojno. Drugi pa še pretiravajo in tenkovestno vežejo vsako stvarco s katekizmom. — Najlažje bi se utegnila doseči koncentracija po tej-le poti. V nižjih razredih: glavni predmet zgodbe sv. pisma (dasi vodilni namen katekizem). V sredini: poglavitni predmet katekizem (kot sredstvo že znane svetopisemske zgodbe; nove le v najpotrebnejših slučajih, zlasti če se dajo porabljati brez večje težkoče). V višjih razredih: glavni predmet zgodbe biblijske ali cerkvene ali tudi liturgika (a z vednim ozirom na že znana katekizmovna vprašanja). Na ta način ostane katekizem povsod sredotočje, okrog katerega naj se suče vse drugo.

V tretjem oziru pa mnoge katehetike ločijo vzgojo in jo obravnavajo v posebnem delu. A ta ločitev je le teoretiška, da se je možno natančneje in temeljiteje poučiti o tej zahtevi. Praktiško pa zahteva koncentracija, da naj se vzgojilni moment jemlje v poštevek kar vsako učno uro; vsaki posamični katehezi bodi namen, izboljševati mladino in jo utrjevati v dobrem. S to koncentracijo je v zvezi tudi zahteva, da se katehet enakomerno oziraj na vse duševne zmožnosti: vzporedno dobivaj potrebne hrane um in srce pri vsaki katehezi. Tudi naj se verskim resnicam vselej privzemajo dotične npravne zahteve; dejanske resnice pa naj se naslanjajo na vzporedne dogme. N. pr. pri nauku o božji svetosti opominjaj otroke, da naj se varujejo tudi malih grehov; ko pa razlaga nauk o malih grehih, naj pripomni, da se jih moramo zato tako skrbno varovati, ker žalijo neskončno svetega Boga.

Praktiški pregled koncentracije za verouk v posameznih razredih ljudske šole podaje učni črtež, splošni in podrobni.¹

III. O katehumenih.

Katehetovo delovanje upoštevaj vse dušne moči učenčeve; razum, spomin, domišljijo, čuvstva in voljo.

§ 9. Razumevanje verskih resnic.

Z ozirom na razum ima katehet dvojno nalogo: 1. pojasnjevati ali razlagati resnice, 2. dokazovati jih.

I. Pojasnjevanje mora privedi učence do tega, da razumevajo posamezne pojme in njih zvezo. Dobiti morajo jasne pojme o rečeh, s katerimi se peča verouk. Pojmi so pa lahko dvojni: a) konkretni in b) abstraktni. Konkretnih je pri verouku le malo.

a) **Konkretno** pojme razjasnjujemo neposrednje in posrednje.

a) Neposrednje pojasnjujemo, ako otroku pokažemo dotično reč. A vsako reč si morajo otroci dobro in natanko ogledati. Sami naj naštevajo bistvene znake; kar izpusitijo, naj učitelj izpraševaje izpopolni. Končno se vse ponovi in s tem že opiše dotični predmet.

Na ta način se morejo pojasnjevati mnogi liturgični predmeti, n. pr. svete posode, cerkvena oblačila itd.

Izvrševanje zunanjih reči pri službi božji najlaže nauči katehet tako, da sam pokaže, kako se dela pravilno in dostojno, n. pr. kako se moramo pokrižati, kako poklekati in klečati, kako se vesti pri spovedi in svetem obhajilu, kako roke sklepati in držati itd.

Tudi to smemo prištevati neposrednjemu pojasnilu, ako opozarjamo otroke na take reči, ki jih že morajo sami poznati iz mnogokratnega opazovanja. Tu ima pojasnilo le ta namen, da so učenci opozorjeni na znake in lastnije, ki bi jih sicer prezrli, da torej poznajo reč jasneje in natančneje.

Kolikortoliko so jim znani prostori in razne reči v cerkvi. Šotor so bržkone tudi že videli ob času vojaških vaj, ali pri ciganih in nekaj sličnega pri navadnih sejmarijih. Sploh naj katehet ne zahteva temeljite jasnosti takih pojmov, ki ne naznanjajo verskih reči, ker ima to nalogo že itak nazorni pouk. Zadovalji naj se, če otroci sploh poznajo ono reč. Jasnost verskih pojmov mu bodi glavna reč, vse drugo le sredstvo v dosego glavnega namena.

¹ Za ljubljansko škofijo je izdalo „Društvo slovenskih katehetov“ podrobni načrt za razne kategorije ljudskih šol, ki ga je uredil kateh. A. Čadež l. 1910.

β) Posrednje pojasnujemo: 1. Z obrazci in podobami. Tudi tukaj poiščejo najprej učenci bistvenih znakov, ki so razvidni na sliki (ali modelu); učitelj pristavi še drugih, ki niso vidni, n. pr. barvo, velikost, tvarino...; učenci združijo oboje ter tako opišejo s pomočjo slike dotični predmet.

N. pr. vihar na morju, obleka velikega duhovnika, levitov, skrinja zaveze itd.

2. S primerjanjem pojasnujemo neznan predmet, ako ga primerjamo sličnemu predmetu, ki ga otroci že dobro poznajo. Pri tej operaciji naj učenci po učiteljevem navodilu naštejejo pri znani reči one dele in znake, v katerih je slična neznanemu predmetu; potlej naj učitelj še našteje bistvene znake, v katerih si nista enaki obe reči, otroci pa naj ponovijo dostavek in oboje združijo ter tako opišejo novi predmet.

Da si učenci morejo predstavljati n. pr. Jeruzalemski tempelj, naj jim ga primerja s cerkvijo, ki je zidana na holmcu, opozarja jih, kako se pride do cerkve (po stopnicah), koliko delov ima cerkev, kaj je v cerkvi, kaj okoli cerkve... Potlej pa našteje reči, ki jih pri cerkvi ni, pa so bile v templju. Katehet si lahko delo še olajša, ako hkrati rabi dobro sliko, torej dvojno sredstvo obenem.

3. Z nasprotjem se morejo le redkokrat pojasnjevati konkretni pojmi. Ako se pokaže, kaj je napačno, otroci še bolje razvidijo, kaj je prav.

Z uspehom utegne katehet porabiti to sredstvo, ako pri bogoslužnih vajah kaže napake, katerih se morajo varovati učenci; n. pr. pri klečanju je nespodobno, če kdo kleči le na enem kolenu, če se zadaj naslanja na pete ali če se spredaj v nemarno zvira po stolu ali klopi...; roke niso lepo sklenjene, če prstje narazen štrlé; neredno je, če je obhajanec z glavo preveč priklonjen ali pa jo drži preveč nazaj, če ne odpre ust...; napačno je, če se spovedanec predaleč nazaj drži z glavo, da ne more slišati spovednika, ne spovednik njega, če govori pretiho ali preglasno...

4. Z opisovanjem. Pa to ni kaj primerno sredstvo za tvorbo pojmov, marveč le za večjo jasnost že vsaj po nekoliko znanih pojmov.

Lepota raja n. pr. se ne pojasnjuje s primerjanjem, marveč z opisovanjem, ker raj ni bil le podoben vrtu, marveč res vrt. Opisovanje morja itd.

b) **Abstraktne** pojme tudi pojasnujemo neposrednje in posrednje. Neposrednje le redkokrat.

α) Neposrednje bi bilo pojasnilo, ako katehet opozori učence na čustvo ali dušno stanje, ki se jim je slučajno samo vzbudilo ali pa ga je katehet nalašč vzbudil v njih. Da bode otrokom jasen dotičen pojem, mora izpraševaje določiti in naštet bistvene znake.

Morda je bil sošolec zelo nesrečen (vsled očetove ali materine smrti...) Katehet vidi, kako so součenci tudi žalostni, mnogi se celo jokajo z njim. Tu jih lahko pohvali in pové, da kaže plemenito srce, kdor žaluje, ko vidi v nesreči in žalosti bližnjika, ter mu je enako hudo, kakor bi se bila njemu pripetila nesreča. To plemenito čustvo se imenuje sočutje. (Sv. apostol Pavel ga nam priporoča s prekrasnimi besedami: „Veselite se z veseliti in žalujte z žalujočimi!“ — O drugi priliki pa bo morda katehet opazil ravno nasprotno. Učencu, ki je manj priljubljen, se pripeti kaj nevšečnega (znabiti se je kaj pobil, ni znal in je bil kaznovan...) Nekateri učenci so veseli, se smejejo in mu privoščijo. Tu naj jih katehet ostro zavrne in posvari, rekoč, da je grdo in grešno, če se kdo veseli tuje nesreče in če privošči bližnjiku kaj hudega. Ta grda lastnost se imenuje škodoželjnost in prihaja iz nevoščljivosti.

Katehet je vzbudil z živim opisovanjem nadnaravnih nagibov, zlasti božje dobrotljivosti, popolni kes v srcih svojih učencev, da se jim kar vidi na obrazu in v očeh, kako jim je hudo, kako žal, da so žalili ljubega Jezusa. Lahko jim reče: Glejte, tako žalost izkušajte sami večkrat vzbujati v srcu, zlasti takrat, ko greste k spovedi, le pre-

mišljujete sami take reči, kakor sem vam jaz zdaj povedal. Taka žalost radi razžaljenja božjega se imenuje popolni kes.

Neposrednje se tudi še sme imenovati pojasnilo, ako ob razlagi opozorimo otroke na čustva, ki so jih kdaj že sami imeli.

Tako bi utegnili pojasniti težko vprašanje: Kaj je kes (sploh)? (Otroci, vem, da ste že večkrat storili kaj nespametnega, za kar vam je bilo potlej močno žal, n. pr., novo obleko neprevidno umazali ali raztrgali; izgubili dragoceno darilo itd. I. povej, ali se je že tebi pripetilo kaj takega? [Boter so mi bili podarili cekin, pa sem ga izgubil, ker nisem pazil nanj.] No, kako ti je bilo pri srcu? Kaj ne, zelo hudo; še solze so se ti jele utrinjati, jeli? Sam náse si bil nevoljen; ne vem, kaj bi bil raje storil, kot da se je to zgodilo!... Rekel si: „Kako se kesam! Prihodnjič bom pa pazil, nikoli več ne bom tako lahkomišljen.“ Vidiš: „Kesam se“, praviš, in takoj pristaviš: „nikoli več!“ Torej že veš, kaj je tisto grenko čustvo, ki se imenuje kes. Toda katekizem se ne zmeni za posvetne reči, govori le o božjih. Glej, še stokrat bolj si bil nespameten, ker nisi pazil na svojo dušo, da si se zameril Bogu...)

β) Posrednje pa se pojasnjujejo abstraktni pojmi mnogovrstno:

1. Na zgledih še živih oseb. Iz njihovega konkretnega vedenja se dajo lahko izvajati njim lastne značilne abstraktne lastnosti.

N. pr. otroci poznajo izredno delavnega, varčnega, dobrodelnega človeka; ali pa obratno lenuha, zapravljica, lakomnika, skopuha itd. Katehet bi jim lahko pojasnil take lastnosti, ako opozarja na bistvene znake, ki jih opazujejo na označenih osebah.

Saj je Zveličar sam tako pojasnjeval. Da bi apostolom razjasnil, kaj je ponižnost, nesebičnost in preprostost, je poklical otroka in postavil v sredo med nje in je rekel: „Resnično vam povem, ako se ne izpreobnete in niste kakor otroci, ne pojdete v nebeško kraljestvo. Kdorkoli se torej poniža kakor ta otrok, ta je večji v nebeškem kraljestvu.“ Ko je učil o dobrem namenu, ki je potreben za zaslužnost dobrih del, je opozarjal na vedenje farizejcev.

Vendar mora biti učitelj tu jako oprezen, da ne žali nežnega čuta svojih učencev, da jim ne kaže v slabi luči onih oseb, do katerih morajo imeti spoštovanje.

2. S podobami, na katerih je včasih razvidno tudi notranje (dušno) stanje naslikanih oseb.

N. pr. pobožnost na sliki Jezusa v molitvi na Oljski gori, ali svetega Alojzija i. dr.; zavist pri Jožefovih bratih ali pri Kajnu. Vendar se more to sredstvo le redkokrat rabiti samostojno, ker ni lahko dobiti tako dobrih slik, da bi se na njih izražali tudi znotranji dušni pojavi.

3. S primerjanjem. To je mogoče na dvojen način: neznana abstraktna reč se primerja znanemu konkretnemu predmetu ali pa neznana abstraktna že znani abstraktni.

N. pr. milost božja je v srcu pravičnega človeka, kar solnce v naravi. (Primerjaj izrek sv. Roze Limanske.) — Ako otroci že dobro poznajo lastnosti, ki jih mora imeti kes, se opozorijo pri nauku o trdnem sklepu, da mora imeti slične lastnosti: mora biti notranj, splošen itd. — Zakaj je duša podoba božja? (kdaj naravna? kdaj nadnaravna?) — Zakramenti in zakramentali.

To sredstvo se dá čestokrat porabiti, da se po analogiji iz konkretnih pojavov v naravi in človeškem življenju izvajajo abstraktni pojmi v verouku. Zlasti naj se izkorišča v tem smislu liturgija sv. Cerkve.

4. Z nasprotjem. To sredstvo se dá še uspešneje rabiti pri abstraktnih nego pri konkretnih pojmihi.

Večkrat se krepkeje razjasni pojem čednosti, ako se razkažejo znaki nasprotne pregrehe, n. pr. resnicoljubnost in laž, hvaležnost in nehvaležnost, modrost in nespa met itd. Včasih pa se bolj priporoča, da se čednost prav živo opisuje in s tem vzbuja stud do nasprotne pregrehe; n. pr. pri šesti zapovedi je bolj umestno, da katehet opisuje lepoto čistosti nego grdobijo nečistosti, dasi tudi tega ne sme popolnoma opustiti. Jezus je tudi tako učil: dobri namen je priporočal s tem, da je opozarjal na napačni namen, ki so ga imeli farizeji pri svojih dobrih delih.¹

5. Z zgodbami in povestmi. Brez dvoma je to najboljše pojasnilno sredstvo. Tem potom se lahko pojasnjuje večja skupina pojmov obenem. Tudi lahko doseže katehet več namenov hkrati. Ako je namreč zgled spretno odbran, pojasnjuje ž njim dotični pojem, a obenem tudi vzbuja blaga čustva in deluje na voljo otrokovo.

Najprimernejše so zgodbe sv. pisma stare, še bolj pa nove zaveze. Po tej poti nam je v največji meri došlo razodetje božje, naj ga tudi po isti poti spoznavamo. Pa svetopisemske zgodbe nikakor ne zadostujejo za pojasnitev vseh katekizmovih nauk, ali pa so pretežavno sredstvo, ter se večkrat ne morejo naravnost in jasno izvajati iz njih dotične resnice. Zato naj se odbirajo zgledi tudi iz cerkvene zgodovine (življenja svetnikov), ki so še bolj primerni za pojasnitev, ker nam kažejo krščanske odnošaje kar naravnost, dočim je treba pri svetopisemskih zgledih večkrat še posebej opozarjati na judovske šege. — Semtertja se sme porabiti tudi povest, ki nima zgodovinske podlage, saj je Zveličar tudi rabil prilike. Kako lepo se n. pr. po Šmidovi povestici o modrujočem kmetu, ki je zaspal pod hrastom, pojasni božja modrost v stvarjenju, dasi nam ni vselej razvidna na prvi pogled.

Metodično se povest tako-le obravnava: 1. Najprej se zgodba pové živo, deklamatorično in mikavno s posebnim poudarkom onih momentov, ki jih bo katehet porabil pri izvajanju. 2. Otroci naj ponové zgodbo vsaj po glavni vsebini, tehtne izreke naj si zapomnijo dobesedno. 3. Potem naj katehet izpraševaje izvaja dotične nauke katekizmove. 4. Končno ponovi. Včasih utegne biti razprava v drugačnem redu, a ob ponovitvi naj se vrste rezultati v istem redu, kakor stojé v katekizmu.

Za razlago zakramenta sv. pokore, n. pr. je pač najprimernejše sredstvo prilika o izgubljenem sinu. Prav naravno se dajo iz nje izvajati vsa splošna vprašanja o sveti pokori. Katekizem ima v sintetični sestavi ta-le vprašanja, ki naj bi se združila po vsebini v eno katehezo: 634—639.

Katehet naj pove in ponovi z otroki vso zgodbo; potlej naj izvaja po znanih pravilih najprej vprašanje 639: Izgubljenemu sinu je podoben grešnik... Ako se hoče zopet spraviti z Bogom, mora storiti isto, kar je storil izgubljeni sin ob povrnitvi (pet reči!): 1. „V sé je šel“, premišljeval svoje zlobno vedenje (izpraševanje vesti); 2. hudo mu je bilo... Kaj je rekel? (kes); 3. kaj je še rekel? „Vstal bom...“ (trdni sklep); 4. Nič ni skrival očetu, naravnost se obtožil: „Oče, grešil sem...“ (izpoved); 5. pripravljen je vse storiti, karkoli bo zahteval oče (zadostovanje). — Vpr. 638. 1. Kako je sprejel oče izgubljenega sina? („odpuščenje grehov“); 2. ali ga je kaj kaznoval? ali je privolil v to, kar je sam hotel, da bi bil pri njem le najemnik? („odpuščenje večnih in tudi vsaj nekaterih časnih kazni“); 3. kaj je ukazal oče prinesiti? (novo obleko — „posvečujočo milost ali nje pomnožitev“); 4. Kaj še? (prstan na roko, [na prstanu je bil nekaj znak imena, da se je rabil kot pečatnik; imeti so ga smeli samo prosti, sužniki ne, — sinovske pravice] — „povrnitev zaslug za nebesa“ itd.); 5. ali še kaj? (čevlje na noge, [bos človek ne more lahko hoditi po ostri poti, izpokorni grešnik tudi ne po poti pravice] — „posebne milosti za bogoljubno življenje“); 6. s čim je še oče razve-

¹ Prim. pojem „modrosti“ v „Vrtcu“ 1904., str. 160, kjer se obenem uporablja tudi pojasnilo s konkretnim slučajem (zgodbico).

selil poboljšane sина? (gostija, - „mir vesti“). Vpr. 635.—637. Koga pomeni izgubljeni sin? (grešnika); koga pa njegov oče, ki mu je tako ganljivo usmiljeno odpustil? (nebeškega Očeta). Kdor je bil razžaljen, lahko odpusti na dvojen način: ali sam ali po kom drugem. Ako je bil n. pr. razžaljen imeniten gospod, lahko pošlje hlapca k razžalniku, da naj mu sporoči v njegovem imenu: „gospod ti je odpustil“. Z grehom je vselej Bog razžaljen; pa je tako hotel, da redoma ne odpušča kar naravnost, marveč po svojih služabnikih. Dokler je bil Jezus še na zemlji, je sam odpuščal grehe; predno pa je šel v nebesa, je pooblastil apostole in njih naslednike. Zdaj se takorekoč samobsebi razvijejo vprašanja 635.—637. — Brez posebnega prehoda se zdaj lahko zastavi še vprašanje 634.: „Kaj je (torej) zakrament sv. pokore?“ Ponovi pa se lahko vse že po katekizmovem redu.

Pa tudi potlej ob razlaganju posameznih zahtev katehet zopet in zopet lahko nazaj poseže. N. pr. pri vprašanju, da mora biti kes nadnaraven, utegne takole postopati: Zakaj je bil izgubljeni sin tako zelo žalosten? (Zato, ker je bil lačen, ker je stradal.) Da, kakšen kes je bil to, naraven ali nadnaraven? (Naraven.) Zakaj? (Ker mu je bilo žal le radi svetne nezgode.) Ali je pa ostal pri tem? (Ne; najprej je res mislil le na kruh, ki preostaja v hiši očetovi, a pri tem mu oživi spomin na ljubega očeta, ki ga je tako nehvaležno razžalil, in pa na to strašno reč, da je s tem žalil tudi nebeškega Očeta, — „grešil zoper nebo!“ Zato ne govori več: „Vstal bom in pojdem domov, pa si bom kruha odrezal in privoščil“, marveč: „Vstal bom in pojdem k očetu in porečem: Oče, grešil sem...“

6. Semtertja se sme porabiti v pojasnilo verskega pouka kaka basen.

N. pr. pri pouku, kako naj krotimo svojo jezo, se utegne omeniti Ezopova basen o lisjaku, ki je znal tako zvijačno premagati jezo. Jezilo ga je namreč, da ni mogel doseči sladkega grozdja; a takoj se je utolažil rekoč: „Saj je kislo to grozdje!“ Kolikokrat bi bilo pametnejše tudi za nas, da bi se smejali, ne pa jezili.

7. Tudi kak pregovor utegne včasih dobro služiti, in sicer še posebno zato, ker ž njim resnica ostane dlje v spominu. Seveda je treba tudi pregovor razjasniti otrokom.

N. pr. dolžnost, lepo porabiti mlada leta, se pojasni s pregovorom: „Pomlad in mladost imata enako lastnost.“ — Kako mora ob smrti človek vse popustiti, lepo označi pregovor: „Mrtvaška obleka nima žepov.“ (Prim. razlago pregovorov v „Vrtcu“.)

Splošno pravilo pa bodi: Ne preveč in brez potrebe pojasnjevati! Posebno ne kaže obširno obravnavati vsake resnice, ker za to ni potrebnega časa. Obširno in temeljito naj se razlagajo oni nauki, ki so za življenje zelo imenitni. Obširna obravnava o isti resnici naj bi se ne ponavljala istim učencem. Kar se je v nižjih razredih že temeljito razlagalo, naj se v višjih le ponavlja in izpopolnjuje; tu naj se obširno obravnavajo le nove resnice, ki še poprej niso bile na vrsti.

II. Dokazovanje. Prvenci v ljudskih šolah ne potrebujejo nikakoršnih dokazov. Učencem višjih oddelkov pa je že treba tudi dokazovati verske resnice, ker že zdaj semtertja slišijo ugovore, še več pa jih bodo slišali kmalu, ko izstopijo iz šole. A ker niso toliko umsko izobraženi, da bi umevali temeljite dokaze, se tudi pri teh omejujejo dokazi le na nekatere imenitnejše resnice, ki so zelo vplivne na življenje in ki se jim večkrat ugovarja v dotičnem kraju. Večinoma je že to označeno v katekizmu.

Dokazi se jemljó: 1. iz sv. pisma in ustnega izročila sv. Cerkve, 2. iz razuma ali pameti, 3. iz izkušnje lastne ali tuje in 4. iz človeške veljave ali avtoritete.

1. Najkrepkejši so dokazi iz sv. pisma. Metodično naj se rabijo tako-le: a) Pove naj se večinoma le en izrek za isto resnico; b) ta bodi kratek, lahek in naravnost dokazljiv; c) pové naj se doslovno; č) poglavja in vrstic sv. pisma ni treba navajati; pač pa je dobro, če se opisuje priložnost, ob kateri se je izrekel dotični tekst; d) najprej se pojasni resnica, pa tudi izrek sv. pisma se mora pojasniti, ako ni dovolj jasen; potlej se pokaže zveza med resnico in odbranim tekstom, da bo otrokom jasna dokazna moč.

N. pr. pri dokazu, da je Jezus Petra postavil za vidnega poglavarja sv. Cerkve, je otrokom že znan pomen primata, torej že jasna resnica, ki se ima dokazati. Katehet pové, kako se je Jezus pogovarjal z apostoli na poti proti Cezareji Filipovi ter jih vprašal, kaj pravijo ljudje o njem... Ko je končno povedal Jezusove besede: „Ti si Peter itd.“, jih mora pojasniti. Morda tako-le: Teh besedi še ne morete prav umeti; Jezus je govoril v podobah. To pa že veste, kaj se pravi govoriti v podobah. Prva podoba: Jezus primerja sv. Cerkev poslopju. Kaj je najimenitnejša reč pri vsakem poslopju? (Temelj.) Da, ako ni trdne podlage, poslopje ne more stati, marveč se poruši, ko bi ga tudi stokrat zopet na novo pozidali. Jezus torej hoče reči: Kar je pri hiši temelj, to si ti v moji Cerkvi; kakor je temelj prva in najimenitnejša reč, ki vzdržuje vse drugo, tako si tudi ti prva oseba, ki ima voditi vse druge. — Druga slika: „Peklenska vrata je ne bodo premagala“ pa zatrjuje, da bo Peter res neomahljiv in zanesljiv voditelj (poglar) sv. Cerkve. V starih časih je mesto navadno obdajal velik zid, v katerem so bila vzdana vrata, da so ljudje hodili iz mesta in v mesto. Da bi pa ne prišel tudi sovražnik skozi vrata, jih je bilo treba močno zastražiti; v vratih se takorekoč strinja vsa moč, torej: vrata peklenska = peklenska moč. Tretja podoba: „Tebi bom dal ključne nebeškega kraljestva.“ Kdor ima ključne hišnih ali mestnih vrat, ima vso oblast dotičnega mesta ali hiše. Ako je sovražnik premagal mesto, so mu morali izročiti ključne mestnih vrat. Ako oče odda gospodarstvo svojemu sinu, mu tudi izroči ključne. (Ko je nevesta prišla k hiši, se ljudje pogovarjajo: Katera ima ključne, stara mati ali nevesta? t. j. katera je gospodinja?) — Četrta podoba: Nebeško kraljestvo imenuje Jezus svojo Cerkev, ker uči njegove nauke in deli njegove milosti, ki privedejo kristjana v nebesa. — Peta podoba: „Karkoli boš zavezal...“ Zavezati = zapovedati; razvezati = dovoliti.¹ — Zdaj pa še enkrat ponovimo vse. Kaj je Jezus obljubil Petru s temi besedami? (1. Peter bo prvak v sv. Cerkvi in sicer popolnoma zanesljiv, trden kakor skala, ki je vsa peklenska moč ne more premakniti. 2. Izročena mu bo vsa oblast. 3. Karkoli bo v Jezusovi Cerkvi zapovedal ali prepovedal, ukrenil... bo tako veljalo, kakor če bi Jezus iz nebes zapovedal ali prepovedal. V kratkem povedano: Peter bo Jezusov namestnik na zemlji!)

Drugi dokaz: Pové se zgodba 80. „Jezus izroči Petru najvišjo oblast.“ Torej je izrekel te besede po svojem vstajenju. Pojasnilo: Kakor pastir varuje in vodi v imenu gospodarja njegovo čredo, tako bo oskrboval Peter Jezusovo čredo v njegovem imenu ali mesto njega in sicer vso čredo. (Na ovce mora pastir bolj paziti nego na jagnjeta, ker jagnjeta rada skakljajo za ovcami, kamor gredo. Ovce = škofje in mašniki; jagnjeta = verniki. Peter pa je obojim pastir, torej vrhovni pastir.)

2. U m s k i d o k a z je izvajanje neke resnice iz druge, obče priznane ali že dokazane resnice po logičnih pravilih.

N. pr. Katekizmovska resnica: Pod podobo kruha je živo telo Jezusa Kristusa, torej tudi njegova kri in njegova duša“, je le prikrajšan umski dokaz, ki bi se moral pravzaprav glasiti po logičnem zaključku tako-le:

¹ Schegg omeni v svoji razlagi, da so Judje tako-le zaklepali in odklepali: zapah so privezali z jermencem; ko so pa odpirali, so odvezali jermen in odpahnili zapah. Po tej razlagi bi bil pomen: zavezovati in odvezovati = zapirati in odpirati = vzprejeti ali zavreči.

Živo telo mora imeti kri in dušo,
pod podobo kruha je Jezusovo živo telo.

Torej pod podobo kruha je tudi Jezusova kri in duša.

V ljudskih šolah si tako strogo logično sklepanje seveda le misli katehet, a praktično ga izvaja po potrebi tako živahno, da ga čuti tudi srce otrokovo in zadene tudi njegovo voljo. Ko, n. pr., razlaga dolžnosti naše do vernih duš, bi morda dokaz, da smo jim dolžni pomagati, nekako tako-le izvajal: Verne duše so ločene od nas le po kraju, sicer so pa še zmiraj naši bratje in sestre, kakor če kateri izmed naših gre preko morja v Ameriko, ostane še zmiraj naš (oče, brat ali kar že). Torej nas krščanska ljubezen še vedno veže tako kakor poprej, ko so bili še med nami na zemlji. Zdaj si pa misli, dragi otrok, da bi kak neznan človek omagal ter ležé poleg ceste zdihoval in te lepo prosil, da se ga usmili, prinesi požirek hladne vode ali pokliči ljudi... Ti bi pa kar hladnokrvno mimo šel, češ, kaj mi mar ta tujec; oj, kako bi se vsak čudil in te obsodil, kdor bi to zvedel: kako grdo, neobčutno, kamenito srce imaš! Pa enako ledeno in kamenito srce bi kazal, ako bi nič ne storil za verne duše v vicah, ker tudi one so nam bližnje in so res uboge duše, ker si same ne morejo nič pomagati, marveč prosijo nas pomoči: „Usmilite se me, usmilite se me vsaj vi, prijatelji moji“... Zdaj si pa mislite, da tako omaga oče ali mati, brat ali sestra in milo pomoči prosi; pa pride mimo sin... brat... a se ne zmeni za omagujoče svojce in brezčutno, ledeno mimo koraka. Ali ne bi ljudje, ko bi slišali kaj takega, rok sklepali nad glavo in ogorčeno klicali: „Ima-li ta človek kamen v prsih mesto srca, saj je slabši nego zver! Glej, prav tak bi bil ti, ako so ti umrli že oče, mati, brat, sestra, pa bi nič ne storil zanje!“

Suhoparno logično pa se glasi dokaz:

Bližnjiku smo dolžni pomagati v potrebi,
vsaka duša v vicah je naš bližnji in v skrajni potrebi.

Vsem dušam v vicah smo dolžni pomagati.

Nadaljevanje dokaza:

Staršem, bratom etc. smo pa še posebno dolžni na zemlji pomagati,
tudi v vicah so še naši starši, bratje itd.

Torej smo posebno dolžni pomagati dušam naših staršev, bratov itd.

3. Izkušnjski dokazi naj se jemljejo iz tega, kar je izkusil učenec sam ali katehet, ali pa v pripovedni obliki iz tega, kar je izkusil kdo drugi.

N. pr. ko katehet priporoča večkratno izpoved, utegne reči: Sklicujem se tu lahko na vašo lastno izkušnjo, koliko koristi izpoved in sv. obhajilo. Kajne, če ste se prav dobro pripravili za izpoved in pobožno prejeli sv. obhajilo, kako ste bili potlej veseli in srečni, pa kako pridni ste bili tisti dan! Kako lahko ste molili, kako ročno ste ubogali, pridno delali, skrbno se izogibali tudi malih grehov! Tako vam je šlo nekaj dni, a pozneje ste bili zopet bolj in bolj mlačni in slabi. Oj, škoda! Kako bi se dalo popraviti? I, zopet pojdite k izpovedi in k mizi Gospodovi!

Ob razlagi, kako je častitljiv človek po sv. obhajilu, sem o priliki pridejal dokaz iz svoje izkušnje: Bil sem ubožen dijak, zajtrkoval le suh kruh — še dobro, če sem ga imel. Ono jutro pa, ko smo bili dijaki pri sv. obhajilu, je naša dobra gospodinja napravila kavo vsem iz blagočutne spoštljivosti do sv. obhajila. Kako nam je bilo to vzpodbudno, je razvidno iz tega, da ne morem pozabiti.

Isto nam lepo dokazuje dogodek iz življenja sv. Filipa Nerija, ki je ukazal s prižganimi svečama spremljati človeka, ki je šel po svetem obhajilu takoj — brez zahvale — iz cerkve.

Prekrasno je izpričal iz lastne izkušnje in po analogiji poganski stotnik svoje neomajno zaupanje v vsemogočnost Jezusovo, ko je izvajal: „Gospod!... reci le z besedo, in moj hlapec bo ozdravljen. (Dokaz:) Zakaj tudi jaz sem človek, ki sem pod oblastjo in imam vojake pod seboj, in rečem temu: Idi, in gre; in onemu: Pridi, pa pride;

in svojemu služabniku: Stori to, in stori.“ (Izpuščeni zaključek:) Kakor moram jaz izpolniti besedo svojih višjih, moji podložniki pa mojo z vojaško natančnostjo, enako mora biti tebi, najvišjemu Gospodu, kar vse pokorno v veselstvu; torej le izreci besedico, pa bo takoj bežala bolezen od mojega hlapca.

4. Avtoritetni dokaz se zajema iz tehničnih izrekov veljavnih mož, zlasti svetnikov.

Da ne moremo biti Bogu všeč in se ne zveličati, ako ne poslušamo Cerkev, tako kratko in krepko dokazuje lepi izrek sv. Ciprijana († 258): „Komur Cerkev ni mati, temu tudi Bog ni oče.“

V dokaz, kako nam je Jezus s trpljenjem in smrtjo pokazal svojo neskončno ljubezen, navaja naš katekizem prelepe besede sv. Avgušтина: „Vse kaže ljubezen: Glava je nagnjena, da bi te poljubila; roke so razprostrate, da bi te objele; srce je odprto, da bi te sprejelo v sé.“

* * *

Gledé na verske dvome, zmote in ugovore bodi katehet v ljudskih šolah zelo previden. Izogniti se jim seveda popolnoma ne sme, ker mora učencem podati orožje zoper krive nauke, ki jih bodo slišali in brali; a vedno se spominjaj, kako malo so še razvite dušne moči njegovih učencev, in kako lahko bi neprevidna beseda škodila njih detinski veri. Opuščaj torej vse zastarele ugovore, ki zdaj niso več tako nevarni, vse učenostno prerekanje, ki ne sega tolikanj v vsakdanje življenje; omejuj se bolj na take ugovore, ki so zdaj v dotičnem kraju običajni in so zelo vplivni na življenje. Sploh je apologetično učenje le za višje razrede, za učence, ki v kratkem zapusté šolo in stopijo v življenje.

A tudi takrat, ko mora katehet zavračati, naj nikdar otrokom v ljudski šoli ne razvija dvomov, ugovorov in sovražnih napadov proti veri, marveč naj kar temeljito pojasnjuje in dokazuje dotične resnice.

Ako n. pr. katehet uči o vicah, bi ne ravnal prav, ko bi rekel: „Nekateri ljudje ne verujejo, da so vice; jaz pa vam hočem dokazati, da so...“ Krivoverski nauk naj si katehet le sam misli, otrokom naj pa razjasni, da neskončno pravični Bog ne more takih dobrih ljudi, ki imajo le male madeže, tako kaznovati kot one hudobne grešnike, ki so umrli v smrtnih grehih, a v nebesa jih pa tudi ne more vzprejeti, ker „nič nečistega ne pojde v nebeško kraljestvo“; torej je ljubi Bog odločil še poseben kraj itd. Od nekdanj je sv. Cerkev opravljala molitve za verne duše. (N. pr. v kanonu: „Pripelji jih v kraj hladu, luči in miru.“)

Ugovore in verske zmote naj otrokom bolj splošno raznanja: Med svetom boste našli nesrečne ljudi, ki ne znajo ceniti božjega daru sv. vere in bodo drugače govorili... ne poslušajte jih...

Kadar katehet privzema kaj apologetičnega v katehezo, naj se izogiblje polemike in naj ne napada nasprotnikov. Naj jih rajši pomiluje pred učenci kot nesrečnike, za katere je treba moliti, da bi spoznali luč resnice.

V obče naj pa deluje katehet indirektno-apologetično, t. j. temeljito in mikavno naj poučuje verske resnice, kjer treba, jih tudi utrjuje z lahkimi dokazi, da se jih bodo otroci oprijeli z umom in srcem. Mnogokrat naj tudi pri raznih resnicah živo opisuje srečo onega blagega človeka, ki se zvesto ravna po naukih sv. vere; obratno pa tudi enako živo slika nesrečo onih podlih ljudi, ki se ne menijo za sveto vero in ne izpolnjujejo njenih zahtev. To velja že za časno življenje, kolikanj bolj za večnost.

§ 10. Spomin.

Nekdaj so po šolah preveč obkladali spomin; a tudi to bi ne bilo prav, ko bi ga zanemarjali. Verske nauke si mora učenec tako prisvojiti, da ostanejo njegova last vse življenje. Kdo drugi naj to posreduje, če ne spomin? Saj so imeli že stari prepričanje: „Tantum scimus, quantum memoria tenemus. — Toliko vemo, kolikor obdržimo v spominu“. Tudi za vzgojo je spomin zelo velikega pomena, ker podaja potrebne snovi za blaženje čustev, krepkih nagibov za odločitev volje ter nas opozarja na storjene trdne sklepe.

Katehetika ima glede na spomin zlasti te-le zahteve:

1. Mnogo reči si mora otrok zapomniti dobesedno.

Znati mora dobesedno n. pr. najnavadnejše molitve, nekaj svetih pesmi in one reči, ki jih katekizem že od nekdanj podaja v stalni obliki; tudi najvažnejše definicije in bistvene izreke sv. pisma.¹ Katehet glej sicer na to, da učenci memorirajo sploh katekizmove nauke, ker bi jih sami po svoje težko povedali tako kratko in točno; vendar se zadovolj z odgovorom, ki je točen in pravilen, dasi z izpremenjenim besedilom. To je tembolj opravičeno, ker je itak več katekizmov v rabi, ki uče iste resnice v jako različni obliki.

Tako omejena zahteva naj se nikar ne imenuje pretirana. Saj metodika večkrat zahteva memoriranje tudi pri svetnih predmetih, ker je spomin preimeniten in prepotraben dar božji, da bi se smel zanemarjati. Kaj pa je bolj vredno tega truda, da se vtisne spominu v določeni obliki, kot so nauki naše svete vere.

Ker je pa katehetu čas kratko odmerjen, naj jemlje v pošte v navodilo škofov in modrih metodikov, ki določajo, kaj naj bi se učilo dobesedno, kaj pa le po vsebini.

2. Pri bibličnih zgodbah ne zahtevaj dobesednega memoriranja razun imenitnejših izrekov ali zelo pomembnih dvogovorov.

Ker je pa svetopisemski jezik tako preprost in primeren mladostni dobi, pospešuj po možnosti tudi tu dobesedno pripovedovanje, zlasti s tem, da se katehet sam poslužuje svetopisemskega besedila. Toda vedno bodi tu prva zahteva reč, druga šele oblika.

3. Učenje na pamet ne bodi mehanično, ker bi bilo težavno in brez stalne koristi.

Učenci naj prej dobro razumejo to, kar si imajo vtisniti v spomin.

Vendar tudi tukaj se ne sme pretiravati. Včasih je namreč potrebno, da si otrok zapomni tudi kaj takega, česar sedaj še ne razume in ne more razumeti, ker nima izkušnje. Sedaj marsikaj le sluti in umeva po svoje, pozneje se mu bo samo bolj izjasnilo in izpopolnilo. Nekatere skrivnosti pa so itak nedosežne človeškemu razumu. Saj nam pač tudi v svetnem znanju ni vse jasno, pa si moramo vendar zapomniti.

4. Poučuj živo, mikavno in temeljito, ker to si najstalneje zapomnimo, kar smo se učili pazljivo in z velikim zanimanjem.

Volja je tu zelo odločilna. Zlasti je kvarno, ako se prvič površno obravnava kak predmet.

Da si res to najbolj zapomnimo, kar si hočemo zapomniti, dokazuje dejstvo, da si mnogi ne zapomnijo na pamet molitev, ki jih vsak dan molijo iz knjige leta in leta. V kratkem času pa si jih zapomnijo, ako se jih nalašč uče, ker jih hočejo znati na pamet.

5. Otrokom naj tudi pove katehet, kako se morajo učiti doslovno.

¹ Škofijsko navodilo zahteva le, da si učenci prisvoje one svetopisemske stavke, ki so privzeti v katekizemski tekst; a želeli bi bilo, da naj se vendarle nekateri posebno tehtni (in lahki) privzemajo tudi izpod črte.

Opozori naj jih, n. pr., na to, kako že sami radi večkrat dobesečno ponavljajo, kar je kdo rekel, še oponašajo ga v glasu in ponasi, kar ni spodobno.

Pri bolj zamotanih vprašanih naj jim pokaže logično zvezo. Ko je n. pr. natanko pojasnil vprašanje 765: „*Kakšna je hudobija smrtnega greha?*“ še lahko končno pristavi kratko navodilo, kako si bodo učenci vse lahko po vrsti zapomnili. Opozori naj jih na to, da se tu najprej govori o Bogu sploh — njegovem veličanstvu (ubožec človek nasproti tako velikemu Gospodu!), potlej pa še posebej o treh božjih osebah: Bogu Očetu, delilcu vseh dobrot, nehvaležen; Jezusu, čigar vojščak je postal pri sv. birmi (pri sv. krstu pa se mu zavezal z obljubo) — nezvest; sv. Duha, delilca božjih milosti, žali, ker zamuja njegove milosti. Zapomnijo naj si tudi izraze, ki posebej naznanjajo višek zlobnosti: *neizmerno velika*, — *silno*, *nesramno*, *strašno*, *držno*.

Pove naj jim tudi kake (manj zamotane) prihitljeje. To je tudi zato koristno, ker si znajo potem še sami poiskati podobnih pomočkov. Ko bi, n. pr., hotel katehet, da naj si zapomnijo učenci devet korov angelov, bi jim morda takole olajšal: Razdelite si jih po tri in tri vrste. Najprej si zapomnite tri najnižje vrste; dve že poznate, ker ste jih že mnogokrat slišali, — „angeli“ in „nadangeli“, pristavite „prvaštva“, pa imate tri prve kore. Nato si zapomnite tri zadnje, najvišje vrste. Tudi tukaj so vam že znani „kerubini“ in „serafini“, ker se večkrat imenujejo; postavite spredaj še „prestole“, pa dobite tri zadnje kore. Zdaj pa zapomnite še srednje tri, morda najprej v sredi „moči“, potlej pa spredaj „oblasti“ in zadaj „gospodstva“ ter skupno: oblasti, moči, gospodstva. Slednjič ponovite vse skupno. Še večji bo uspeh, ako pokaže katehet to na šolski tabli.

6. Učenci se nauče deloma v šoli, deloma doma. Pri prvencih se mora seveda vse delo izvršiti v šoli; po šolah na deželi tudi pri starejših učencih navadno ni drugače, ker morajo otroci doma opravljati druga opravila, ali pa nimajo potrebnega miru za učenje.

Priporoča se, da zlasti začetniki odgovarjajo skupno v koru, kadar si morajo zapomniti kako važno resnico, ker tako osrčijo tudi manj nadarjene, sploh pa se uče glasno in pravilno odgovarjati. Katehet naj vselej izprašuje to, kar je učil poprejšnjo uro, čimveč učencev pride na vrsto, tembolje; zlasti naj se ozira na slabo nadarjene. — Kolikor možno, naj deluje na to, da bi se učenci tudi doma učili, ker to, kar so si zapomnili v šoli, le prehitro izgine iz spomina, ako si niso sami še potlej utrdili s pridnim učenjem.

7. Poglavitna reč je pa ponavljanje. Kako imenitno je pri učenju ponavljanje, so vedeli že stari pogani, ker so imeli pregovor: *Repetitio est mater studiorum* — ponovitev je mati učenja.

Ako kdo izvrstno zna kako reč, pravimo, da jo zna tako kakor očenaš! Zakaj pa znamo očenaš tako dobro? Radi tolikratnega ponavljanja. Dneve v tednu zna vsak otrok hitro našteji brez izpodtike, naštevanje mesecev mu pa ne gre tako urno, ker se ne ponavljajo tako hitro in tolikrat.

Ponavljanje se lahko vrši med učenjem in se v tem slučaju imenuje *immanentno*. V uvodu k novemu predmetu se zato ponovi že znana sorodna reč, da se nanjo naveže nova še neznana; med poukom se pa pritegnejo še druge že znane podobne reči zato, da se jim tesno in stalno pridruži še nova; zlasti se privzemajo za razlago že znane zgodbe.

Ponavljanje je pa lahko tudi *samoostojno*, ako učitelj že med katehezo ponavlja posamezne oddelke ali pa vsebino cele lekcije, ako vprašuje to, kar so se učenci učili zadnjo uro, ali pa pritegne tudi to, kar je bilo na vrsti v poslednji dobi, ali pa ponavlja večjo skupino hkrati.

§ 11. Domišljija.

Domišljija je zelo imenitna stran dušnega delovanja in vpliva na vse druge dušne moči. Katehet jo mora upoštevati v didaktičnem in vzgojilnem oziru.

1. V didaktiki je fantazija jako koristna pomoč zlasti v tem, ker za abstraktne nauke kar sproti snuje primerne konkretne slike, napravi med poučevanjem neke postojanke za spomin in posebno med zgodovinskim pripovedovanjem živo pred oči stavi daljne kraje, tuje osebe itd., kakor da bi se dogodki preteklih časov vršili zdaj pred nami.

Ako je bila, n. pr., dobro razložena definicija: *Kaj je katoliška Cerkev?* si je fantazija skoro za vsako besedo napravila obširno in določno sliko. Pri besedi „vidna družba“ hitro obkroži vesoljni zemeljski krog ter izloči izmed vsega človeštva kristjane in izmed kristjanov katolike, pa pritegne še njih ogromno število 270 milijonov. Ob besedah „iste nauke... iste zakramente...“ bliskoma pokaže po vsem svetu neštete katoliške učilnice in cerkve, kjer se prav tako uči verouk, delé sv. zakramenti, obhaja služba božja in bero nabožne knjige, kakor pri nas. Beseda „papež“ pa jo hitro odvede v središče katoličanstva, v večno mesto, kamor so za občevanje s sv. očetom takorekoč napeljene ceste in steze vesoljne zemlje. Na ta način postane nauk res dušna last ter ne izgine tako lahko iz spomina.

Otroci imajo sicer živo domišljijo, vendar jim ne more tako ročno napravljati potrebnih slik, ker nimajo še izkušnje. Ker si pa ni mogoče zapomniti nobene abstraktne reči brez dušne slike — phantasma so jo imenovali stari —, si nevedna deca prireja napačne in nedoločne slike, ako se ji ni reč dovolj pojasnila. S konkretnim pojasnilom pa že katehet sam poskrbi v otrokovi duši podlago za take slike.

O Adamu in Evi, n. pr., pravi katekizem: *„Imela sta globoko spoznanje in voljo nagnjeno k dobremu.“* S to golo abstraktnostjo si otroci ne morejo sami naslikati dovolj krepke slike o vzvišenosti človeške narave pred grehom. Naj jim pomaga katehet, morda takole: „Otroci, gotovo že poznate več dobrih, prav dobrih ljudi. Jaz jih poznam še veliko več. Mnogo takih, katere sem zelo čislal, je že pomrlo. Bili so tako blagi, tako dobri, da smo se milo jokali takrat, ko smo jih spremljali k zadnjemu počitku. Vendar tako dobrega, tako blagega, tako izvrstnega človeka ni bilo na svetu in ga ne bo (razun Marije, prečiste Device), kot sta bila Adam in Eva pred grehom. Kako popolna sta bila že po telesu, na katerem ni bilo znamenja nikakršne bolezni, nobene hibe ali napake! Kako plemenit je bil njun obraz, na katerem se je razcvetela vzorna nedolžnost... Kako izvrstna sta bila pa šele na duši! Dve vrlini sta, po katerih se nam takoj prikupi izvrsten človek: bister um in blago srce. Kako čislamo in slavimo bistroumne in učene može! A tako bistrave glave pozneje ni bilo nikjer več... In to lepo, plemenito, zlato srce, ki sta ga imela Adam in Eva! Tako dobrega srca si niti ne moremo prav domišljati, ker zdaj po grehu ga ni nikjer več enakega... O, zakaj je pač prišel greh, ki je razdejal to vzvišeno blagodušnost!“ — Na enak način se primerjaje opiše vzvišenost brezmadežne Device, ki je bila že v svojem začetku takšna kot Adam in Eva pred grehom, pa se je še izpopolnjevala, ker je vedno sodelovala z milostjo božjo. (Cf. Voditelj I., str. 126.)

Fantazija tudi v tem mnogo koristi pri pouku, ker vzbuja in poživlja pozornost in zanimanje, torej pazljivost, ki je prvi pogoj uspešnega učenja.

2. Na vzgojo ima fantazija blagodejen vpliv, ako se prav rabi; jako kvarna ji je pa zloraba fantazije.

a) Domišljija najbolj deluje na čustva in po njih tudi na voljo. Zato katehet čestokrat vzbujaj blaga, plemenita čustva s takimi sredstvi, ki živo delujejo na fantazijo; z enakimi sredstvi pa deluj tudi na to, da se deci pristudijo slaba in nenravna čustva. Za to se mnogokrat nudi priložnost v katekizmu in še bolj v zgodbah.

Ko n. pr. razlaga stvarstvo božje, naj vzbudi v detinskih srcih hvaležnost do neskončno dobrotljivega Boga — s pomočjo fantazije, tako da podrobno našteva božje darove in opiše veliko bedo, ki bi nastala, ako bi jih ne imeli. S povestjo bo najlažje dosegel svoj namen, morda po Kristof Šmidovi (prikrajšano): Bil je deček, ki so ga roparji še majhnega uropali in odvedli v svoje podzemeljsko bivališče, kjer je prebil več let in ni nikdar videl belega dneva ter nobene onih lepih reči, ki nam jih vsak dan kaže v naravi. Nekega dne pa se mu posreči, da pride skož podzemeljski rov na površje zemlje. Oj, kako ze začudi, kako strmi, ko zagleda toliko poprej neznanih lepotij! „Le kdo je prižgal tam gori ono krasno, zlato svetilko, ki tako močno razsvetljuje vse naokrog!“ povprašuje ves osupel. Ne gre mu v glavo, kako to, da se vedno više pomika, „da bi je ne dosegel niti z najvišjega drevesa“. — Kdo jo neki drži in dalje pomika? — Kdo hodi tja gor olje nalivat? In ob solnčnem zatonu otožno vzdihne: „Oj, oj, zdaj se bo svetilnica v jezero pogreznila; ugasnila bo in našega veselja je konec!“ — Enako je strmel, ko je opazoval cvetice, zelišča, drevesa, oblake, dež, vode ... K sreči je naletel na pobožnega puščavnika, ki ga je lepo poučil o božjem stvarstvu ter mu rekel med drugim to-le: „Glej ljubo dete, vse kar vidiš, je ustvaril Bog. On je postavil oni modri obok, ki ga imenujemo nebo. On je vžgal solnce in vodi njegov tek; solnce pa nam da gledati božja dela in nam sveti pri naših opravilih; solnce ogreva sad, da zori in se kuha kakor jedila pri ognju. Bog nam pošilja krepilnega dežja iz oblakov; na njegovo povelje vrejo studenci iz zemlje, da si mi in živali gasimo žejo. Bog je ustvaril travo in cvetlice in jim podelil krasno barvo in vonjavo ... Po njegovi dobroti prinašajo drevesa sladkega sadja, nam dajejo v vročih dnevih hladne sence in nas z lesom grejejo po zimi. Bog sam je naučil ptičice peti ... Kar potrebujemo za stanovanje in počitek, vse prejmemo iz božje roke. Vse kar vidiš, je Bog ustvaril le zavoljo nas ... in ako mu bomo zvesto služili, sprejel nas bo enkrat v sveta nebesa, kjer je neizmerno več lepote in veselja kakor tu na zemlji ...“ Solze so oblile lica dobremu dečku, ko je slišal toliko lepega o svojem ljubem Očetu nebeškem, ki ga doslej še ni poznal. O, tudi vam, ljubi otroci, bi solzica hvaležnosti zaigrala v očeh, ko bi hoteli natanko in podrobno šteti in tehtati neskončno dobrotljivost božjo, ki se kaže v veličastnem stvarstvu božjem. Da smo tako hladni, pride odtod, ker smo že preveč navajeni dobrot božjih in jih ne znamo ceniti, ker premalo mislimo.

b) Domišljija posreduje med spoznanjem in voljo in jo mnogovrstno vodi do tega, da se ustavlja grehu in se odločuje za čednosti in dobra dela.

α) Fantazija šele prav pripravi naše spoznanje do tega, da izprevidimo grozovito zlobnost greha in iz njega izvirajočo časno in večno nesrečo, pa tudi lepoto čednosti in njenih zaslug. Fantazija nam podaja ključ do pravega kesanja in stalnega poboljšanja.

Živa domišljija je pomagala izgubljenemu sinu, da je tako jasno izprevidel svoje žalostno stanje na tujem in ono radostno srečo, ki bi jo lahko imel v očetovi hiši, ter ga tako dovedla do bridkega kesanja in odločnega sklepa. Domišljija tudi nam pomaga tako živo premišljevali nadnaravne nagibe h kesanju, da se nam res vzbudi v srcu „žalost in stud nad storjenimi grehi“, nadnaravni (popolni) kes. Cf. Katekizem vpr. 658, in 663 ter dr. Pečjak „Večno življenje“ str. 172; „Dobra spoved“ str. 17 itd.

β) Fantazija nas navdušuje za bogoljubno življenje zlasti s tem, ker nam predočuje v z o r n o delovanje vrlih in svetih ljudi ter vzpodbuja k posnemanju; ker nam živo slika neprecenljivi venec zmage in

neskončno veliko plačilo ter tako vzbuja pogum in vztrajnost v dušnem boju; in ker podaja naši volji še drugih krepkov nagibov.

Zato je katehetova dolžnost, da živo opisuje vrline in dela odličnih zgodovinskih oseb. Naj se ne zadovoljuje s tem, kar podaja šolska knjiga, marveč naj podrobno in natančneje razpleta, da si more mlada domišljija naslikati res vzvišene ideale, ki so vredni, da jih posnemamo, da bi se povzpeli do slične plemenitosti. Osobito naj živo in navdušeno opisuje veličanstvo našega Gospoda Jezusa Kristusa, za kar se mu premnogokrat nudi primerna priložnost.¹ — Tudi raznovrstne nagibe za bogoljubno življenje naj večkrat temeljito razkazuje, ker naravnost vzpodbujajo našo voljo. To se tudi v navodilih za premišljevanje po metodi sv. Ignacija posebno poudarja: človek naj se izogiblje hudega in naj dela dobro, ker je spodobno, koristno, prijetno, lahko, potrebno (dolžnost).

c) Domišljija je pa večkrat zelo nevarna dušni lepoti. Iz tega, kar otrok opazuje novega in kar ima že od poprej v spominu, snuje fantazija predstave — dušne slike, ki so plemenite in krasne, ako je bila sprejeta snov čista; grde in ostudne pa, ako je duh že vzprejemal nečedne in podle snovi. Pač velika nesreča za vsakogar, ki ima okuženo, otrovano fantazijo.

Sveto dolžnost ima torej vsak vzgojitelj, da odstranja vse, kar bi utegnilo onečistiti gojenčevo domišljijo. Občevanje, berilo, slike ... so čestokrat oni umazani dotoki, po katerih se zastruplja ta prelepi dušni dar. Kolikrat se greh in zlobnost slika in opisuje v lepem in vabljivem svitu, čednost in poštenost pa v mračni, tožni in neprikljivi luči. Vzgojitelj čuvaj sam in vedno priporočaj čuječnost tudi svojim gojencem!

Tudi naj katehet ne pozabi, da je fantazija le bolj pomorna dušna sila in da imata glavno nalogo um in volja. Torej bi ne bilo prav, ko bi pretiraval ter preobkladal katehezo z zgodbicami in zgledi. To bi kratilo jasnost in temeljitost v pouku, v vzgoji bi pa pospeševalo ono neplodno sentimentalnost, ki pogreša tako potrebne kremenite volje — značajnosti.

Da se gojenec ne zasanjari v ono megleno naziranje, ki si v zračnih višavah ustvarja tak svet, kakoršnega nikjer ni, naj se vrši vsa operacija, ki zadeva fantazijo, na reelni podlagi zgodovine in izkušnje. Kjer opazi vzgojitelj preživo domišljijo, naj jo izkuša omejevati in brzdati v tem zmislu.

§ 12. Čustva.

Dasi psihologija ne priznava čustev za posebno dušno moč, jih vendar katehetika ne sme prezirati, ker so pri vzgoji zelo vplivna zlasti na voljo. Sicer hitro minejo, a če se večkrat ponavljajo, popuste v duši nekaj stalnega, kar se navadno imenuje čut; n. pr. čut za resnico, dostojnost, usmiljenost, pobožnost ...

Čustva so lahko prijetna ali neprijetna. Prijetnim čustvom n. pr. prištevamo: veselje, upanje, strmenje, spoštovanje, češčenje, hvaležnost, ljubezen itd. Neprijetna pa so n. pr.: žalost, kes, stud, strah, skrb, obupnost, jeza, usmiljenje, sočutje (v žalostnih dogodkih) itd. V нравnem oziru so lahko dobra in koristna ali pa slaba in škodljiva.

¹ „Poleg bibličnih zgodb so posebne cene posamezne legende ali življenje svetnikov, junakov нравnega življenja. Pametno in spretno odbrane legende so popolnoma primerne, da so ljudstvu v zgled, da fantaziji dajejo pravo smer in podpirajo načela, ki so merodajna za vse življenje.“ (Keller, Volksschulkunde § 43.)

Ljubezen do Boga, staršev, dobrotnikov itd. je dobra; ljubezen do prepovedanih reči, nečimerne slave, nevarnih veselj itd. je slaba. Strah božji, strah pred grehom, pohujšanjem itd. je koristen strah; strah pred slabimi ljudmi, strah radi težav, ki jih priza-deva služba božja, pošteno in sveto življenje itd., je škodljivo čustvo ...

O uporabi čustev pri verouku je zlasti pomniti:

1. Dobra čustva naj katehet vzbuja, kolikorkrat se mu nudi primerna priložnost v katekizmu ali zgodbah; slaba pa naj zatira s tem, da vzbuja stud in odpor proti njim.

Največkrat vzbujaj v mladih srcih strah božji, občudovanje in čiščenje božjega veličanstva, stud nad grehom, ljubezen do Boga ... V to svrho posebno izdatno izkoriščaj temeljito in večkratno razlago lastnosti božjih. Pred vsem pa naj čestokrat pride na vrsto hvaležnost. Živo opisuj otrokom, koliko dobrega so že prejeli od Boga, sv. Cerkve, svojih dobrih staršev, duhovnikov, učiteljev itd. To bodi takorekoč zlata nit, ki naj bi prepletala vse katehetsko poučevanje. Zakaj človek, ki je resnično hvaležen Bogu in svojim zemeljskim dobrotnikom, ne more biti zloben. Saj še zverj in uporno živino krote s tem, da si jih izkušajo z dobroto pridobiti. (Cf. „Angelček“ 1. 1903.)

2. Metodično naj se postopa tako-le: a) Že ob pripravljanju naj si katehet odbere tak moment, ki je primeren za vzbujanje kakega čustva (oziroma studa proti njemu). b) Tak moment naj podrobno in živo naslika v kratkem akroamatičnem nagovoru, da se po vzplamteli otroški fantaziji vnemajo tudi otroška srca. c) Sam naj obtem tudi sledi svoji fantaziji in se ogreje in navduši za dotični predmet; zakaj le to, kar pride od srca, gre tudi do srca. č) Ako sam čuti, kar želi, da bi čutili njegovi učenci, mu bo tudi lahko zadeti pravi glas in poudarek pri govorjenju.

N. pr. stud nad grehom bi katehet obudil v otroških srcih, ako prav živo opisuje nesrečo prvih staršev. Morda nekako tako-le: Veliko žalostnih dni je že bilo, kar svet stoji, a tako žalostnega pač ni bilo nobenega kot takrat, ko sta Adam in Eva morala za vselej zapustiti prelepi raj! Marsikatero srce je že žalovalo na zemlji, a (razun Jezusovega in Marijinega srca) pač nobeno bolj nego Adamovo in Evino takrat, ko sta se poslavljala od onega presrečnega vrta! Premnogo solz se je že prelilo, kar hodi človeštevstvo po zemlji, a malo jih je bilo tako grenkih, tako gorkih, kakor one, ki so kapale Adamu in Evi po užaljenem licu na tla izgubljenega raja, ko sta ga zapuščala! Otroci, pohitimo v mislih nazaj, preskočimo tisočletja, ki so minula od takrat — vstopimo se k vratom rajskega vrta in glejmo našega prvega očeta, našo prvo mater ob prežalostnem odhodu: Kako jima solze kapljejo na tista tla, kjer doslej nista čutila nobene neprijetnosti, marveč sta uživala le samo radost; — pogledjte, kako se milo ozirata nazaj po onih blaženih prostorih, kjer sta se tolikrat pogovarjala kot prisrčno ljubljena otroka z nebeškim Očetom; — pogledjte ju, kako kličeta prijazno k sebi živali, kot poprejšnje dni, a živali so postale divje, rjovejo in bežijo od njiju ali pa se jima ustavljajo; pogledjte ju, kako se strahu treseta, kako proseč povzdigujeta roke, da bi smela še ostati, a prepozno je, greh je storjen, kazen je izrečena: iz vrta morata — angel se vstopi z ognjenim mečem. Presrečni vrt jima je odslej le v tožnem spominu, a lastnina jima je nerodovitna puščava, kjer morata trdo delati. O kolik razloček med poprej in zdaj! O kolikrat se pogovarjata o nekdanjih preradostnih dneh in primerjata sedanje trpljenje s poprejšnjim rajskim srečnim življenjem, bitko obžalovaje svoj greh. Glejte, kaj stori greh, en sam greh! In vendar ste, otroci, tudi vi bili tako nespametni, da ste posnemali Evo in Adama ter delali, kar je Bog prepovedal, in niste hoteli delati tega, kar je zapovedal on — Najsvetejši! Z našim očetom Adamom in našo materjo Evo povzdignimo še mi roke in obudimo srčno kesanje ... (Cf. str. 19. o vernih dušah; str. 24. o hvaležnosti.)

Lepo se doseže namen, ako se v podobi kratke molitvice vzbudi dotično čustvo.

O sv. Frančišku Ksav. je zapisano, da je tako-le učil divjake ter opominjal misijonarje, naj tudi enako uče. Odkril se je, molil Očenaš in začel Apostolsko vero. Ob koncu prvega člana je vprašal: Ali verujete ta članek, da ... Ogovor: Verujemo z božjo pomočjo. Potem je nadaljeval: O Gospod Jezus Kristus, daj nam milost, da bomo mogli verovati ta član sv. vere! Da bi mogli, molimo Očenaš, vsak naj ga moli natihem! ... Recite z menoj: „O sveta devica Marija, Mati božja, izprosi nam od Boga to milost, da bi trdno verovali ta član sv. vere; in da res dosežemo to milost, molimo vsak zase Češčenomarijo“. In tako po vsakem članu.

Vzbujanje čustev pa naj ne traja predolgo; zlasti tukaj preveč naenkrat ni dobro. Saj se že naša narava protivi predolgemu čustvovanju. Naj se ne ponavlja prevečkrat, ker bi tako deloma izgubilo svojo moč, deloma pa tudi gojilo brezpotrebno sentimentalnost. Tudi naj se ne pretirava; za oživljanje fantazije naj se opisuje le tako, kakor je v zgodovini res bilo ali utegnilo enako biti, in kakor je po izkušnji še zdaj mogoče. Vse bodi v mejah dostojnosti.

Navadno se ta operacija vrši proti koncu kateheze; vendar se radi izpremembe uvrsti lahko tudi drugod, v začetku, v sredi ali kjerkoli se med poukom nudi ugodna priložnost.

§ 13. Volja.

Na voljo, ta plemeniti dar božje dobrotljivosti, obračaj katehet največjo pozornost in skrbljivost. Vse drugo bi nič ne pomagalo, ako ni volja pridobljena za krščansko pravičnost. Zato naj veroučitelj skrbno uporablja vse pomočke, s katerimi more gojencu voljo utrditi v dobrem in ga dovesti do krščanske značajnosti.

V to svrhu mu bo že veliko pripomoglo to, kar smo do zdaj priporočali. Posrednje vpliva na učenčevo voljo, ako spretno izobrazja dušne zmožnosti: razum, spomin, fantazijo in čustva, kakor je bilo po nekoliko omenjeno že na dotičnih krajih, (§ 9—12). Med dušnimi silami je namreč neka prečudna zveza, da se skupno podpirajo druga drugo.

Pri spoznanju, n. pr., mora volja nagniti razum, da se začne zanimati za dotični predmet in ga proučevati. (Nauči se le, kdor se hoče naučiti.) Ako je pa um spoznal kako resnico in se je prepričal, nagiblje voljo, da naj jo prizna, veruje in se ravna po njej. In čim bolj so nam jasne in z dokazi podprte verske resnice, tem raje se jim vda tudi volja. Saj so že stari modrijani imeli prislovico: „Ignoti nulla cupido — Česar ne poznamo, tega ne poželimo.“ — Spomin podpira našo voljo, ker nas o pravem času opozarja na dolžnosti, na trdne sklepe, pa tudi na merodajne nagibe, kakor: na pričujočnost božjo, plačilo, kazen ... Fantazija priganja našo voljo k dobremu s tem, da nam živo pred oči stavi posnemanja vredne vzornike ter še krepkeje kaže na posledice našega vedenja in živahnije predstavlja nagibe. — Posebno pa po čustvih deluje fantazija na voljo, ker pač človek radovoljneje in natančneje dela to, kar ga veseli, opušča pa to, kar se mu stidi in zdi zoprno.

Katehetu je pa na razpolago še več sredstev, s katerimi more vplivati na voljo učenčevo, kakor:

1. **Nagibi**, ki imajo že neko podlago v človeški naravi. Že po naravi namreč se razodeva v naši duši zlasti trojen nagon: a) versko moralni,

dovzetnost za verske in svete reči; b) simpatični, dobrohotnost do bližnjika; c) nagon lastne koristi in sreče. Dušni nagoni imajo pa še močno oporo v milosti sv. krsta, zlasti v čednostih, ki so bile vlite otroški duši v tem zakramentu.

Poglavitni nagibi se koncentrirajo v treh božjih čednostih, zlasti v ljubezni, ker omenjenim nagonom odgovarja tudi trojna smer krščanske ljubezni: do Boga in zavoljo Boga do bližnjika in samega sebe.

Vera nam kaže veličastvo božje, najvišjo avtoriteto, ter vzbuja v naših srcih strah božji, ki nagiblje našo voljo, da naj se vselej in povsod klanja in pokori volji božji. Katehet naj torej posebno temeljito in opetovano razlaga lastnosti božje ter naj osobito v zgodbah nove zaveze živo opisuje veličastvo božjega Sina. — Krščansko upanje nam daje tako potrebni pogum. Malokaj namreč tako zelo zadržuje in slabi našo voljo kot mehkužna bojazen pred težkočami ali celo obupna misel naše nezmožnosti. Torej naj katehet v mladih srcih vžiga in neti junaški pogum s tem: da prepričuje o božji dobrotljivosti, ki ne zahteva nič nemogočega od nas in vedno podpira našo slabost s svojo mogočno pomočjo; da čestokrat opozarja na zmagovalno junaštvo svetnikov (ako so mogli oni, zakaj bi mi ne!); da opisuje, kako si s kratko in nepretežko borbo priborimo neskončno veliko večno plačilo itd. — Največjo moč pa zajema naša volja v krščanski ljubezni. Cerkvena zgodovina nam je priča, koliko premore človek, ki ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca, iz vse svoje duše in iz vse svoje moči, ter zavoljo Boga svojega bližnjika kakor samega sebe. Torej ta sveta ljubezen do Boga, do bližnjika in do samega sebe, ki ima v zgodovini tako slavne spomenike, naj vodi tudi našo deco v dušnem boju od zmage do zmage.

Semtertja naj katehet uporablja tudi *naravne*, svetne nagibe; vendar naj jim vedno dostavlja tudi nadnaravnih nagibov.

Večkrat ima, n. pr., priliko govoriti o tem, kako si ljudje z grehom nakopavajo časno nesrečo, s čednostjo pa utrjujejo blagostanje. Kar poroča sv. evangelij o Jezusovi mladosti: da je bil v milosti pri Bogu in pri ljudeh, to se vobče sme reči o vsakem izvrstnem človeku, kako se priljubi vsem poštenim ljudem, kako lahko mu je dobiti dobro službo itd.; a katehet naj ne pozabi poudarjati tudi prvega: da je bil Bogu ljub. Le Bogu se ne smemo zameriti, pa se tudi pametnim ljudem ne bomo. Pot do Boga in večne sreče je obenem tudi najboljša steza do časnih blagov in svetne sreče.

Po pravici se torej priporoča katehetu, da naj zlasti v višjih razredih pove tudi kaj iz državnega zakonika; a nikar naj ne pozabi obtem opozarjati na božji zakonik. Ker je treba vedno računati s človeško slabostjo, moramo tudi pri nagibih postopati od nižjega do višjega: od naravnih nagibov do nadnaravnih in pri nadnaravnih od nepopolnih do popolnih. Suženjski strah božji naj se izpopolnjuje v sinovski strah; istotako nepopolna ljubezen božja v popolno in nepopolni kes v popolnega.

2. Zatajevanje. Pravemu spoznanju in dobri volji nasprotuje hudo poželenje, slabo nagnjenje. Zato je neizogibno potrebno zatajevanje ali premagovanje samega sebe. Po večkratnem zatajevanju se volja krepi, hudo poželenje pa pojenjuje in strasti odnehavajo. Katehetu bodi torej posebna skrb, kako spretno urejati in voditi samozatajo pri otrocih.

Nauk o samozataji naj katehet mnogokrat ponavlja, n. pr., ko govori o naslednjih izvirnega greha, o postu, o trdnem sklepu, o dobrih delih itd.; zlasti pa pri mnogih svetopisemskih in svetniških zgledih. — Ta nauk pa ne bodi splošen, marveč otrokom je treba natančneje določiti, kdaj, kje in kako naj se zatajujejo. Katehet se izkušaj tudi prepričati, so li učenci izvršili njegova navodila. (Cf. Angelček, I. 1905.)

Zatajevanje je tudi zato tako izvrstno sredstvo bogoljubnega življenja, ker se ž njim otrok privadi prepotrebne samostojnosti, da živi po božji

volji ne zato, ker je primoran, marveč zato, ker sam hoče tako ter voljo predstojnikov izpreminja v lastno voljo; zakaj le samostojnost volje, ne pa prisiljenost, daje zagotovilo, da bode ostal pošten tudi potlej, ko pride izpred oči svojim vzgojiteljem.

3. Navada. Posebno se utrjuje naša volja po lepih navadah. Navada pa nastane po mnogokratnem ponavljanju istega dejanja. Kakor velja v didaktiki: „*Repetitio est mater studiorum*“, enako potrjuje vzgoja: „*Repetitio est mater virtutum* — Ponovitev je mati čednosti“. Kakor preide greh po večkratnem ponavljanju v grešno navado, enako privaja vztrajno ponavljanje dobrih del do svetih navad — do čednosti. Pridobljena navada je druga narava.

Korist navade lahko izprevidimo iz tega-le zgleda. Ako ima kdo lepo navado, da hodi tudi v delavnik vsako jutro k sv. maši, ne čuti za to bogoljubno delo nobene težkoče. Veselo vstane, ko pride določena ura, zvonov glas mu je prijazno vabilo; vsa druga opravila ima tako urejena, da ne čuti radi sv. maše nikakoršne stanovske zadrege; neko posebno zadovoljstvo spremlja to sveto navado in čutil bi se nesrečnega, ko bi jo kdaj opustil. Tako ojači navada našo voljo.

Nekaj lepih navad že itak zagotavlja šolski red, nekaj so si jih pridobili otroci že doma v družinskem življenju; a katehetu ostane še obširno in hvaležno polje, ki naj ga poizkuša obdelovati vsako učno uro, zlasti v takozvani uporabi, z raznimi verskimi vajami. Nekaj naj jih opravlja z otroci kar takoj v šoli, za druge pa naj jim daje navodila, kako naj jih sami izvršujejo, kadar se jim nudi primerna priložnost. Take vaje naj se ozirajo na notranjost in zunanjo pobožnost, na domače življenje in občevarje z ljudmi.

4. Trdni sklepi. Ako se je naša volja odločila za kako dejanje, ki ga ne more takoj izvršiti, marveč še le v prihodnosti, imenujemo tako odločitev trden sklep. Trdni sklepi so zelo vplivni na нравno življenje. Pri zakramentu sv. pokore so bistven del kesanja, in izpoved bi bila neveljavna brez trdnega sklepa; a tudi sicer so najkrepkejše sredstvo, s katerim človek samostojno vlada svojo voljo, ako jih resno in pametno rabi. Zato mora katehet nanje obračati posebno pozornost.

Otroke je treba čestokrat opozarjati na lastnosti dobrega sklepa, n. pr.: a) Sklep bodi določen in se obračaj na posebna, že naprej odbrana dejanja. Splošni sklepi, kakor: „Nikdar ne bom storil nobenega greha, vedno hočem biti priden, rad moliti“ itd. nimajo dejanske moči v sebi, dasi so sami obsebi dobri, ker ž njimi izražamo ljubezen do Boga. Da sklep res pripravi voljo do dejanja, mora natanko določiti, katerega greha se bomo izogibali, kdaj in kje, katero dobro delo in katero molitev bomo opravljali, kolikrat, itd. — b) Sklepe moramo večkrat ponavljati, ker bi jih sicer pozabili, ali pa bi ne imeli prave moči, ko bi jih obračali na nedoločno prihodnost. To, kar smo, n. pr., pri izpovedi sklenili za vso prihodnost, moramo vsako jutro ponavljati in si podrobno določiti, kaj pride na vrsto še dopoldne, kaj popoldne, kaj doma, kaj v družbi itd. — c) Ne si kopičiti preveč sklepov hkrati. Kdor ima preveč sklepov, navadno nobenega ne izpolni. Imejmo splošni sklep, da ne bomo Boga žalili z nobenim grehom več (vsaj ne s smrtnim grehom), sicer si pa delimo delo ter polagoma napredujmo v krščanski popolnosti. (Cf. Dobra izpoved str. 70.)

Jako priporočljivo je, da si učenci zapisujejo vse trdne sklepe in večkrat prebero, zakaj pozabljen sklep je brez koristi.

5. **Načela.** Ako si s trdnim sklepom ne določujemo le posameznih opravil, le v nekaterih slučajih, marveč se zavežemo za vse slučaje ter začrtamo svoji volji vodilo za vse življenje, imenujemo tako odločitev: načelo. Načela so zato tako krepka opora naši volji, ker ob času izkušnje ni treba še le premišljevat, kaj je storiti, marveč se takoj odločno odbije, kar je proti načelu. Načela so podlaga značajnosti.

Mladenič n. pr. sklene, da načeloma ne bo nikdar kadil; s tem hoče reči: moja odločna volja je za vse slučaje, ko bi me še tako mikalo, ali naj bi me silil kdorkoli, nikdar ne bom kadil. Kdo drugi se na enak način zaveže za abstinenco, da nikdar ne bo pil nobene opojne pijače. Abstinenci se torej načeloma zdrže alkoholnih pijač.

6. **Nadnaravni pomočki.** Vkljub še tako pridnemu in vztrajnemu naporu človek ne more iz lastne moči izpolniti svoje prevzvišene naloge. Šesta temeljna resnica nas uči, da mu je k temu treba božje milosti. Božja pomoč še le stori našo voljo — nepremagljivo. Torej bi slabo izvrševal svoje delo oni katehet, ki bi se zanašal le na svoj trud in svetna sredstva; posebej za katehetovo delo je treba pomoči od zgoraj. Vso skrb torej obračaj na to, da se bodo gojenci privadili, kako naj si ne le v šolski dobi, marveč tudi v poznejšem življenju pridobivajo nebeško pomoč, božje milosti: po sv. zakramentih, daritvi sv. maše, z molitvijo, po zakramentalih itd.

Težko, a hvaležno delo ima tukaj katehet; lepo moliti — pobožno na znotraj, spodobno na zunaj; s pridom se udeleževati sv. maše in drugih cerkvenih pobožnosti, vredno opravljati sv. izpoved in sv. obhajilo, ne le prvikrat, marveč vedno, vztrajno do smrti itd. Srečen katehet, ki to doseže pri večini svojih učencev.

Katehetu bodi skrb, da se otroci dobro na pamet nauče navadnih molitev, da jih izgovarjajo razločno, pravilno ter primerno glasno in počasi. Tudi na zunanjo dostojnost pri molitvi je treba paziti. Posebno pa vzbujaj notranjo pobožnost s tem, da večkrat v obče govori o lastnosti dobre molitve in da posebej temeljito pojasnjuje pomen navadnih molitev. (Cf. § 7.) Vedenje v cerkvi naj jim podrobno določi, pa tudi pazi, da se natanko izvršujejo njegova navodila. (Cf. „Spodobno vedenje v cerkvi.“) Dan šolske izpovedi in sv. obhajila smatraj vselej res kot prazničen, ne le kot šole prost dan in ukreni vse potrebno, da bodo otroci spoštljivo, vredno in s pridom opravili to preimennitno opravilo, ker človek navadno tudi pozneje tako nadaljuje, kakor se je privadil v mladosti.

* * *

Dr. Weber razločuje pri dušnem delovanju štiri momente, ki se med soboj vežejo in vzporedno delujejo: dva za spoznanje, dva za hotenje. Nižje spoznanje je zlasti delo fantazije, ki po čutnem naziranju tvori predstave; višje spoznanje pa je delo uma, ki sodi, sklepa in tvori pojme. Nižje hotenje se razodeva v čustvih, višje pa v volji. In le, kadar vse skupno deluje, četudi ne hkrati, nastane popolno dejanje. Kar je v spoznanju moč spomina, to ima biti v hotenju moč volje — značaj.

IV. O katehezi.

Pri katehezi pridejo v poštev zlasti te le reči: določitev učne snovi, učna pot, učna oblika, obravnava učne enote, slog in predavanje ter učna sredstva.

§ 14. Določitev učne snovi.

Za vsako učno uro je treba določiti neko število vprašanj. To je odvisno od lastnije vprašanj in učne poti, od razvrstitve učne snovi pa od zmožnosti učencev.

Vprašanja v katekizmu so jako različna: zgodovinska, n. pr. ustvarjenje, rojstvo Jezusovo; naučna, n. pr. o lastnostih božjih, o grehu in čednosti; zistemska, n. pr. naštevavanja sv. zakramentov, zapovedi, grehov pri posameznih zapovedih; tekstovna, n. pr. molitve in izreki sv. pisma; prehodna vprašanja, n. pr. kako se glasi prvi član Apostolske vere, kako se glasi druga prošnja v Očenašu, tretja zapoved božja. Poleg tega so vprašanja tudi še: daljša ali krajša, težja ali lažja, bolj ali manj tehtna in potrebna, nova ali že vsaj deloma znana.

Samoobsebi je razvidno, da je po različnosti vprašanj tudi različna razlaga in dolgost kateheze. Zgodovinska vprašanja se rešujejo s tem, da se dotično dejstvo obširno in temeljito obravnava po bibličnih ali cerkvenih zgodbah. — Naučna vprašanja zahtevajo vselej nazornih pojasnil in so torej precej zamudna. — Zistemska vprašanja naj se sploh samostojno ne obravnavajo, marveč se v začetku kar prebero ali ob koncu pregledno sestavljajo. Tekstovna vprašanja ne potrebujejo nazornih sredstev v pojasnilo, marveč se le navadnim potom eksegezirajo. Prehodna vprašanja pa so že itak sama del obravnave.

Iz tega pregleda je razvidno, kako nespametna je bila praksa onih katehetov, ki so odbirali za vsako učno uro enoliko vprašanj. Bodi pa tudi nam kaŹipot, kako si modro odbirajmo snov za posamezne učne (metodiške) enote.

Učna enota imej v sebi le toliko vprašanj, kolikor jih je po vsebini med seboj v tesni zvezi. Torej je po različnosti vprašanj včasih dolga, včasih krajša. In ne zdi se nam opravičena zahteva, da bi se morala za vsako učno uro določiti ena sama učna enota; za tako delitev je preveč enot pa premalo ur.

Starejša praksa ima tu dokaj laŹjo nalogo, ker smatra vsako vprašanje za samostojno celoto, učno enoto, razun onih slučajev, ko se eno vprašanje razkraja na več drugih, n. pr. Vpr. 70: „Kako skrbi Bog za ustvarjeni svet“, ker tvorijo vprašanja 70—75 eno učno celoto; in sličnih je še več. Tudi koncentrično učenje je s tem olajšano. (Katehet Anton Ender je v svoji knjigi „Katechismus-Dispositionen“ ves katekizem razdelil v 117 učnih enot.)

TeŹavo pa ima že tu takozvana „monakovska“ metoda, ker odločno zahteva za vsako uro le eno samo enoto. Tu mora nastati neprilичnost: ali je kateheza predolga ali prekratka, ali pa mora vezati v eno skupino manj sorodna vprašanja. Ker je pa nepedagoško variti v eno celoto, kar ni sličnega in sorodnega, bo gotovo bolj ugajalo tudi tej metodi, ako po razliki vprašanj obravnava isto uro po več učnih enot. Pri vseh opravilih se ravna delo po času, ne pa čas po delu. Ako se sme dolga enota deliti na dve učni uri, zakaj bi se jih ne smelo obravnavati po dve ali še več isto uro?

Sicer si pa stara in novejša praksa v določevanju učnih enot nista tako zelo različni, kakor se zdi na prvi pogled. Novejša metoda smatra posamična vprašanja kot dele (delne celote) iste metodiške enote; prejšnja pa tudi obravnava v nekakšni zvezi sorodna vprašanja, in sicer ne vseh enako obširno in temeljito; tudi ne pristavlja pri vsakem vprašanju posebne uporabe, nagibov itd., marveč se ob koncu obravnave skupnih vprašanj obrača še posebej do srca in volje učencev v takozvani parenezi, nekako po katekizmovem navodilu »*Pomni!*«

§ 15. Učna pot.

Kakor za vsako pot, je tudi za učno pot glavno vprašanje: odkod? in kam? Odgovor je tu: ali od celote do delov ali pa od delov do celote. V prvem slučaju razkrojimo celoto v posamezne dele, ki si jih natančneje ogledamo; v drugem pa najprej opazujemo dele in jih končno združimo v celoto. Tako nastane analitična in sintetična učna pot.

Ako se oziramo še na to, kako so posamični deli nastali in se razvijali, zovemo tako učno pot tudi genetično.

Paziti je pa še na to, ali nam je deliti rečno (fizično ali moralno) celoto, ali pa logično (pojmovno) celoto.

1. Rečna analiza razdrobi celoto v bistvene dele, da jih otroci nanovo spoznavajo, ali pa natančneje umevajo, ako so jim že odprej ponekoliko znani; konča se s sintezo, ki spoznane dele zopet združi v celoto. — Realna sinteza pa najprej obravnava dele in, ko so otrokom jasni, jih združi v celoto; konča se tudi lahko z analizo, ako otroci ponavljaje opišejo celoto po njenih delih. V katekizmu se more redkokrat rabiti realna analiza in sinteza, in sicer analiza, ako je otrokom bolj znana celota, sinteza pa takrat, če so jim deli bolj znani.

Zgledi: a) Analiza n. pr. vpraša: „Iz koliko delov sestoji človek?“ (Iz duše in telesa.) V duši delujejo razne moči: razum, volja itd. Telo pa ima glavo, roke, noge itd. — Sinteza pa nastopi obratno pot, n. pr.: Kako je Bog ustvaril človeka? Iz česa mu je naredil telo? Kaj je imelo to telo? Ali je že živelo? Kaj mu je vdihnil Bog, da je živelo? „Iz česa je (torej) človek?“ (Vpr. 90.)

b) Resnico: Jezus Kristus je Bog in človek skupaj (Vpr. 115) bi analitično obravnaval, n. pr., takole: Najprej se pove katekizmovno besedilo, potem pa razkroji: Kaj moramo torej verovati o Jezusu Kristusu? Verovati moramo, da je Jezus Kristus 1. pravi Bog in 2. pravi človek. — Jezus Kristus je pravi Bog, ima božjo naravo v vsej popolnosti: Jezus je tako Bog, kakor je Oče Bog; on je tako Bog, kakor je Sv. Duh Bog; iste božje lastnosti, ki jih ima Bog Oče in Sveti Duh, ima vse tudi Jezus Kristus, je torej pravi Bog. To je Jezus Kristus mnogovrstno izkazal v življenju: s čudeži, da je vsemogočen; s prerokovanjem, da je vseveden, itd. — Pa Jezus Kristus je tudi človek, ima tudi človeško naravo: vzprejel je telo, kakor imamo mi telo; vzprejel je dušo, kakor imamo mi dušo. To se je neprenehoma kazalo v njegovem življenju: človeško telo potrebuje jedi, pijače, počitka, spanja itd.; Jezus je jedel, n. pr. pri zadnji večerji; je bil žejen na križu; je počival pri Jakopovem vodnjaku, ker je bil truden od dela in potovanja; je spal v čolnici itd. Človeška duša je žalostna in vesela, se boji, ima sočutje itd.: Jezus je pel pri zadnji večerji zahvalnico; ob Lazarjevem grobu se je jokal; na Oljski gori je bil žalosten do smrti; mati najmskega mladeniča se mu je smilila itd. Jezus Kristus je pravi človek. — Jezus Kristus je Bog in človek skupaj: preden se je včlovečil, je bil samo Bog, in sicer od vekomaj kakor Bog Oče in Sveti Duh. Ko se je pa včlovečil, je bil pa še tudi človek obenem, pa tako, da se nista nikdar več ločili v njem božja in človeška narava, — ves čas je bil Bog in človek skupaj: kot malo Detece v betlehemskih jasliah — Bog in človek skupaj! ob ubegu v Egipt — Bog in človek skupaj! v delavnici Nazaretski — Bog in človek skupaj! v javnem delovanju — Bog in človek skupaj! v trpljenju in smrti — Bog in človek skupaj! še njegovo mrtvo truplo je bilo — božje telo, in njegov grob — božji grob! Bog in človek skupaj ob vstajenju, vnebohodu, ob desnici Boga Očeta vekomaj! Bog in človek skupaj v presvetem Rešnjem Telesu! Zdaj se kaj lahko povzame še Vpr. 116. in 117., in primerna uporaba se zasnje sama ob sebi. (Cf. L. Wiedemayr str. 114.)¹

Sintetično pa bi se obravnavalo isto vprašanje na podlagi primerne dogodka iz Kristusovega življenja. Katehet Stieglitz² si je v to svrhu odbral čudež na morju, ko je Jezus umiril vihar. Dr. Meunier³ pa si je odbral dogodbo: Jezus na Oljski gori. Najprej pove dogodbo, potlej pa izvaja nekako takole: „Mislite si, otroci, da bi

¹ Glavna pot je tu realna analiza, v podrobnosti pa je logična sinteza.

² Ausgeführte Katechesen über die kathol. Glaubenslehre. Str. 156.

³ Die Lehrmethode im Katechismus-Unterricht 15.

bili tudi vi takrat zraven na Oljski gori in bi bili natanko opazovali, kaj se godí z Jezusom. Kaj vidite? Jezus gre na Oljsko goro, govori z apostoli, moli k svojemu nebeskemu Očetu, poklekne, se skloni do tal, obledi, se trese in poti krvav pot. Je-li to storil z dušo ali s telesom? S telesom; Jezus ima torej telo, kakor mi. Pa pri Gospodu opazujemo še mnogo drugega: užalosti se in se začne bati in tresti ob misli na svoje prebridko trpljenje, ki ga čaka. S čim je bil žalosten? Ali tudi s telesom? Žalost in skrb in bojazen, če je velika, se sicer razodeva tudi na telesu, a svoj pravi sedež ima pa v duši. Da je Jezus na duši to trpel, pove sam: „Moja duša je žalostna do smrti.“ Kristus torej ni imel le človeškega telesa, marveč tudi človeško dušo, prav tako, kakor mi. Imel je razum, s katerim je mogel misliti; spomin, s katerim se je mogel spominjati tega, kar je doživel; imel je srce, s katerim je čutil žalost in veselje, s katerim je mogel ljubiti in sovražiti, upati in se bati; imel je človeško voljo, s katero se je mogel prosto odločevati. Saj je to sam priznal v molitvi: „Oče, ne kakor jaz hočem, marveč kakor ti hočeš!“ Jezus Kristus je torej imel kakor vsak človek dušo in telo, ki sta bila v njem združena v eno človeško naravo.

Ako pa Jezusa na Oljski gori natančneje opazujemo in se spominjamo vsega, kar je tu delal in govoril, boste pač opazili tudi še kaj takega, kar se ne more pripisovati ne njegovemu telesu in ne njegovi duši. Pri zadnji večerji je bil v obednici napovedal: „Eden izmed vas me bo izdal.“ In zdaj na Oljski gori reče učencem: „Vstanite, izdajalec se bliža.“ Odkod je vedel, da ga bo Juda izdal, saj nesrečni apostol ni nikomur razodel, kaj misli storiti, razun sovražnikom — na skrivnem? In kako je mogel vedeti, da je že blizu, dasi ga še ni mogel nihče opaziti? Jezus vidi vse, naj bo še tako skrito, vidi tudi najskrivnejše misli in želje človekove; ne ve le tega, kar je že bilo in kar je, marveč mu je odkrita tudi vsa prihodnost, ve za vsakega človeka, kdaj, kje in kaj namerava storiti. Ali je mogel Jezus to vedeti le kot človek? To more vedeti edino le Bog, ker je vseveden. Kaj je torej Jezus? Jezus Kristus je pravi Bog. (Tukaj bi se lahko opozorilo, da je vsemogočen, ker je Malhu zacelil uho in ker so sovražniki strahoma pred njim na tla popadali.) A v Bogu so tri osebe: katera izmed teh treh je Kristus? To lahko razvidimo iz njegove molitve: „Oče, ako je mogoče itd.“ Ako imenuje Jezus Boga svojega Očeta, kaj je torej on sam? Sin božji, t. j. druga božja oseba. Razvideli smo torej, da sta v Kristusu dve naravi, božja narava, ker je Bog, in človeška, ker je človek. Razvideli smo pa tudi, da sta v Kristusu obe naravi tesno združeni v eno osebo: nista bila namreč dva Kristusa, kot človek posebej in kot Bog posebej, marveč bil je Bog in človek skupaj, isti Kristus je opravljal človeška dela, isti Kristus je izvrševal božja dela. — Tako pa ni bilo od vekomaj; Bog je bil pač od vekomaj, a človek je še-le postal pred 1900 leti, torej v času. Kaj pa se to pravi, človek je postal? Ni nehal biti Bog, marveč je ostal božji Sin in je bil poleg tega tudi človek. Tako je Jezus Kristus „Bog in človek skupaj“. Bog je bil od vekomaj in si je v času privzel tudi človeško naravo, t. j. dušo in telo, ter se je tako včlovečil.¹

c) Analiza: V višjih razredih pokaže katehet ves zemljevid Svete dežele ter našteva in kaže posamezne imenitnejše kraje. Sintetičnim potom pa v nižjih razredih polagoma gradi z otroci ta zemljevid. Najprej jim začrta Jeruzalem, potlej v primerni razdalji Betlehem, Nazaret, Kana, Kafarnaum, Genezareško jezero, Jordan itd.

č) (Razdelitev društvene ali moralne celote, n. pr. vpr. 203—205.) Analiza: Papež, kardinali, nadškofje, škofje, dekani, župniki, kaplani, verniki. — Sinteza: Otroci v šoli, vsa župnija z domačo duhovščino, domači dekanat, vsi dekanati domače škofije, vse škofije (s korarji) iste nadškofije, vse nadškofije s papežem (in kardinali) na čelu.

2. Logična sinteza in analiza se pa drugače uporablja. Tukaj je namreč delitev in združitev pojmovna. Delijo se višji pojmi v nižje in najnižji v zunanje posameznosti (konkretne pojave), rodovi se dele v vrste.

¹ Tukaj je le glavna pot realna sinteza, a podrobno izvajanje je logična analiza.

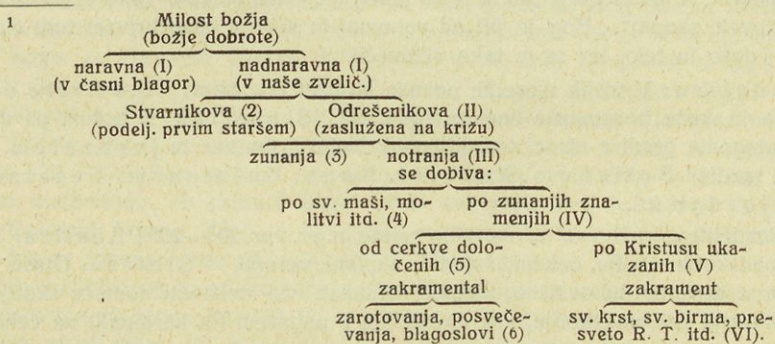
in posamezna bitja (individua), pravila se kažejo na zgledih, zakoni se izvajajo iz posameznih pojavov, na posledicah se spoznavajo vzroki.¹

Logična analiza je pot od zunanosti do notranjega bistva, od posameznosti do splošnosti, od zgledov do pravil, od pojavov do zakonov, od posledic do vzroka; torej se vobče postopa od konkretnega do abstraktnega. Nasprotna pot pa se imenuje logična sinteza. Analiza se tudi imenuje indukcija, sinteza pa dedukcija.

Do novejšega časa se katehitiške knjige v imenovanju niso ozirale na razloček realne in logične analize in sinteze ter so vobče analizo imenovala razkrojitev in razlago teksta, sintezo pa pojasnitev posameznih delov in njih združitve v katekizmov tekst. Nekateri še zdaj nadaljujejo tako; vsled nasveta dvornega svetnika Willmanna pa se čimdalje bolj poprijemljejo tu označenega imenovanja, ki ima že v Aristotelu svojega zastopnika. Torej je treba paziti ob čitanju metodičnih knjig, da si ne mislimo ravno nasprotnega.

Zgledi. Definicija: *Kaj je zakrament?* bi se a) po analizi pojasnila tako, da katehet opozori najprej na nekatere konkretne reči pri deljenju sv. zakramentov, ki so že otrokom znane, n. pr., kaj so že opazovali pri krščenju, birmovanju itd. Pri svetem krstu oblije mašnik otroku glavo z vodo in hkrati izreče besede: „Krstim te v imenu Očeta itd.“ To oblikanje pomeni, da je otrok omil ali očiščen, ne na telesu, marveč na duši. Zakaj pa ni duša pred krstom čista? ... Oblivanje z vodo pomeni torej dušno očiščenje ali milost sv. krsta, zato ga imenujemo znamenje. Pa to znamenje ne pomeni le milosti božje, marveč jo tudi podeli, zato ga imenujemo tudi podelilno znamenje. Kaj se torej vidi pri sv. krstu? Kaj se sliši? Kaj se podeli duši? Zato pravimo: vidno in podelilno znamenje. Kakšen dar božji smo imenovali milost? (Notranji.) Ali se more videti? Kako se torej imenuje? (Nevidna.) Kdo je ukazal deliti sv. krst? itd. Enako se izvaja pri sv. birmi ter končno pristavi, da se slično opazuje tudi pri vseh drugih zakramentih. Vsak zakrament je vidno in podelilno znamenje ... Tako deliti milost, je ukazal Kristus ... (Cf. str. 10.)

Po sintetični poti pa bi se sestavila ta definicija nekako tako-le: *Zakrament je vidno in podelilno znamenje nevidne milosti, postavljeno od Jezusa Kristusa v naše posvečenje.* „Zakrament“ je latinska beseda in pomeni nekaj skrivnostnega in svetega. In res so zakramenti zelo skrivnostna in sveta opravila, ker nam sv. Cerkev po njih deli na skrivnosten način milosti, ki jih je Jezus zaslužil na križu. (Večkrat se čita: sveto-tajstva.) — *Vidno znamenje nevidne milosti.* Pri vsakem zakramentu se godi nekaj zunaj, kar je mogoče videti ali opaziti, in nekaj znotraj, v duši, česar ni mogoče videti. To, kar se godi zunaj, imenujemo zunanje znamenje; kar pa se zgodi na duši, imenu-



N. pr. a) vpr. 508: Milost je notranji (III), nadnaraven (I) dar, ki ga nam Bog podeli zavoljo zasluženja Jezusa Kristusa (II), da se moremo zveličati (I). — Analiza odstranja: 1, 2, 3. — Sinteza prideva: I, II, III. — b) Vpr. 523: Zakrament je vidno in podelilno znamenje (IV), nevidne milosti (I—III kot že znano), postavljeno od Jezusa Kristusa v naše posvečenje (V). — Analiza odstranja: 4, 5 in 6. — Sinteza privzema: IV, V in posameznosti VI. c) Slično: vpr. 745 o zakramentalih.

jemo notranjo milost. Pri sv. krstu, n. pr., kaj stori mašnik... In kaj reče med oblivanjem?... To je torej zunanje znamenje. Kaj se zgodi znotraj? Duša postane čista, sveta. To je znotranja milost. Tako je pri vsakem zakramentu nekaj zunanjega (vidnega) in nekaj notranjega (nevidnega). — *Podelilno* znamenje. Znamenje je pa lahko dvojno: tako, da le kaj pomeni, n. pr. dim, ki se vali iz dimnika, pomeni le, da v peči gori, pa ne zažge ognja; ali pa tako, da tudi kaj naredi, n. pr. temán oblak je znamenje dežja, in če res začne dežiti, ravno oblak stori ali dá dež; ali ko solnce vzhaja, je to znamenje, da se je zdanilo, a jutranje solnce ne pomeni le dneva, marveč ga tudi naredi. Zakramenti so tudi taka znamenja, ki niso le zunanja podoba notranje milosti, marveč podelé milost, n. pr. pri sv. krstu ravno oblivanje z vodo in izgovarjanje besedi: „Krstim te...“ dodeli duši milost sv. krsta. In enako je tudi pri drugih zakramentih. Zato ne rečemo samo: *vidno* znamenje, marveč: *vidno in podelilno* znamenje. — *Postavljeno od Jezusa Kristusa v naše posvečenje*. Jezus sam je ukazal tako deliti po sv. zakramentih milosti, ki jih je zaslužil na križu. Ali ni tudi zunanje znamenje, ako mašnik po pridigi ljudi prekriža in izreče blagoslov nad njimi? (Tudi). Pa zakaj ni zakrament? Jezus ni postavil tega, ampak je uvedla sv. Cerkev. (Katehet utegne še razjasniti, zakaj si je Jezus odbral ravno ta način za delitev svojih milosti. Dobrotnik lahko deli darove sam ali pa po svojih služabnikih, in sicer na tak način, kakor sam hoče. Za nas je zelo koristno, da jih hoče deliti po vidnih znamenjih...)

b) Po genetični poti bi se n. pr. izvajala definicija: *Kaj je katoliška Cerkev?* (Na podlagi vpr. 196.) Ko je bil Jezus trideset let star, je začel učiti. Obhodil je vso svojo domačo deželo... Povsod učil... Tri leta se trudil... Pri mnogih je bilo zastoj. Veliko pa jih je verovalo v Jezusa in so zvesto hodili za njim. Bili so kakor poslušne ovčice, on pa je bil njihov dobri pastir. To je bil prvi začetek Cerkve; tako je bilo vsajeno ono drevesce, ki zdaj razteza svoje mogočne veje čez ves zemeljski krog: *Zbiral je vernike krog sebe*. — Jezus pa ni mogel vedno ostati pri svoji čedi; hotel se je zopet vrniti k svojemu Očetu v nebesa. In vendar je imela njegova Cerkev ostati do konca sveta. Zato si je izmed svojih najzvestejših in najbolj gorečih učencev izbral 12 apostolov. Ti so bili zmiraj pri njem, so videli vse, kar je delal, in slišali vse, kar je učil. Po njegovi smrti naj bi bili oni pastirji njegovi čredi: v njegovem imenu naj bi učili, kar jih je bil on naučil, v njegovem imenu naj bi delili njegove zakramente, v njegovem imenu opravljali daritev nove zaveze — sveto mašo, v njegovem imenu vodili ali vladali njegove vernike; ali da vam povem to z bolj učenimi besedami: Jezus jim je izročil svojo trojno službo — učeniško, duhovniško in kraljevsko. Pomnite torej: Izmed njih (vernikov) si je izbral dvanajst apostolov in jim izročil trojno svojo službo: učeniško, duhovniško in kraljevsko. (Ponovi še prvo.)

Tako je bilo vse lepo pripravljeno. Pa Jezus je poznal slabost svojih apostolov in vedel, da še niso sposobni za toliko nalogo. Zato jim je ukazal, da naj še le potlej gredo po svetu oznanovat njegov nauk in deliti njegove milosti, ko jim bo poslal svetega Duha. Prišel je prvi binkoštni praznik po Jezusovem vnebohodu, in apostoli so prejeli sv. Duha.¹ Takoj so začeli oznanovati Jezusov nauk in deliti sv. zakramente. Prvi je nastopil sv. Peter v Jeruzalemu... Še tisti dan je prejelo 3000 vernikov sv. krst. Ti so bili prvi kristjani — jako dobri ljudje. Sv. pismo jih hvali: „Vsi so bili enega duha in enega srca, in vse, kar so imeli, je bilo vseh“ itd. — Kakor sv. Peter, enako so delali tudi drugi apostoli. Razšli so se na vse strani in po raznih krajih oznanovali sv. evan-

¹ Stieglitz uporablja ob tem prehodu lepo primero: „Cerkev pa zdaj še ni bila gotova. Bila je še mrtva Cerkev; ni imela še pravega življenja. Ko je Bog stvaril prvega človeka, je naredil telo iz prsti. Pa telo je bilo še brez življenja; oči niso gledale, ušesa niso slišale, usta niso govorila, srce ni bilo. Zdaj mu je vdihnili življenje, dal mu neumrljivo dušo; tako je bil človek živo bitje. Enako se je godilo tudi s Cerkvijo. Bila je še brez življenja. Kar pride binkoštni praznik in sveti Duh zažari v ognjenih jezikih nad apostoli in vdihne Cerkvi dih življenja. Zdaj se odpró usta apostolov ter začno oznanovati Kristusa Križanega; odpró se srca Judov, in 3000 se jih dá en dan krstiti. Zdaj je bilo izgotovljeno božje delo, sv. Cerkev. Binkoštni praznik je rojstveni dan Cerkve Kristusove.“

gelij ter krstili one, ki so verovali in obljubili, da hočejo tako živeti, kakor je učil Jezus. Le-ti so se nekako ločili od drugih in se tesno družili med seboj, bili so družba zase. In predno so šli apostoli dalje v druge kraje, so tem krščanskim družbam (s poklado rok) posvetili škofov in mašnikov, da bi jih kot njih namestniki učili in vodili po pravi poti za Kristusom v večno življenje. Ti apostolski namestniki so pa pred svojo smrtjo posvetili novih namestnikov, da bi nadaljevali njih božje delo.

Apostolsko delo je bilo pa zelo uspešno: v kratkem času je nastalo veliko krščanskih družin ali občin. Da bi se pa povsod ohranila edinost med njimi (= da bi povsod učili pravi Jezusov nauk in povsod prav delili Jezusove sv. zakramente), je bilo treba skupnega voditelja ali načelnika, saj ne more obstati nobena družba brez načelnika, nobena družina brez gospodarja, nobena čreda brez pastirja. Vsevedni Jezus je to pač najbolje izprevidel; zato je postavil mesto sebe apostola Petra za vidnega poglavarja svete Cerkve, sam pa je ostal njen nevidni poglavar. (Ponovi sedaj vse: „Kako je ustanovil Jezus Kristus sveto Cerkev?“)

Še nekaj žalostnega vam moram pristaviti, ni je namreč sreče brez nesreče. Kakor se je v častitem apostolskem zboru našel izdajalec Juda — enako so v poznejših časih nadlegovali sv. Cerkev nezvesti sinovi — krivoverci, ki niso verovali in učili istih nauk, kot jih je učil Jezus, in niso delili in prejeli vseh sedem zakramentov, ki jih je nam postavil Jezus Kristus. Kaj je hotela sv. Cerkev z njimi? Izobčila je nje in njih privrženice. Torej jih moramo tudi mi izločiti in si zapomniti, da so v katoliški Cerkvi le samo pravoverni kristjani, ki verujejo iste nauke, prejemajo iste zakramente.

Zdaj boste pa že popolnoma razumeli vprašanje: *Kaj je katoliška Cerkev?* in znali za mano ponoviti: *Katoliška Cerkev je vidna družba* itd. Istotako vprašanje: *Kdo je ustanovil sveto Cerkev?* in: *Kako je ustanovil Jezus Kristus sveto Cerkev?*

Tudi pri besedni razlagi se lahko postopa analitično ali pa sintetično.

N. pr. Trojni pomen, ki ga ima beseda „Cerkev“, bi katehet analitično razložil tako-le: Pazite, otroci; povem vam tri stavke: 1. V cerkvi se moramo spodobno vesti. 2. Mi smo otroci katoliške Cerkve. 3. Cerkev nam prepoveduje, v petek uživati mesne jedi. — Ponovi mi te tri stavke. Katera beseda se ponavlja v vseh treh stavkih? (Beseda „Cerkev“). Kaj pomeni beseda cerkev v prvem stavku? (Hišo božjo.) Kaj v drugem stavku? (Vidno družbo vseh pravovernih kristjanov na zemlji.) Kaj v tretjem stavku? (Papeža in škofo, t. j. učečo Cerkev): Vidite torej, da beseda cerkev ne pomeni vselej iste reči, marveč tri popolnoma različne reči; katere? povej mi še enkrat vse tri po vrsti. — Sintetično pa bi se najprej splošno pojasnil trojni pomen te besede, potlej nazorno razkazal v treh stavkih. (Dr. Meunier.)

3. Obe učni poti imata vsaka svojo prednost; torej ne sme katehet nobene zavreči, pa tudi nobene ne izključno rabiti. Prednost (log.) analitične poti je zlasti v tem, da v večji meri vzbuja in ohranja pazljivost učencev in da pospešuje njih sodelovanje ter tako temeljitejše umevanje. — Prednost sintetične učne poti se pa kaže v tem, da je prvič dokaj krajša in lažja, da drugič lahko rabi razna konkretna pojasnila za isti pojem, na analitični poti pa je že dovolj opravka z glavnim pojasnilom (povestjo), iz katerega izvaja pojme.

Glede na uporabo obojne poti imamo za verouk dvojno pravilo: 1. Sintetična učna pot je možna v vseh slučajih, o analitični se to do zdaj še ni izkazalo; 2. Obe mora katehet rabiti, zdaj to zdaj ono. Odloči naj se v posameznih slučajih za ono učno pot, po kateri najprej in najgotoveje doseže svoj namen. To pa je odvisno od treh momentov:

a) Od lastnosti predmeta.

Pri resnicah n. pr., katerih posamezni deli se otrokom prav lahko pojasnijo z besedno razlago ali s kako primerom, in bi bil obširen nazorni aparat popolnoma nepotreben, je pač sintetična pot najkrajša pot. Ni torej modro, ako se n. pr. za vprašanje (456): »Kdo laže?“ uporablja dolga in zapletena zgodba o Namanu in lažnjivem hlapcu Gieziju ter iz nje abstrahira otrokom že dovolj znana reč: laž.

Drugače pa je, kadar mora katehet razlagati nadčutne, otroškemu obzorju in umevanju zelo oddaljene pojme. Tedaj pa se ne more in ne sme izogibati analitične učne poti.

b) Od zmožnosti in šolske izobrazbenosti učencev.

Čim manj so učenci vajeni misliti, tem težje umevajo abstraktne pojme in resnice. Zato ima v prvih (3) šolskih letih prednost analitična pot, v višjih razredih pa je sintetična obravnava tudi uspešna. Sploh veljaj pravilo: prva obravnava, posebno če je pojem po večini znakov neznan, naj se vrši analitično; ob ponavljanju že v prejšnjem času obravnavanih resnic, ali pa tudi ob prvi obravnavi takih pojmov, katerih posamezni znaki (delni pojmi) so večinoma iz otroške izkušnje že znani, zadostuje sintetični pouk, ker je tu treba znanje le bolj razbistriti in utrditi.

c) Od posebnega značaja katehetovega.

Učiteljem, ki so živahne fantazije, že po naravi bolj ugaja analitična pot, če bi se je tudi ne bili učili; oni pa, ki so spretni misleci, si upajo sintetičnim potom doseči boljših uspehov. V slučajih torej, ko je opravičena obojna pot, se bo katehet odločil za ono, ki bolj ugaja njegovi naravi.

Pripomniti nam je še, da se takozvana »psihološka« metoda ne sme zamenjati z analitično učno potjo, ter je krivično očitiranje, da sinteza postopa nepsihološko. Nepsihološko ali otroški naravi nasprotno bi bilo, ko bi hoteli abstraktne pojme pojasnovati le z abstraktnimi sredstvi. (Verbalizem!) Kaj takega pa pač ne more priti na misel resnemu katehetu. Dela najboljših katehetov pričajo, da so tudi postopali od konkretnega do abstraktnega, od čutnega do nadčutnega, od posebnega do splošnega, posluževaje se zgledov, primer, dogodkov v naravi itd. Glavni razložek je pač le v tem, da sintetik začne z resnico in jo pojasnuje s povestmi in drugimi konkretnimi pojasnili, analitik pa začne z zgledom ali konkretnim opisom in izvaja iz njega dotično resnico.

§ 16. Učna oblika.

Katehet se mora zavedati, kdaj njegovemu predmetu bolj ugaja akroamatična oblika, kdaj je bolj potrebna erotematična, ker ima vsaka svojo prednost, pa tudi svojo neprilichnost. Akroamatična ima to prednost, da je dokaj krajša in lažja ter ne zavaja učitelja na stranska pota in na nepotrebno razsežnost; tudi more biti pristrčnejša. Njena hiba pa je, da se učitelj ne more zanesti, so li učenci pazni in sodelujejo, mu li morejo slediti, ali razumejo vse itd. — Erotematična se odlikuje v tem, da nekako sili učenca k pazljivosti in sodelovanju, da se ob njej učitelj sproti prepričuje, so ga li razumeli otroci; tudi se učenci bolj uglobijo v predmet in se učijo samostojno misliti. Njena hiba pa je, da vodi (v heurističnem smislu) po daljšem in težavnejšem potu do uspeha ter poudarja bolj umsko stran.

Katehet mora torej uporabljati obe ter ji po okoliščinah spretno strinjati.

Večkrat se erotematična oblika imenuje tudi katehetska. Pa to ime ni opravičeno, ker izhaja iz dobe, ki je bila katehezi najbolj neugodna, in se izključno nikakor ne more rabiti. Dasi Cerkev nikdar ni rabila izključno le ene oblike, vendar bi se smela akroamatična prej nego erotematična imenovati katehetska oblika; kajti Jezus je skoro brez izjeme učil akroamatično in enako apostoli. V katehumenatu se je pričelo že nekoliko

več izpraševanja ter se je v poznejših dobah čimdalje bolj razvilo; vendar se kateheza tudi še sedaj pretežno poslužuje akroamatične oblike. Prava katehetska oblika je torej ona, ki zna spretno spajati pripovedovanje z izpraševanjem.¹

I. Akroamatično obliko rabi katehet:

a) Kadar otrokom pové kaj novega, česar ni mogoče izpraševaje izvajati z učenci, ali vsaj ne brez velike težkoče.

Sem spada pripovedovanje dogodkov iz biblijske in cerkvene zgodovine, razodetih resnic, liturgičnih podatkov i. t. d. Tudi težavnejša izvajanja in pojasnila naj katehet sam podaje ter se z izpraševanjem prepriča, so ga li učenci razumeli in si zapomnili razlago.

b) Kadar hoče vzbujati blaga čustva in pridobivati voljo za izpolnjevanje verskih resnic; zakaj izpraševanje bi se dalo težko tako uravnati, da bi vplivalo tudi na srce.

Glej zgled v §§: 9, II. 2; 11, 2; 12, 2.

c) Pri bolj odraslih učencih, ki znajo že bolj misliti ter spridoma slediti tudi daljšemu govoru, se sme v večji meri uporabljati akroamatična oblika.

II. Erotematična oblika se rabi v katehezi v dvojnem pomenu:

a) Izpraševaje se katehet prepriča, ali so si otroci zapomnili to, kar jim je povedal ali razložil, ali so se naučili zaukazano nalogo, ali imajo še v spominu, kar so se učili že poprej. Torej izprašuje takoj ob razpravi ali pa nastopno uro, oziroma pozneje ob ponovitvi.

Kadar se ponavlja povedana zgodba, naj veroučitelj najprej vpraša, kateri izmed učencev si jo upa povedati. Spretnější učenec naj sam pripoveduje, kolikor si je zapomnil. Ako je izpustil kaj bistvenega ali tehtnega, naj vpraša, kdo je opazil, je li kaj izpustil; ako se ne oglasi nihče, katehet pomaga pripovedovalcu s spretnim vprašanjem. Napačno pa je izpraševati stavek za stavkom, ker se tako reč preveč razkosa in razdrobi, da nimajo učenci nikakoršnega pregleda. (Pri slabših učencih seveda si ni mogoče drugače pomagati.) Otroci radi pripovedujejo zgodbe in so ponosni, če se jim posreči.

Ob razlaganju, besednem ali rečnem, bi katehet ne ravnal prav, če bi se zanesel na učence, češ, da so si že zapomnili, če jim je enkrat povedal, ter bi kar nadaljeval. Prepričati se mora vselej, so li prav razumeli in si zapomnili. Samo razlagati, pa razlage ne izpraševati, bi bilo čestokrat prazno delo.

Vsako uro naj katehet izprašuje in sicer tako spretno, da pride večina učencev na vrsto, ali celo vsi. Dr. Weber priporoča za izpraševanje četrte ure in nasvetuje tako-le: Učenci naj urno odgovarjajo; najprej pove odgovor prvi v določeni vrsti, nato vstane takoj drugi v isti vrsti, za njim tretji itd. Enako nadaljuje druga vrsta; da bi se pa kdo ne zanašal, češ, da ne bo tako hitro poklican, katehet hipoma premeni vrsto in pokliče koga iz oddaljene vrste. Nič hudega, če je kdo tudi dvakrat vprašan.² Vsakega učenca vprašaj le malo, da bo mogoče poklicati vse. Zelo je olajšano delo katehetu, ako pozna vse svoje učence po imenu in po obrazu ter tudi po znanju. Ako učitelj nima posebno dobrega spomina v tem oziru, naj se pa tembolj potruži, da kmalu vse spozna in zapomni. Ako rabi katalog, naj tako izpreminja — morda že doma določi — vrsto, da učenci ne morejo naprej vedeti, kdaj bodo poklicani, ali kakšno vprašanje jih čaka.

b) Katehet pa tudi lahko izpraševaje uči po takozvani heuristični metodi. To se zlasti godi: α) v uvodu, ko opozarja otroke na njih izkušnje, da zasnuje in naveže novi nauk; β) v razlagi, ko izvaja pojme ali resnice iz povedane ali otroku že od poprej znane zgodbe; γ) v katehezi, ki se polagoma snuje po analogiji, primerih, zgledih; δ) ko je treba učencu popravljati nepopolne ali napačne odgovore itd

¹ Cf. Katschner, Katechetik str. 67.

² Die Münchener katechetische Methode str. 175 itd.

Zgledi: α) Vihar na morju. (Uvod.) Ali ste že kdaj natančneje opazovali vihar? Kaj ste videli? Kaj se godi s prahom na cesti? Kaj ste opazili na drevesih? Kaj še? (Vihar celo podira, ruje drevesa.) Kakšna škoda se včasih zgodi na strehah? Kaj se celo utegne zgoditi s hišo, ako je vihar silen? (Če ni trdna, jo celó podere.) Ali je prijetno potovati ob času viharja? Kaj se lahko zgodi v hudem viharju? (Potnika vrže na tla, prevrača vozove...)

Ako je že na suhem tako hudo, kaj šele na morju! Poglejte sliko: kaj se godi z valovi? (Visoko se vzdigajo, pljuskajo ob čoln, že silijo vanj...) Kaj vidiš na jadrih?... Da, grozovita mora biti vožnja po morju ob hudem viharju. Le poslušajte, danes vam povem, v kako silnih skrbah so bili nekoč apostoli ob taki vožnji na Galilejskem morju.¹

β) Mana — predpodoba presv. Rešnjega Telesa. Kako je Bog hranil Izraelce v puščavi? (Dajal jim je mano.) 1. Zakaj so se tako začudili Izraelci, ko so zagledali mano in strmé popraševali: „Kaj je to?“ (Ker je bila čudežna hrana.) In kakšna hrana je v presv. Rešnjem Telesu? (Tudi čudežna.) V čem je torej najprej podobna mana presv. Rešnjemu Telesu? (Oboje je božji čudež.) Zares presv. Rešnje Telo je največji čudež božje ljubezni. Kako molimo v cerkvi po litanijah v prvi molitvi? („O Bog, ki si v prečudnem Zakramentu...“) Kaj je čudežnega v presv. Rešnjem Telesu? (Izpremenjenje, pričujočnost Sinu božjega v tako neznatni podobi...) — 2. Kdaj je padala mana izpod neba? (Vsak dan zjutraj.) Kako je torej podobna presv. Rešnjemu Telesu? (Jezus Kristus pride pri vsaki sv. maši — torej zjutraj — ob povzdigovanju na altar.) — 3. Kakšne barve je bila mana? (Bila je bela kakor slana.) In kakšne barve je sveta hostija? (Jezus je pričujoč v podobi belega kruha.) — 4. Kakšen okus je imela mana? („Slast tega zrnja se jim je zdela kakor medene potice.“) Kako je v tem podobna presv. Rešnjemu Telesu? (Jezus je v presv. Rešnjem Telesu sladka hrana vsem, ki ga ljubijo.) Kako se odgovarja na cerkveni predpevek: „Kruh iz nebes si jim podelil?“ (Ki ima vso sladkost v sebi.) — 5. Koliko časa je Bog živil Izraelce z mano? („Bog jih je živil štirideset let, dokler niso prišli do meje kanaanske dežele.“) Kako je zopet v tem mana predpodoba presv. Rešnjega Telesa? (Presv. Rešnje Telo kreпча našo dušo na potovanju skozi puščavo našega življenja do skrajne meje, ko nas bo okrepčala za usodno stopinjo v večnost — v sveti Popotnici.) Zakaj se torej zove mana — predpodoba presv. Rešnjega Telesa? Ponovi vse točke.

Kaj je smrt? — Kako je Bog ustvaril prvega človeka? Kaj je naredil najprej? (Telo.) Ali je bil človek takoj živ, ko je imel šele samo telo? — Je li imel oči? — Ali je pa videl? — Je li imel ušesa? — Ali je pa tudi slišal? — Ali je torej bil živ, ko je imel samo telo? — Kaj mu je še Bog dal v telo, da je bil živ? (Dušo.) — Kako mu jo je dal? (Vdihnil mu jo je.) — Kaj ima torej vsak človek? — Kako dolgo ostane človek živ? (Dokler ima dušo.) — Kdaj se duša loči od telesa? (Ko človek umre.) — Kaj se torej zgodi, ko človek umre? (Ko človek umre, zapusti duša telo ali se loči od telesa. Smrt je ločitev duše od telesa. (Cf. Avg. Gruber.)

γ) Trdni sklep. Ako bi kdo izmed vas hudo razžalil svojega očeta, ker bi ne hotel tako delati, kakor so ukazali; kaj bi pač moral storiti, da bi mu odpustili in ga zopet radi imeli? Povej I.! (Prositi bi jih moral odpusčenja.) Prav. Ko bi te pa oče vprašali: „Ali se boš poboljšal? Ali me misliš še kdaj razžaliti?“ in bi jim odgovoril: „Ne vem; tega vam ne morem obljubiti,“ — ali bi ti odpustili? (Ne; še bolj bi bili užaljeni.) Ali bi bilo torej zadosti, ko bi očetu zagotavljal, da obžaluješ svojo napako? (Ne.) Gotovo ne. Kaj moraš tudi obljubiti, ako hočeš, da ti odpusté? (Da jih ne bom več žalil; da se bom poboljšal in se natanko ravnal po njih volji.) Da, tako bi jim moral obljubiti, ali kakor pravimo: trdno skleniti, da se boš res poboljšal. — Toda pazite! Ljudje nimamo le vsak svojega očeta tu na zemlji, ampak imamo tudi vsi skupaj enega

¹ Ako še ni katehet poprej nobenkrat govoril o morju sploh in posebej o Galilejskem, bi moral tudi to pojasniti v kratkih besedah. — Ako zna katehet dobro opisovati, „slikati“, bi morda opisovaje silovitost viharja brez vprašanj še bolje pripravil otroška srca na veličastno zgodbo.

očeta v nebesih. Kdo je to? (Bog.) Res, Bog je nas vseh oče, in tega dobrotljivega Očeta mnogokrat razžalimo. Ali veš, I., kako? (Če grešimo.) Da; kdor n. pr. žali svoje starše, kdor laže, krade, grdo govori, kolne . . . , tak razžali nebeškega Očeta, ki je prepovedal vse take reči. Kaj meniš, da nam je storiti, če hočemo, da bi nam Bog odpustil tako razžaljenje? (Obžalovati moramo.) Res je; kesati se moramo, da smo ravnali zoper voljo svojega nebeškega Očeta. Ali je pa že to zadosti? Kaj sem poprej rekel? Kaj ti je treba še poleg kesanja, da ti odpuste tvoj oče, ako si jih razžalil? (Trdno moram skleniti, da se bom poboljšal.) Glej, prav tega ti je treba, ako hočeš, da ti bo nebeški Oče odpustil grehe. Trdno moraš skleniti, prav zaresno mu obljubiti: „Nikdar več ne bom tako ravnal. Ne bom se več lagal, ne bom grdo govoril, klet . . .“ Tukaj nič ne velja tisto: „morebiti“, „znabiti“, „bom izkušal“, — tukaj mora biti trdna, odločilna, resnična volja: „Svoje življenje hočem poboljšati in nič več ne grešiti“. Pomnite torej: „Trdni sklep je resnična volja . . .“ I., povej kaj je trdni sklep? (Cf. A. Zupančič.)

ž) Kaj se pravi: izpovedati se? Ako otrok odgovori na to vprašanje: „Izpovedati se, se pravi, povedati grehe“, je sicer odgovor resničen, a pomanjkljiv. Zato je treba še dalje vprašati: Ali bi bila to izpoved, ko bi povedal svoje grehe kakemu dečku? Zakaj ne? — Komu se torej morajo povedati grehi? — Ali bi bila to izpoved, ko bi grešnik pripovedoval mašniku svoje grehe kar za šalo, kot se pripoveduje kaka zgodnica? — Marveč kako je treba povedati grehe? (Skesano.) — Ali bi bila to izpoved, ko bi grešnik mašniku povedal grehe le zato, da bi ga kaj potolažil ali mu dal dobre svete? — Marveč zakaj povemo mašniku grehe? (Da bi nas odvezal od njih.) Torej: Izpoved je . . . (J. Kundi.)

Ko bi otrok na vprašanje: „Ali se sme kdaj žival umoriti?“ napačno odgovoril, da nikoli ne, bi ga katehet privedel do pravega odgovora, n. pr., s takim-le vprašanjem: Ali imajo oče greh, če ubijejo gada? ali mati greše, če pokončavajo gosenice v zelniku? (A. Zupančič.)

* * *

Spretno izpraševanje. Ker je v katehezi pač najtežja reč pametno in spretno izpraševanje, navedemo še nekaj lastnosti dobrega izpraševanja, in sicer z ozirom a) na posamezna vprašanja in b) na izpraševanje sploh.

a) Vprašanje mora biti:

1. Primerno zmožnosti učenčevi; ne sme biti ne pretežko, ne prelahko.

Pretežko bi bilo vprašanje, ako bi katehet že v prvem ali drugem razredu zahteval definicije, n. pr.: „Kaj je sv. katoliška Cerkev?“ ali sploh vprašal kaj takega, o čemer je prepričan, da njegov učenec še ne more vedeti.

Prelahko bi bilo vprašanje, ako bi učenec lahko kar mehanično (brez razmišljanja) odgovoril, n. pr.: „Kaj sklepamo takrat, kadar molimo?“ Zlasti so prelahka vprašanja, na katera se lahko odgovarja le z *da* ali *ne*. Le izjemoma bi smel katehet tako vpraševati slaboumne otroke, da bi dobili več poguma.

2. Jasno, t. j. povedati se mora s pravilnim in popolnim vpraševalnim stavkom, v katerem ni tujih, abstraktnih ali sploh še otrokom neznanih besed, n. pr. bitje, povod, svrha, posledica, učinek, uteha itd.

Slabo bi bilo torej vprašanje: Jezusa je krstil kdo? Jezusa je obsodil v smrt — ? Neprimerno je vprašati: „Pod katerim pogojem je Bog obetal nesmrtnost našima praroditeljema?“

Jasnost vprašanja tudi zahteva, da se poudari oni del stavka, ki je merodajen za odgovor.

Kako različen bi bil, n. pr., odgovor, ako se v tem-le stavku poudarjajo razne besede: 1. Ali je Juda s poljubom izdal Jezusa? (To je zgodovinsko.) — 2. Ali je Juda s poljubom izdal Jezusa? (Juda — apostol se je tako daleč spozabil.) — 3. Ali je Juda s poljubom izdal Jezusa? (Zlorabil je celo to znamenje srčnega prijateljstva.) — 4. Ali je Juda s poljubom izdal Jezusa? (Šel je skrivaj povedat sovražnikom, kje ga lahko najdejo.) — 5. Ali je Juda s poljubom izdal Jezusa? (Da, to grozovitost je storil svojemu najboljšemu Gospodu.)

3. Določno, da dopušča le en odgovor.

Slabo: „Kaj se zgodi, ko človek umrje?“ Utegnil bi kdo odgovoriti: Sorodniki in prijatelji se jokajo, dediči se smejejo, cerkvenik gre zvonit itd. — Tudi še slabo: „Kaj se zgodi s človekom, ko umrje?“ — Dobro: „Kaj se zgodi z dušo, ko človek umrje? Kaj se zgodi z njegovim telesom?“

4. Kratko; ima naj le toliko besedi, kolikor jih je neizogibno potrebno za odgovor, brez nepotrebnih govorniških okraskov in drugih pritiklajev.

Napačno: Zakaj smo dolžni spoštovati, ljubiti in slušati svoje mile, predrage, preljube in predobrotljive starše? Ali pa: Povej mi ti, ki se danes nekako pridno držiš..., ali bi mi morda ti znal povedati, zakaj smo dolžni itd.

5. Enostavno, ki ne zahteva več odgovorov obenem.

Napačno: Kako je Jezus trpel, kdaj, kje in kako je umrl? Ali: Koliko je sv. zakramentov in kateri se smejo samo enkrat sprejeti?

b) Z ozirom na izpraševanje sploh naj katehet zlasti pomni:

1. Pred vsem se izogiblji nepotrebne izpraševanja.

Opuščaj pretežka in prelahka vprašanja. Radi pičlo odmerjenega časa vprašuj le po rečeh, ki so v zvezi z veroukom, iz drugih predmetov pa le toliko, kolikor je potrebno v pojasnilo verskih reči. Izogiblji se nepotrebne ponavljanja. Ako je n. pr. učenec že sam dobro povedal zgodbo, bi bilo potrata časa, ko bi ga še enkrat izpraševal stavek za stavkom. In ko pojasnjuje zgodbo, naj vprašuje samo po onih rečeh, ki jih je treba še natančneje razložiti.

2. Kadar uporablja heuristično obliko, naj nikar vedno in nepretrgoma ne izprašuje.

Ko bi katehet kar neprestano izpraševal, utegne priti v zadrego, in pouk bi bil tudi dolgočasen. Mesto vednega izpraševanja naj pove vmes kako primeri, ali kar je težjega, naj kar sam pove in nadaljuje izpraševanje. Oblika verskega poučevanja ne bodi torej zgolj suhoparno erotematična, marveč prirčno dialogična.

3. Pazi naj katehet, da ga odgovori učencev ne zavedejo na stranska pota. Imej torej vedno pred očmi svoj cilj, kakor brodnik, ki vedno tako krmi svoj čolnič, da pripelje na določeni kraj, dasi mu voda nagaja in ga izkuša kreniti v drugo smer.

Da to doseže, si mora sam jasno določiti pot, spretno uporabljati odgovore, zavračati napačne, popravljati slabe, izpopolnjevati nepopolne itd., kakor uči občna metodika.

4. Vprašanja naj katehet vobče stavi na ves razred ter šele potem pokliče posameznega učenca, ki naj odgovori; in sicer naj jih vpraša več. Vendar bi ne bilo prav, ko bi takrat, ko uporablja heuristično obliko, preveč drobilo, marveč naj en sam učenec pove to, kar je skupnega, zlasti pri zgodbah celoten odstavek.

Drugače je ob ponavljalnem izpraševanju, ko morajo biti odgovori že vsem znani. Tu lahko nadaljuje isti odgovor več učencev. Zlasti pri daljših odgovorih je to priporočati, da so učenci bolj pazljivi in da jih pride več na vrsto vsako uro.

5. Katehet naj učencu preveč ne pomaga pri odgovorih. Kadar „katehizira“, izpraševaje uči, ga mora seveda s spretnim izpraševanjem privesti do pravega odgovora; ob eksaminatoričnem izpraševanju pa naj samostojno odgovarja.

Posebno bi bilo napačno, ko bi katehet odgovor „pokladal na jezik“, napol narokoval, začenjal s prvo besedo, ali celo le s prvim zlogom itd.

6. Katehet naj tudi pazi, da učenci odgovarjajo tako, kakor zahtevajo pravila občne metodike.

§ 17. Obravnava učne enote.

(Kateheza v najožjem pomenu.)

Z ozirom na šolsko dobo lahko katehet deli svoje učence v tri vrste: učence nižje, srednje in višje stopnje. Na nižji in višji stopnji prevladuje biblična kateheza, na srednji pa katekizmov. Katekizmu torej zadostuje kateheza ene vrste, le da je pri manjših učencih preprostejša in lažja. Biblična kateheza pa je dvojna: nekoliko drugačna pri začetnikih in sploh takrat, ko se pove zgodba le v razširjatev ali razlago katekizmovega vprašanja; drugačna pri učencih na višji stopnji, ko se zgodba samostojno obravnava v potrdilo že znanih katekizmovih resnic in v blaženje srca. Torej ločimo: biblično katehezo za nižjo in višjo stopnjo.

A. **Biblična kateheza za nižjo stopnjo.** Biblična kateheza za prvence (oziroma kot pojasnilno sredstvo) imej te-le dele:

I. **Uvod**, ki naj: a) napove smoter ali cilj, bodisi ob začetku ali ob koncu ali obakrat; b) naveže novo zgodbo na poprejšnjo že znano, ali pa na izkušnjo iz otroškega življenja, ki je v tesni zvezi s podatki napovedane zgodbe; c) že naprej razloži otrokom neznane reči, v kolikor je neizogibno potrebno za umevanje nove zgodbe.

II. **Podavanje** (novega.) Pove se zgodba, in sicer najprej vsa, da imajo učenci nekak pregled, dasi še nejasen. Potlej se pové prvi odstavek (1. del učne celote) še enkrat. Boljši učenec naj ga ponovi; česar si ni zapomnil, to naj katehet izpraševaje izpopolni (Cfr. § 16. II. a.) Seveda mora več učencev ponoviti. Katehet se zadovolj, če tudi odgovarjajo s svojimi besedami; sam pa se ravnaj po besedilu šolske knjige. Tu se tudi vpleta besedna in rečna razlaga. Na isti način se obravnava drugi, tretji... odstavek in polagoma združuje v skupino, ki se končno vsa ponovi.

III. **Zveza s katekizmom:** a) zgodovinski dogodek naj se zapomni kot razširjatev katekizmovega vprašanja; otroci naj bi znali: zgodbo samo ali vsaj okrajšano vsebino v katekizmu; b) ako se je rabila zgodba kot pojasnilno sredstvo, naj se izvajajo ali posnamejo dotične verske resnice; v tem slučaju si zgodbe ni treba natančneje zapomniti.

IV. **Uporaba** podaje navodila in pravila za življenje: kako dobri ljudje izpolnjujejo, slabi zanemarjajo, kaj bodo torej učenci storili...

Uvod ima zlasti namen učencem vzbujati zanimanje in pazljivost. Ako upošteva otroške izkušnje, naj se ozira kolikormožno na verske cerkvene okoliščine. — Pri podavanju naj se vrši tudi takoj vzprejemanje, t. j. učenci naj se nauče zgodbo, oziroma zapomnijo po vsebini, ako je bila le pojasnilno sredstvo. — Zvezo s kate-

kizmo m imenujemo III. del kateheze zato, ker je zgodba le sredstvo, katekizmovi nauki so pa glavna reč. Mnogo katekizmovih vprašanj je že itak zgodovinskih, ki jih biblična kateheza le razširi in izpopolni, pri drugih pa je posneta k zgodbi ravno — katekizmov odgovor. Da bi bila le reč jasna, ime je postranska reč. — Uporaba mora priti vselej na vrsto ter se ozira deloma na zgodbo, deloma na katekizem; po okoliščinah naj se privzema tudi liturgika i. dr.

Zgled. Sveti trije Kralji.

1. Uvod. Kaj smo se že učili o Jezusu, božjem Detetu? Kje je bil rojen? Kdo je prvi izvedel, da je že prišel na svet?... O kako je bilo lepo takrat! Kako je bila vesela tista sveta noč! Pa čudno, da ni prišlo več ljudi k Jezusu. Saj ni prišel nepričakovano na svet. Lahko bi bili še drugi vedeli, da je rojen Zveličar. Saj je ljubi Bog Judom že davno naprej povedal po prerokih, da jim bo poslal Odrešenika. (Preroki so bili sveti možje, ki so veliko vedeli o prihodnjem Zveličarju in so ga po božjem povelju tudi že naprej napovedovali ali prerokovali o njem). Eden izmed njih je prerokoval: Kadar se bo na nebu prikazala velika svetla zvezda, takrat bo rojen Zveličar. Drugi je napovedal: V Betlehemu bode rojen. — Kar so preroki napovedali o Jezusu, je zapisano v velikih bukvah. Te bukve imenujemo sv. pismo. V teh svetih bukvah so mnogokrat brali in po njih učili učeni judovski možje. Ti možje so se imenovali pismarji. — Pa od Judov so izvedeli, da bo prišel Odrešenik na svet, tudi taki ljudje, ki niso živeli v Sveti deželi (pagani). Danes vam bom povedal, kako so iz takih daljnih krajev prišli sveti trije Kralji molit Jezusa. Prišli so od one strani, kjer solnce izhaja, pravimo tudi: iz Jutrovega ali iz jutrove dežele. Poprej bi se pa rad prepričal, ali ste si že dobro zapomnili to, kar sem vam zdaj povedal, ker bi sicer ne mogli prav umeti zgodbe same. Kaj so bili preroki? Kaj je eden izmed njih posebno lepega povedal o Jezusu? in kaj drugi? Kaj so pismarji? Kateri kraji se imenujejo Jutrova dežela ali Jutrovo?

II. Podavanje. Povè se vsa zgodba iz šolske knjižice, potem pa nauči v oddelkih.

1. Povem vam še enkrat prvi del: *Ko je bil Jezus v Betlehemu rojen, so prišli Modri iz jutrove dežele v Jeruzalem. Rekli so: Kje je novorojeni kralj Judov? Videli smo njegovo zvezdo na jutrovem in smo ga prišli molit. Ko je kralj Herod to slišal, se je prestrašil in ves Jeruzalem ž njim. Sklical je vse pismarje ter jih izpraševal, kje bi bil Kristus rojen. Pismarji mu odgovoré: V Betlehemu na Judejskem.*

Kdo mi vé zdaj povedati, kako je bilo, ko so prišli trije Modri v Jeruzalem?

Pojasnilo: Kdo je prišel razun pastircev še molit Jezusa? (Modri). Kaj so bili Modri? (Modri so bili razumni, pametni možje. Bili so tudi bogati in imenitni; zato se imenujejo tudi kralji. Njih imena so po ustnem izročilu: Gašpar, Melhijor, Baltazar.) — Iz katere dežele so prišli? (Iz jutrove dežele). Kje je to? Že prej sem vam povedal, da je „jutrova dežela“ še daleč od Svete dežele tja proti solnčnemu vzhodu, t. j., ko bi se kdo v Betlehemu ali Jeruzalemu zjutraj obrnil proti onemu kraju, kjer solnce vzhaja, bi gledal proti deželi, iz katere so prišli trije Modri, — proti jutrovi deželi. — Od kod pa so izvedeli trije Modri, da je že rojen Zveličar? (Po zvezdi.) Tako lepe zvezde še niso videli nikoli poprej; svetila je žarnejše in svetleje nego druge. To je bila ona zvezda, ki je bil prerok o njej napovedal, da se bo prikazala takrat, ko bo rojen Zveličar. Zato jo kralji imenujejo „njegovo“ zvezdo. — Zakaj so Modri najprej v Jeruzalemu iskali Jezusa? (Ker je bil Jeruzalem glavno mesto in je tam živel kralj Herod, češ, pri starem kralju bodo najlažje izvedeli, kje je novorojeni kralj.) — Ali je bil Herod vesel, ko je izvedel, da so prišli Modri? Zakaj se je prestrašil! (Zato, ker so vprašali, kje je novorojeni kralj Judov.) Mislil si je: „Kralj sem jaz; ali naj mar zdaj izgubim kraljevsko čast? Ne, kralj moram ostati; novorojenega kralja pa hočem umoriti? Tako je mislil v svojem zlobnem srcu; povedal pa tega ni nikomur. — Zakaj so se ustrašili drugi ljudje v Jeruzalemu (ves Jeruzalem)? Bali so se, da ne bi nastala vojska, posebno ker so vedeli, da je Herod tako zelo hud.

Ponavljanje prvega oddelka.

2. Zdaj vam povem, kako je Herod poslal Modre v Betlehem: *Tedaj je Herod poslal Modre v v Betlehem in jim je rekel: Pojdite in skrbno poprašujte po Detetu: kadar ga najdete, mi pridite povedat. Tudi jaz pojdem molit Dete.*

Kam je Herod poslal tri Modre? Kaj jim je rekel?

Pojasnilo: Ali je Herod res mislil iti molit božje Dete? Hudobnež je le z ustmi tako govoril, v srcu pa je nameraval vse kaj drugega; mislil je: da le izvem zanj, pa ga dam takoj umoriti.

Ponovi še enkrat ta oddelek in potlej oba skupno.

3. Povem vam še, kako so trije Modri našli Jezusa: *Modri se precej odpravijo proti Betlehemu. In glej, zvezda, ki so jo videli na Jutrovem, je šla pred njimi. Ko so Modri zagledali zvezdo, so se silno obveselili. Nad krajem, kjer je bilo Dete, je obstala. Šli so noter in našli Dete in Marijo, njegovo Mater. Pokleknil so predenj in ga molili ter mu darovali zlata, kadila in mire.*

Kako so Modri našli Jezusa?

Pojasnilo. Zakaj so bili Modri tako zelo veseli zvezde? Mislili so si: Zdaj vemo, da smo na pravem potu; Bog sam, ki nam je kazal pot do sem, nas bode pripeljal do božjega Deteta, da ga nam ne bo treba še-le iskati od hiše do hiše. — Kako so Modri imenovali Jezusa že takrat, ko so v Jeruzalemu vpraševali po njem? — Da, Jezus je kralj, pa ne zemeljski kralj, kakor Herod — Jezus je nebeški kralj, njegov prestol je v nebesih, Jezus je Sin nebeškega Očeta, pravi Bog. Kaj se je torej spodobilo, da so storili Modri, ko so ga zagledali? — Kaj so mu darovali? To so bile lepe reči. Vsak je prinesel, kar je bilo najboljšega v njegovi deželi. Zlato že dobro poznate; kadilo ste tudi že videli v cerkvi, duhovnik ga dene na žrjavico v kadilnici, in prijetno dišeč dim se začne vzdigovati kvišku. — Mire pa še ne poznate, ker je ni pri nas; to pa je lepa smola, ki se v onih krajih cedi iz nekega drevesa, kakor pri nas iz smreke. Take smole denejo v mrtvo človeško truplo, da ne strohni. Sveti trije Kralji so bili res modri, zato so vzeli s seboj jako primernih darov, ko so šli obiskat nebeškega Kralja. Mislili so si: v kraljevih palačah se leskeče mnogo zlata; Jezus je tudi kralj, zato so mu prinesli bliščečega zlata; kadilo se zažiga Bogu; Jezus je tudi pravi Bog, torej so mu darovali dišečega kadila. Pa Jezus ni le Bog, marveč tudi človek, ki bode umrl za ljudi; mira se rabi pri mrličih, torej so mu prinesli tudi mire.

Ta odstavek se pove še enkrat in potem se ponovijo vsi trije skupno.

4. Povem vam še kratki konec, kako so se Modri vrnili domov: *Ponoči pa je Bog zapovedal Modrim, naj se ne vračajo k Herodu. Vrnili so se po drugem potu v svojo domovino.*

Kako so se vrnili Modri v svojo domovino?

Pojasnilo: Sv. trije Kralji so bili trudni od dolgega potovanja. Kje so prenočili? Hitro so zaspali. Imeli so nenavadne sanje. Bog sam jih je opomnil v spanju, naj nikar ne gredo pravit Herodu, da so našli Jezusa. Zakaj ne?

Še enkrat zadnji odstavek in potlej skupno vso zgodbo!

III. Zveza s katekizmom. Danes ste se torej naučili prelepo zgodbo o sv. treh Kraljih. Posebej pa si zapomnite iz nje dve reči: Zvezda je rojstvo Jezusa Kristusa oznanila Modrim v Jutrovi deželi, Modri pa kralju Herodu in pismarjem (Vpr. 132. se ponovi do 3. točke incl.) Drugič pa še pomnite: Modri iz Jutrove dežele so prišli Jezusa molit in so mu darovali zlata, kadila in mire. (Vpr. 133. se nauči do 3. točke incl.) — Spoznali smo tudi, da Jezus ni le Odrašenik judovskega ljudstva, marveč tudi paganov, torej vseh ljudi.

IV. Uporaba. Sv. trije Kralji so morali prehoditi dolgo, dolgo pot, da so prišli do Jezusa; mi pa imamo vse drugače. Le nekaj stopinj je treba storiti, pa smo v cerkvi pri svojem Zveličarju. V tabernaklju je Jezus vedno pričujoč. Ko stopiš v cerkev, že pri vratih zagledaš lučco, ki noč in dan gori pred velikim altarjem in se zato imenuje večna luč. Ta večna luč nam izpred tabernaklja oznanja isto, kar je svetla zvezda oznanjala trem Modrim: Tukaj je Jezus Kristus! Oj, prosim vas, dragi otroci, posne-

majte tudi vi svete tri Kralje. Nič niso gledali ti blagi možje, so li tla lepa ali umazana; nič se niso bali, da bi si ne umazali kraljevske obleke, marveč ko so zagledali premilo božje Dete, so spoštljivo poklekili in pobožno molili.

Tudi darovati mora sleherni izmed vas kaj Jezusu. No, kaj pa? Nimate zlata, ne kadila, ne mire; a povem vam, da lahko darujete še kaj boljšega, kar ima Jezus še veliko rajši. Gotovo ste že slišali, da se prav dobro srce imenuje tudi „zlato“ srce: če je kdo prav zelo priden in dober ter se trudi storiti vse, kar je po božji volji, pravimo: „Ta človek ima zlato srce!“ Glejte, tako bodi vaše srce, in Jezus bo vesel vašega daru. — Kaj pa bo s kadilom? Kadar denejo v cerkvi mašnik kadilnih zrnica na žrjavico, se tako lepo vzdiguje dim kvišku in puhti prav prijeten vonj. Glej, enako se godi, kadar prav pobožno moliš: tvoje misli in želje se vzdigujejo proti nebesom in so, kakor prijetna dišava, Bogu močno všeč. — Mira pa je grenka reč in pomeni trpljenje, težave. Če torej prav krotko in mirno trpiš, kadar te zadene kaj hudega (če si lačen ali hudo žejen, če te zebe, glava boli, če si se naveličal težjega dela ...) tedaj daruješ Jezusu mire. Sveti ljudje iz ljubezni do Jezusa še celo iščejo trpljenja, sami si nalože kaj težkega ali pa si odreko kaj prijetnega. To imenujejo prostovoljno zatajevanje ali premagovanje samega sebe. (Praznik sv. treh Kraljev.)

B. Biblična kateheza za višjo stopnjo. Biblična kateheza, kot samostojen predmet, obsega teh-le pet delov:¹

I. Uvod, ki sme biti prav kratek ter obsega le napoved smotra. Le semtertjta je treba že tu razjasniti, ako je v zgodbi otrokom kaj popolnoma nerazumljivega. Dobro je, ako se že v uvodu učenci uvedejo v pravo dušno razpoloženje ter se jim vzbudi ono čustvo, ki je v tesni zvezi z zgodbo.

II. Pripovedovanje se oklepaj karmoč učne knjige, ki jo morajo imeti učenci še zaprto.

III. Pojasnjevanje. Učenci odpro knjige in ob čitanju se vrši besedno in rečno pojasnilo. Ob koncu vsakega odstavka naj se prav ob kratkem določi njega vsebina.

IV. Razlaga. Katehet opozori na ona vprašanja v katekizmu, ki jih zgodba pojasnjuje ali potrjuje. Učenci naj jih sami poiščejo; veroučitelj naj še izpopolni. Največkrat pride na vrsto nauk o Bogu in božjih lastnostih ter nraveni nauki o grehih in čednostih, kakor se javijo na zgodovinskih osebah. Seveda se ne smejo prezirati druge resnice, zlasti ne predpode in pre-rokbe o Zveličarju ter liturgična opravila.

V. Uporaba podaje navod, kako naj učenci nase obračajo nauke, česa naj se izogibljejo, kaj naj posnemajo ...

Navadno se morajo učenci doma naučiti zgodbe, v šoli se jim poda (v točki III.) le kratek pregled. V neugodnih okoliščinah bi se moralo tudi to delo v šoli izvršiti.

Ker naj bi zgodbe posebno blagodejno vplivale na srce, je svetovati, da katehet pridno zasleduje take momente in spretno uporablja.

Nekateri odstavki v šolski knjigi nimajo zgodovinskega značaja in podajajo le svetopisemskih naukov in dr. Pri takih je obravnavna krajša: zlasti odpade II. točka, in se takoj po kratkem uvodu začne čitanje itd.

Zgled. Jobova potrpežljivost.

I. Uvod. Več izvrstnih mož smo si že ogledali iz najstarejše zgodovine. Imenujemo jih očake. (Kateri so? Navadno prištevamo očakom tudi Jožefa in njegove brate). Predno pa se poslovimo od te častne prve dobe človeške povestnice, vam moram še opisati izredno bogoljubnega moža, ki ni sicer po rodu in domovini z očaki v tesni zvezi, a je

¹ Po teoretičnem in praktičnem navodilu dr. Knechta.

živel v isti dobi in jim je v marsičem podoben ter se je zlasti odlikoval po veliki potrpežljivosti, — namreč Joba.

II. Pripovedovanje (točno po knjigi): a) Jobovo bogastvo in srečno življenje; b) prve nesreče; c) gobava bolezen, v kateri ga žali celó njegova žena; č) trije Jobovi prijatelji; d) Job poplačan.

III. Pojasnjevanje: a) „Ob času očakov“, ko je bil že Jakob umrl. Tudi Joba smemo v nekem smislu prištevati očakom: bil je zvest služabnik edinega Boga; mogočen in bogat mož; v svoji veliki družini je imel vso oblast in opravljal duhovniško službo, pa učakal je visoko starost. — V „Arabiji“, pravzaprav v deželi Huz, ki je na južnovzhodni strani Mrtvega morja, med deželo Edomljanov in arabsko puščavo. — „V obličje“, naravnost, predrzno. — „Le njega se ne dotikaj“ = le njegovemu zdravlju ne smeš škodovati.

b) „Sabejci“, divji arabski rod. — „Kaldejci“, menda potomci Nahorja — „Pretrga svoja oblačila“, zakaj? — „Pade na tla“, s tem pokaže, da se poniža pred Bogom in popolnoma vda božji volji. V sv. pismu je še rečeno: „obrije svojo glavo“, kar pri jutrovcih, ki so posebno ponosni na lasé in brado, pomeni skrajno žalost. — „Gospod je dal“, iz gole ljubezni, brez mojega zasluženja. — „Gospod je vzel“, pravzaprav so Jobu vzeli vse sovražni sosedje in vihar po satanovem prizadetju; a Job je prav govoril tako, ker človeku ne more satan in nihče drugi nič žalega storiti, ako Bog ne dovoli ali pripusti. — „Ime Gospodovo“ = Gospod, Bog.

c) „Vse, kar ima človek, da za svoje življenje“ = zdravje in življenje se zdi človeku največja časna dobrota. — „Satan obdá“ itd., Job je dobil gobavo bolezen. Ta bolezen, ki se nahaja na jutrovem, posebno v Egiptu, je kaj strašnega. Vse telo hudo oteče, posebno pa noge; otekline se razgnoji in napravlja pekoče rane; nohtovi odpadejo in tudi udje polagoma odgnijejo; glas je hripav ali se celó popolnoma izgubi; strašnim telesnim bolečinam se pridružijo tudi dušne bolečine: otožnost, žalost in obupnost; ker je bolezen nalezljiva, ni postrežbe itd. — „Job sedi na gnojišču... bolečine“. Gobava bolezen napravlja tudi hudo srbečico; ker pa nohtov ni imel več, da bi se praskal, si je s črepinjo strgal gnoj. — „Le hvali Boga, pa umri!“ S tem mu je hotela očitaje in nagajivo reči: „Vidiš, kako ti Bog povračuje tvojo pobožnost! Le še nadalje tako moli, si utegneš še primoliti — smrt!“ (Drugi pa razlagajo to očitanje: „Pusti Boga in molitev, saj vidiš, da ti nič ne pomaga; kaj pa more hujšega priti, — k večjemu smrt“. Oboje je enako žaljivo.) — „Nespametna ženska“ = brezbožna ženska. Po sv. pismu je greh in brezbožnost prava nespamet, ker grešnik v svoji strasti ne vé, kaj dela, in ker z grehom sam sebi škoduje; kdor pa sam sebi škodo dela, je nespameten.

č) Prijatelji so prišli iz dobrega namena, pa so slabo opravili svojo nalogo. — „V svojem mesu“ = v svojem telesu.

IV. Razlaga. 1. Trpljenje in junaška potrpežljivost. (Za srce) Kaj ne, kako častitljiv mož je bil Job! Kakor veličasten spomenik se mi zdi na meji med dóbo očakov in Mojzesovo dobo. Velik trpin je bil, da se nam mora smiliti v srce; a bil je tudi velik svetnik, da se mu moramo kar čuditi. Zadele so ga britkosti, katere moramo prištevati največjim in najhujšim na zemlji. 1. Bil je v začetku jako srečen: bogat, zdrav, vesel svojih dobrih otrok — torej vaje le dobrega; če tak človek pride v nesrečo, jo čuti vse hujše, kakor če je kdo hudega takorekoč vaje že iz mladega. 2. Nesreče so ga zadele nagloma, kar druga za drugo; ni se še utegnil utolažiti zaradi prve, že se mu je naznanila druga, za njo takoj tretja itd. 3. Šibe, s katerimi ga je obiskal Bog, so bile silno hude: tako bogat mož — mahoma uboža! A izgubo premoženja bi še kako prestal; toda Bog mu vzame tudi ljubljene otroke — kar vse hkrati! (Koliko žalovanje je v hiši, če le eden umrje!) 4. A da bi bil le še sam zdrav! Tudi njega zadene bolezen tako huda in strašna, da si pač ne moremo misliti hujše in nadležnejše. 5. Pa naj je žalost še tako velika, navadno ima človek še koga poleg sebe, kateremu more zaupno potožiti svoje gorje, kateri ga zna sočutno potolažiti; a ubogi Job niti tega ni imel! Žena, ki je bila prva poklicana, da bi ga bila tolažila ali vsaj ž

njim vred vdano potrpeča, ga bogokletno zaničuje; iz ust, iz katerih je pričakoval milosrčnega tolažila, mora slišati tako pikro, tako zasmehljivo očitaje! Prišli so sicer trije izmed njegovih prijateljev; a ga niso tolažili, marveč mu še vekšali žalost. Poprijemljejo ga od one strani, od katere je človek najbolj občutljiv — dotaknejo se njegovega dobrega imena, njegovega poštenja!

Kaj ne, velike, strašne bridkosti! Da, a tudi velika junaška potrpežljivost! Job se ob zgubi svojega premoženja tolaži: „Bog je dal, Bog...“ V svojih hudih bolečinah pa išče tolažbe, kjer bi jo bilo po človeški sodbi najtežje najti: v svojih oteklih, ranjenih, razbolelih udih, ker pomisli na čas, ko bo minulo vse trpljenje, ko bode njegovo sedaj tako ostudno telo vstalo izpremenjeno — krasno, ko se bode njegovo telo, ki sedaj trpi neznosne bolečine — radovalo v neizmernem veselju! Kakor ga je v zdravih dneh ljubezen božja vodila, da je tako lepo živel in zvesto izpolnjeval voljo božjo, tako mu daje sedaj v prestrašnem trpljenju njegova vera in upanje junaško moč in tolažbo!

2. Tudi bogoljubnim osebam pošilja Bog trpljenje, zato a) da bi jih še bolj očistil, zakaj ni ga človeka pod solncem, da bi ne imel kar nobene napake; b) da bi jih še bolj utrdil v čednostih (bogaboječnosti, ponižnosti, potrpežljivosti, zaupanju itd.); c) da bi jim povečal zasluženo in jih mogel kdaj obilnejše poplačati v nebesih; č) da bi bili bližnjiku v zgled. (Vpr. 73.)

3. Vstajenje mesa. Job daje prelepo pojasnilo o našem vstajenju: a) upa, da bo vstal od mrtvih zato, ker Zveličar živi. Zveličar bo sicer umrl, toda le za malo časa; zopet bo živel, ker bo vstal od mrtvih. Kristusovo vstajenje je zastava našega vstajenja. (Vpr. 164, 3.) b) Job veruje, da bo vstal v istem telesu, katero ima sedaj. Naše telo bo po vstajenju bistveno isto, le da bo pri pravičnih poveljano. (Vpr. 246.) c) Job pravi, da bo vstal zato, da bo gledal svojega Boga (Vpr. 244.)

4. Kako se je veda Jobova žena? Ravno nasprotno od Joba; trpljenja si ni obračala v prid, marveč v prokletstvo; sama je bila nepotrpežljiva in še Joba je hotela odvrniti od Boga. (Vpr. 429.)

5. Kako so se pregrešili prijatelji zoper Joba? To je bilo sicer hvalno, da so ga prišli obiskat v nesreči; a to je bilo sramotno, da so brez vzroka hudo sumničilo o Jobu in brez vzroka (torej predrzno) sodili, da je sam zakrivil tolike nadloge s svojimi grehi. Brez vzroka so tako ukrepali in sodili, ker je bila Jobova pobožnost in poštenost znana na daleč okrog. (Vpr. 459 in 460.)

6. Iz Jobove zgodbe tudi razvidimo, da je moč hudobnega duha omejena in da more le toliko škodovati, kolikor mu Bog pripusti. O njem velja, kar pravi sveti Avguštin: „Priklenjen pes more le lajati na onega, ki se mu ne bliža, popasti pa ga ne more.“

7. Job je predpodoba Jezusa Kristusa. Kaj bereš ob koncu v drobnem tisku? Katere predpodobe našega Gospoda že poznaš?

8. V svetem pismu se tudi še bere, da je Job zdihoval v svojih hudih bolečinah: „Usmilite se me vsaj vi, prijatelji moji!“ Te besede obrača sv. Cerkev na verne duše v vicah.

V. Uporaba. 1. Sedaj lahko izprevidiš, za koliko si slabši mimo potrpežljivega Joba? Kolikrat si se že nevoljno ali celo jezno pritoževal zaradi svojih malih križev in težav! (Kesanje — sklep!) Privadi se, da porečeš z Jobom, kadarkoli te zadene bridka izguba: „Bog je dal, Bog je vzel, počeščeno bodi njegovo ime!“ Kadar ti pride kaj hudega, reci: „Ako imamo dobro iz roke božje, zakaj bi ne vzprejeli tudi hudega?“ A povzpni se še višje in oziraj se v vsakem trpljenju na svojega božjega vzornika — Jezusa Kristusa, ki ga Job še ni tako poznal, kakor ga ti poznaš, ter govori za njim pobožno besede: „Oče, ne moja, marveč zgodi se tvoja volja!“

2. Onih pustih Jobovih prijateljev pa nikar ne posnemaj, ter ne natolcuji in ne sodi lahkomišljeno! Imej pa do trpečih usmiljeno srce; tolaži žalostne, in če moreš, jim tudi kaj pomagaj. Zlasti ne pozabi ubogih duš v vicah! („Voditelj“.)

Za najvišje razrede bi nasvetoval biblično katehezo še v drugačni obliki, posebno za take zgodbe, ki so že od poprej znane: Katehet naj že v pripovedovanje povzame vse, kar bi imel pozneje razlagati ali dostavljati za besedilo šolske knjige, tako da je to besedilo rezultat njegovega predavanja, slično kot so katekizmovi obravnavi rezultat — katekizmovi odgovori.

Zgled: Mladenič v Najmu.

I. Uvod. Danes vas povabim na pogreb. Pa me morate prav razumeti. Povabim vas le, da prav pazno poslušate, ko vam bom opisaval, kako se je vršil neki pogreb za časa Jezusovega javnega delovanja na zemlji, namreč pogreb mladeniča v Najmu, ki je pač radi čudeža, ki se je takrat zgodil, najiminitnejši v zgodovini.

II. Pripovedovanje. Ako se gre iz mesta Kafarnavma, ki se v evangeliju imenuje Jezusovo mesto, proti jugu, se pride nekako v 10 minutah do mesta Najma, ki leži ob znožju malega Hermona in gore Tabor. Ta kraj je tudi zgodovinsko znamenit; tam blizu je gora Gilboe, znana iz nesrečne vojske kralja Savla; tam blizu je tudi Sunam, kjer je prerok Elizej čudežno deloval. Po tej cesti je prišel nekega dne Jezus s svojimi učenci in z veliko množico ljudi pred mestna vrata mesteca Najm, ki je bilo precej veliko mesto takrat, kakor sodijo po podrtijah, ki se še nahajajo tam. Ta množica je prišla od severne strani: nje središče je bil Jezus Kristus, ki so ga vsi željno poslušali in veselo spremljali. Iz mesta pa je šla druga, tudi mnogoštevilna družba, katere središče pa je bil — mlad mrlič, prezgodaj umrli sin neke, kakor je videti, imenitne vdove. Pri mrliškem sprevodu gredó najprej jokajoče žene in žalujoči godci; za njimi gre judovska gospa, tiho in milo jokaje, užaljena mati pokojnikova, zapuščena in potrta vdova; potlej je na vrsti mrlič, ki ni v zaprti krsti, kakor se pri nas nosijo mrlič na pokopališče, marveč na deski brez pokrova, kakor spečega na postelji, ga nesó štirje možje; sprevod konča množica prijateljev, sosedov in drugega ljudstva. Pogreb je bil zvečer, ker so se pri Judih navadno vršili pogrebi še na dan smrti po solnčnem zahodu. Prizor je bil že samobsebi veličasten: dvojna obilna množica, tihi večerni čas, mila žalost pogrebcev; a nad vse veličastno je, kar se je zgodilo med potjo!

Ker je bila pri Judih navada, da so se pogreb srečujoči ljudje tudi pridružili pogrebcom, so bržkone pričakovali, da bo Jezus s svojim spremstvom tudi tako storil. Torej v začetku niso bili tako pozorni. Zdaj pa stopi Zveličar k jokajoči materi in jo tolaži z miločitno besedo: „Žena, nikar ne jokaj!“ Res čudna tolažba: Kako, si je utegnila misliti jokajoča vdova, kako da bi se jaz, mati, ne jokala, ko mi nesó edinega otroka v hladni grob? O da, kot neusmiljeno zasmehovanje bi se glasilo, ko bi kdo hotel v takih okoliščinah prepovedovati solze jokajoči materi. Toda to tolažilo se tako prillega užaljenemu srcu — in tolažnik prihaja iz Kafarnavma, kjer se je že zgodilo toliko čudežev, — kaj pa, če je res ta premili tolažnik — vsemogočni čudežnik, obljubljeni Mesija!? Ni se varalo rahločitno materino srce! Jezus se dotakne nosil v znamenje, da naj nosilci postojé, kar so tudi takoj razumeli in storili. Zdaj si pa mislite, kakšen prizor je moral to biti, ko se je ves dolgi sprevod hipoma ustavil in se mu je približala še vsa množica Jezusovih spremljevalcev! Vseh oči so obrnjene proti mlademu mrliču, ki odkrit počiva na nosilih, in proti mrličevi materi, a še posebej proti Jezusu, božjemu tolažniku. Kar zadoni miloglasna beseda: „Mladenič, rečem ti, vstani!“ Kakor električni tok prešine množico nebeška nada, ki se takoj tudi izpolni. Že vidijo mladeniča, kako se mu vrača življenje: otemnele oči se odpro, v blede lice se povrne mladeniška rdečica, glavo povzdigne, — v rokah in nogah, po vseh udih začuti poprejšnjo moč, — opre se, sede, začne govoriti, vstane in zopet hodi! O, kdo bi mogel popisati čuvstvo, ki je zdaj prevevalo mlado srce srečnega obujenca! Takoj izprevidi pomen vsega prizora: množico strmečih pogrebcev, njemu namenjenih, ki so pa že sredi pota dovršili svoj žalostni posel in se zopet lahko veseli vrnili v mesto. Pred njim stoji vsemogočni Gospod življenja in smrti, o katerem je gotovo že poprej marsikaj slišal, gotovo bil že prej kdaj med navdušeno množico, ki je poslušala njegove nebeške nauke

in zrla njegove božje čudeže. Zastonj išče besedi, da bi se mu zahvalil; — kleče v tihih solzah, tako si smemo misliti, se zahvaljuje poljubovaje Jezusovo dobrotno roko. In kdo bi popisal iznenadenje osrečene matere! Saj se niti ne da ugibati, je li sin bolj vesel, ko zopet vidi svojo ljubo mater, ali je mati bolj srečna, ko zopet zre svojega preljubljenega sina, živega in zdravega! — Kakšen vtis pa je imela veličastna dogodka do ljudi, nam sveti evangelij še posebej naznani: Vse je osupnilo, — velik strah je prevzel vse, ker so tako blizu čutili vsemogočnost božjo! Le mislite si, kaj bi storilo naše ljudstvo, ko bi n. pr. zdaj ob mnogoštevilnem pogrebu v sredi pota na božji klic oživel mrlič in se zopet vrnil na svoj dom! V prvem trenutju bi se prestrašili, potem bi pa, pač še bolj kot nekdanj Izraelci, glasno začeli hvaliti in poveličevati Boga! — Pa ne le navzoče je to tako zelo pretreslo, marveč strmeli so tudi drugi ljudje po deželi, kjerkoli se jim je pripovedovalo o tem veličastnem čudežu. Upam, da tudi vam nisem zastonj pripovedoval.

III. Pojasnjevanje odpade, k večjemu se posname v glavnih potezih. Razlaga je tudi lahko kratka; opozoriti je le treba v kratkem na Jezusovo vsemogočnost, na neskončno dobrotljivost njegovega presv. Srca, na materino ljubezen do otrok. Cerkveni očetje tudi primerjajo v tem dogodku telesno obujenje grešnikov v sv. pokori: „Ko je bil mladenič od mrtvih obujen, se je veselila mati vdova; ljudi pa, ki se vsak dan po duhovno obujajo, se veseli duhovna mati, sveta Cerkev“ (Sv. Avguštin). V uporabi naj se obudi misel na smrt, veliko dobroto zdravja, morda kaj o pogrebih i. dr. (Cf. „Duh. Pastir“ 1899).

Nekateri rabijo slično obliko tudi pri manjših učencih. Saj so pač slavne Meyerove kateheze za nižje razrede nastale tudi na enak način.

C. Katekizmovska kateheza.

Zgodovina kateheze in novejša katehetsko slovstvo nam kaže precej razlike pri katehizovanju, tudi pri najboljših, „klasičnih“ katehetih.

Prva razlika: Učenci takoj odpro katekizem, bero posamezna vprašanja, katehet jih razlaga po metodičnih pravilih. To postopanje ima sicer nekaj koristnega, n. pr., da ima vsak učenec pred očmi to, o čemer se uči, da ni v dvomu o tem, kaj se mu bo učiti doma itd. Vendar sedanja metodika priporoča: Otroci naj imajo katekizme zaprte, katehet obravnavaj z njimi učno enoto in, kadar jo znajo vsaj po vsebini, odpro knjige, ob čitanju se izpraševaje ponavljajo poglavitna razjasnila in, če treba, se še kaj doda zlasti v pojasnilo manj jasnih besedi ali stavkovih zvez.

Druga razlika: Nekaterim je vsako imenitnejše vprašanje učna enota in nadaljevaje od vprašanja do vprašanja opravijo pri vsakem posebej vse, kar zahteva celotna kateheza; drugi pa obravnavajo skupno več sorodnih vprašanj in podavajo le enkrat, kar je skupnega, n. pr. praktično uporabo. S tem je kateheza enotno zaokrožena, bolj pregledna in zahteva manj časa.

Tretja razlika: Nekateri rabijo razna nazorna pojasnila, za vsako vprašanje posebej ali celo za isto vprašanje po več; novejši pa — po „monakovski metodi“ — zahtevajo eno pojasnilo (navadno: zgodbo) za vso skupino vprašanj; seveda jim nagaja ta neprimernost, da ne morejo biti vedno dosledni in jih rabijo po več, semtertja celo preveč.

Četrta razlika: V obče delé katehezo poleg uvoda v tri dele: podajanje, razlago z dokazi (kjer so potrebni), parjenje (uporabo); novejši pa si veliko obetajo od formalnih stopinj, nekoliko prikrajšanih.

Kaj pa mi? Posnemajmo, kar je dobrega, opuščajmo, kar je manj ugodnega ali pretežkega.

Katekizmovska kateheza imej te-le dele:

I. Uvod, ki bodi sličen onemu pri biblični katehezi.

Smoter napovedujejo nekateri samo za katekizmovsko vsebino, drugi pa samo za pomožno zgodbo. Morda ne bo napačno, ako se napove obojni smoter, vsak na svojem mestu.

II. Podavanje, ki obsega pripovedovanje skupnega nazorila (zgodbe) in izvajanje vseh vprašanj iste učne enote; ali pa navadno pojasnjevanje po zgledih, primerih itd. — takozvano „katehizovanje“.

III. Ponovitev vseh vprašanj (zistem).

Ta ponovitev je dvojna: najprej ustna kot rezultat obravnave, potlej pa še čitanje iz katekizma, kjer se primerno izpraševaje obnove poglobitve reči iz obravnave ter pridenejo še potrebna pojasnila teksta.

IV. Uporaba (pareneza), slična kot pri biblični katehezi.

Zgled: A. Kakšna mora biti naša vera? (Vpr. 23.—27.) (Po „monakovski metodi.“)

I. Uvod. a) Smoter: Danes vam hočem pojasniti, kako moramo verovati ali kakšna mora biti naša vera. b) Priprava: Kaj smo se že učili o veri? Kaj nazadnje? (Zakaj je vera k zveličanju neizogibno potrebna?) Torej je sv. vera za nas najmenitnejša reč na svetu, ker se brez nje ne moremo zveličati. Pač nam je nad vse potrebno vedeti, kako moramo verovati ali kakšna mora biti naša vera. Kje se bomo pa tega najlažje naučili? Glejmo na svetnike in svetnice božje. Za zgled sem vam posebej odbral prvaka apostolov — svetega Petra.

II. Podavanje. Jezus se je nekoč mudil v mestu Kafarnavmu, saj to mu je bil posebno priljubljen kraj. Veliko ljudstva se je zbralo, in tudi apostoli in učenci so bili pri njem. Takrat je izpregovoril one veličastne besede o presv. Rešnjem Telesu: „Jaz sem živí kruh, ki sem prišel iz nebes. Kdor jé od tega kruha, bo živel vekomaj. In kruh, ki ga bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta“. Judje kar niso mogli umeti teh Gospodovih besed; nevoljni so bili in so govorili med seboj: „Kako nam more ta dati svoje meso jesti?“ Tu je Jezus še enkrat ponovil in zatrdil, kar jim je bil rekel: „Resnično, resnično vam povem, ako ne boste jedli mesa Sinú človekovega in pili njegove krvi, ne boste imeli življenja v sebi. Moje meso je res jed, in moja kri je res pijača.“ — To pa je bilo Judom že preveč. Tega nikakor niso mogli umeti. Saj so se še mnogi učenci spotikali nad temi besedami, češ, da jih ni mogoče verjeti, ter so odšli in niso več hodili z njim. Zato se pa obrne Jezus k dvanajsterim apostolom in jih vpraša: „Ali hočete tudi vi oditi?“ Zdaj pa se oglasi Peter in pravi: „Gospod, h komu pojdemo? Ti imaš besede večnega življenja. In mi smo verovali in vemo, da si ti Kristus, Sin živega Boga.“ (Ponovitev!)

(Vera bodi splošna!) — Kajne, to je odgovor, pač vreden svetega moža — prvaka apostolov! To se pravi — verovati! — Jezus je vprašal apostole: „Ali hočete tudi vi oditi?“ Kaj jim je hotel s tem reči? (O, ni jih hotel s tem prositi, češ, ostanite vsaj vi pri meni! O ne, marveč zahteval je odločno: „Slišali ste moje besede; a če mi nočete verovati, odidite le še tudi vi, kakor drugi; ne potrebujem vas; bom že dobil druge apostole, ki mi bodo verovali.“) Kaj reče in zatrjuje Peter? (Gospod, kam hočemo iti?“ itd.) Kaj pa hoče reči s temi krasnimi besedami? (Gospod, drugi odhajajo, ker te niso razumeli in ker nočejo verovati. Mi te tudi nismo razumeli, pa vendar ostanemo pri tebi; radi verjamemo vse, kar si rekel, zato ker si rekel ti, saj si ti Kristus, Sin živega Boga; zato mora tudi vse res biti, kar rečeš.) Glejte, to je prava vera, ako vse verujemo, dasi ne razumemo vsega, verujemo zato, ker je razodel Bog, ki je neskončna resnica. Ako verujemo brez izjeme vse, kar uči katoliška Cerkev, tedaj je naša vera splošna.

(Vera bodi trdna!) Oglejmo si le še natančnejše prelepe besede Petrove in ozmimo se tudi nekoliko v njegovo srce! Sv. Peter pravi: „Mi smo verovali in vemo, da si ti Kristus, Sin živega Boga!“ O da bi bil mogel takrat zreti v obraz sv. Petru, ko je izpregovoril te iskrovite besede. Kako mu je vzplamtelo oko in zadrhtelo srce, ko je pred vsem apostolskim zborom slovesno vzdiknil: „Ti si Kristus, Sin živega Boga!“ Kaj se pač takoj vidi iz takega vedenja in govorjenja sv. Petra? Odkril nam je takorekoč svoje srce. Kar govori, mu ne prihaja le iz ust, marveč iz globine njegove duše, govori tako, kakor misli: „Ti si Kristus, Sin živega Boga!“ — O tem je tako

prepričan in zagotovljen, da bi ga ne mogla premotiti nobena reč na svetu. Taka mora biti tudi naša vera: trdna in neomahljiva; niti sence kakega dvoma ne sme biti v našem srcu. Pomnite torej: Če verujemo tako, da prav nič ne dvomimo, je naša vera trdna.

(Vera bodi živa!) Peter je rekel Gospodu: „Ti imaš besede večnega življenja.“ S tem je hotel Peter povedati, da moramo trdno verovati Jezusove besede, zato ker je njegov nauk iz nebes, božji nauk. Toda te besede imajo še nekaj več v sebi. Peter je hotel tudi reči: Ti sam nam znaš in moreš povedati, kaj moramo storiti, da dosežemo večno zveličanje. H komu drugemu torej hočemo iti, ker le ti edini nam znaš pokazati pravo pot v nebesa. To prepričanje je Peter dovolj izpričal s svojim življenjem. Resno se je izogibal hudega in goreče se trudil za čednost in dobra dela. Kako zelo je sovražil greh, lahko izprevidimo iz tega, ker je tako britko objokaval ono svojo nesrečo na dvorišču Kajfovem! Delal pa je poleg sv. Pavla izmed vseh apostolov največ in najbolj goreče za božje kraljestvo. Bili so takrat za novo ustanovljeno Cerkev jako neugodni časi, a s svojim ognjevitim pogumom je srečno vodil in rešil svoj čolnič v sredi ljutih viharjev. Posnemajmo ga. Ako kdo tako živi, kakor uči sv. vera, posebno če zvesto izpolnjuje dolžnosti svojega poklica, pravimo, da živi po veri. Če živimo tako, kakor vera zahteva, je naša vera živa.

(Vera bodi stanovitna!) Morda bi pa le kdo utegnil ugovarjati, češ, da sveti Peter ni bil trden v veri, ker je tako sramotno trikrat zatajil Jezusa. Res je bila to velika nesreča zanj, a jo je takoj popravil in je bil potlej ves čas zvest svojemu Gospodu, dasi je moral veliko hudega prestati radi vere. Klicali so ga k sodnji, pretili mu s smrtno, ako ne neha oznanovati Jezusa; pa odločno je odgovarjal, da je treba Boga bolj slušati nego ljudi. Tepen je bil z drugimi apostoli vred; a veselil se je, da je mogel trpeti zavoljo svoje vere. Vrgli so ga v ječo že v Jeruzalemu in prav gotovo bi ga bili že tam umorili, ko bi ga ne bil angel čudežno rešil. Pa v Rimu so ga zopet zaprli v hudo ječo in ga obsodili v smrt. Sv. Peter je torej dal življenje za sv. vero. Kako je umrl . . . O da, vera sv. Petra ni bila kakor šibko drevesce, ki ga lahko vpogne in polomi vsak veter; ne, bila je v njegovem srcu utrjena, kakor močno, globoko ukoreninjeno drevo, ki mu ljuti viharji skušnjav sicer šibijo veje in vrhove na vse strani, da glasno šumi in hršči, a krepko drevo ne pade, marveč se le na novo utrdi. Glejte, to se pravi stanovitno verovati. Tudi naša vera mora biti taka. Če smo pripravljeni raje dati vse, tudi življenje, kakor odpasti od vere ali jo zatajiti, tedaj je stanovitna naša vera.

III. Zistemska ponovitev učne enote. Kajne, sv. Peter je krasen zgled prave vere. Povej še enkrat, kakšne lastnosti je imela vera sv. apostola Petra, I.? Vse te poglavitne štiri lastnosti mora imeti tudi naša vera. (Vpr. 23.) — 1. Tudi naša vera mora biti splošna. „Kdaj je naša vera splošna?“ (Vpr. 24.) S tem pa ni rečeno, da bi morali vse vedeti, kar uči sv. Cerkev; za mnoge bi bilo to nemogoče, in za vsakega to tudi ni potrebno. Za resnico torej imamo tudi vse one nauke sv. Cerkve, ki jih zdaj še ne znamo, zato ker vemo, da je sv. cerkev nezmotljiva in uči od Boga razodete resnice. Kako se imenuje človek, ki ne veruje vseh resnic, katere uči sv. Cerkev? (Krivo-verec.) — 2. Tudi naša vera mora biti trdna. „Kdaj je . . .“ (Vpr. 25.) Kaj pa hoče to reči: „dvomimo?“ Že sem vam povedal, da so si mnogi Jezusovi učenci v Kafarnavmu jeli misliti, morda pa ni tako res, kakor Jezus govori in obeta, ker kaj takega še nismo nikoli slišali, in kar ne more nam v glavo, kako bi mogli uživati njegovo telo itd. Morda je Petra tudi obšla enaka misel, a hitro je prišlo na površje trdno prepričanje: Prav gotovo je tako, saj je povedal Jezus, Sin živega Boga, večna resnica. Torej to, če si kdo prostovoljno misli, da to ali ono, kar nas uči od Boga razodeta resnica, bi utegnilo drugače biti, se imenuje prostovoljni verski dvom. Ako si pa kdo take misli odločno izbija iz glave, ni dvom prostovoljen in ni greh. — 3. Tudi naša vera mora biti živa. „Kdaj je . . .“ (Vpr. 26.) Kdor ne živi po svoji veri, ima le mrtvo vero. O taki mrtvi veri pa pravi sv. Jakob: „Kakor je telo brez duše mrtvo, tako je tudi vera brez del mrtva.“ S tem hoče reči: Mrtvo truplo ne more nič več delati, položijo

ga v grob, da segnijo v zemlji. Mrtva vera tudi ne stori ničesar za nebesa; in človeka z mrtvo vero bode Bog zavrgel v pekel, da bo tam gorel vekomaj. — 4. Tudi naša vera mora biti stanovitna. „Kdaj je ...“ (Vpr. 27.) Ta lastnost je še najbolj potrebna, ker brez te bi tudi vse druge nič ne pomagale. Kaj je pomagalo onim učencem, da so že več časa verno hodili za Jezusom, pa so ga popustili v odločilnem trenutku? Odpadniki od vere so pač še slabši nego krivoverci ali neverniki.¹

IV. Uporaba. Neprecenljivo velik dar božji je sv. vera; toda kaj bi nam koristil, ko bi ga ne znali prav rabiti, v svoj prid si obračati? — Kdor nima splošne vere, je krivoverc, ki ne more biti zveličan, ako ostane trdovraten; drzno nasprotuje Bogu, kakor bi mu hotel reči, da je le deloma govoril resnico, deloma pa laž. Kaj ne, strašna reč! Enako se pregreši, kdor prostovoljno dvomi o verskih resnicah, ker ima iste drzne misli proti Bogu, dasi še ne tako odločno! Kaj pa naj rečemo človeku, ki ima sicer pravo vero v vsem obsegu, pa ne živi tako, kakor ga uči vera? Sv. apostol Jakob mu je že podpisal obsodbo: njegova vera je mrtva, ki ga ne more zveličati. Najstrašnejši je pa seveda odpad od prave vere! — Milujmo vse take nesrečne ljudi in trdno sklenimo, da hočemo verovati vse resnice naše svete katoliške vere, zvesto se boriti zoper vse izkušnjave verskih dvomov ter po sv. veri živeti in natanko izpolnjevati njene zahteve v vseh okoliščinah, saj je že milijone naših bratov in sester dalo kri in življenje za to sveto vero, v kateri mi živimo! Vstanite in sklenite roke ter recite za meno: „O moj Bog! trdno verujem vse, kar si ti razodel in po sv. Cerkvi zapoveduješ verovati, ker si večna in nezmotljiva resnica. V tej veri hočem živeti in umreti! Amen.“ (Cf. Stieglitz.)

b) Kateheza o molitvi. (Po običajnem načinu.)

I. Uvod. Koliko poglavij ima naš katekizem? Kako se glasi prvo, kako drugo? (O upanju in molitvi.) Že zadnjič, ko smo se učili o krščanskem upanju, sem vam pri poslednjem vprašanju razlagal, kako se krščanskega upanja najbolje vadimo z molitvijo. Torej je v poglavju o krščanskem upanju najimenitnejši nauk o molitvi. O molitvi se bomo danes učili. Le dobro pazite, ker ta nauk je jako imeniten in potreben, zakaj sv. Avguštin kar naravnost pravi: „Kdor zna prav moliti, zna tudi prav živeti.“

II. Podavanje. 1. (Pojem molitve.) Iz koliko delov sestoji človek? (Iz duše in telesa.) Navadno človek dela z obojim, z dušo in telesom; a mnogokrat pa deluje tudi duša sama, in telo je kar pri miru. Tako je posebno pri molitvi: poglavitno delo tu opravlja naša duša ali naš duh; telo nam le nekoliko pomaga, n. pr., s tem, da klečimo, roke sklepamo, oči obračamo proti nebu ali na kako podobo, da govorimo ali pojemo. Sicer pa deluje naš duh. — Le poslušajte: Kje je tvoj duh, kadar (prav živo) misliš na svojega očeta ali mater? (Doma pri starših.) Da, doma pri starših se mudi tvoj duh; kar hipoma se je preselil tja, čeravno je tvoje telo ostalo v šoli. Kadar pa misliš na Boga, kje je pa takrat tvoj duh? (Pri Bogu.) Kje pa je Bog? (Povsod.) Da, povsod je ljubi Bog, kje je pa še posebno, tako da ga vedno gledajo angeli in svetniki? (V nebesih.) Da, tja gor v nebesa pohiti duh, kadar mislimo na Boga. Pravimo tudi: Takrat povzdignemo svojega duha k Bogu. Ker pri molitvi mislimo na Boga, rečemo torej: Molitev je povzdigovanje duha k Bogu.

Pa samo misliti na Boga, še ni zadosti, da bi mogli to imenovati pravo molitev. Kadar se učiš v katekizmu, n. pr., o lastnostih božjih, tedaj tudi misliš na Boga; ali pa takrat moliš? Hudobni duhovi v peklu tudi mislijo na Boga, ali pa kdaj molijo? Pri molitvi mora biti tudi naše srce; tudi v srcu moramo čutiti in želeti, ali da bi Boga hvalili in častili, ali da bi ga zahvaljevali, ali pa kaj prosili. Oboje mora pri molitvi sodelovati: glava in srce! Če torej tako mislimo na Boga, da ga s to mislijo hvalimo in častimo, ali zahvaljujemo ali prosimo, takrat so naše misli pobožne, takrat molimo. Zato bomo poprejšnji razlagi pristavili še eno besedico. Kako sem že prej rekel? I., povej: Kaj je molitev? (Molitev je povzdigovanje duha k Bogu.) Zdaj pa še pristavi besedico „pobožno“

¹ Prvikrat, ob ustni obravnavi, naj se brez kake razlage formulirajo katekizmovi odgovori. Med čitanjem pa naj se bistvene reči iz „podavanja“ ponové in morda še pristavi kaj novega, da je učenje bolj živahno in jasno.

in reci: „Molitev je pobožno povzdigovanje duha k Bogu.“ No, ponovi še ti: Kaj je molitev?

2. (Čemu molimo?) Že iz tega, kar sem vam povedal, prav lahko razumete tudi drugo vprašanje: Čemu molimo? Molimo... (iz katekizma, vpr. 259.) Drugačne molitve si ne moremo misliti; v vseh molitvah, kar so jih že ljudje opravili ali jih še bodo, v vseh je mogoče le to troje: ali Boga častijo, ali zahvaljujejo, ali pa prosijo. — a) Ko je Marija izvedela od angela Gabriela, da bo Mati božja, je hitela k svoji teti Elizabeti in je tam zapela prekrasno pesem, ki se začne z besedami: „Moja duša poveljuje Gospoda!“ Kakšna molitev je bila to? (Marija je Boga častila.) Ali poznaš še kaj drugih molitev, s katerimi hvalimo in častimo Boga? (Čast bodi Očetu... Svet, svet, svet... Slava Bogu na višavah... Hvaljen bodi Jezus Kristus...) Čemu molimo prvič? — b) Ko je bil Jezus ozdravil deset gobavcev, se mu je prišel le eden zahvaliti. In takrat nam je Jezus razodel, kako zelo mu je všeč, če ga kdo zahvaljuje za prejete dobrote, ker se je bilo pritožil zoper onih devet, ki se mu niso hoteli zahvaliti. Kdaj moramo Boga posebno zahvaliti? (Zjutraj, 'po jedi, ko smo dovršili kako posebno delo, prejeli izredno dobroto; ko so ljudje pospravili poljske pridelke, je zahvaljena nedelja.) Čemu molimo drugič? — c) Največkrat pa beremo v sv. evangeliju, da so ljudje kaj prosili Jezusa. No, o kom veš, I., da ga je prišel kaj prositi?... O kom pa ti?... O neki molitvi nam pa pove sv. pismo še posebej, da je bila Jezusa zelo všeč. Gotovo ste že slišali o cestinarju in farizeju, ki sta šla molit v tempelj. Kako je molil cestinar?... Otroci, tudi še zdaj je tako: nobena reč ne skrbi dobrega človeka tako zelo kot grehi; zato zopet in zopet prosi sam zase, da bi mu odpustil ljubi Bog vse grehe, pa tudi za druge ljudi prosi, da bi jim bil Bog milostljiv. Zato bomo zadnji točki še pristavili: „posebno prosimo odpuščanja grehov.“ Torej skupno: Tretjič...

Zdaj ponovimo vse: Čemu molimo?

2. (Molitev potrebna.) I., ali si že kdaj slišal, da tudi tički hvalijo Boga? da cvetlice slave svojega Stvarnika? da ga poveljujejo vse stvari? Res, da nam oznanjajo božjo moč, božjo modrost, ker nam kažejo, kako je mogočen, kako moder, ker je vse tako lepo ustvaril in še vedno ohranjuje in vlada. A moliti pa ne zna nihče drugi nego angeli v nebesih in pa ljudje na zemlji. Pa še tudi ljudje ne vsi. Ali mama tudi silijo, da bi molil z drugimi otročiček, ki je šele tri leta star? (Tak še ni dolžan moliti, ker se še pameti ne zaveda.) So pa tudi odrasli ljudje, ki se ne zavedajo pameti, ki nikoli ne pridejo k pameti. (Kako se zovejo? Da, topi in blazni ljudje tudi niso dolžni moliti.) Bog jim ne zameri, če ne molijo, ker ne morejo. Torej pomnite: Molitev je potrebna in sicer vsem ljudem, ki se pameti zavedajo.

4. (Zakaj je molitev potrebna?) Glejte, kako lepa, kako imenitna reč je molitev! Kakor angeli smo takrat, kadar prav lepo molimo. a) Zato je pa Jezus Kristus tako zelo čislal molitev. O koliko in kako goreče je molil nas Zveličar! Molil je zjutraj, med dnevom, zvečer pozno v noč; večkrat celo vso noč; molil je v templju, v puščavi, na gori; molil je, ko je bil sam in med ljudstvom: molil je, preden je delal čudeže, pri zadnji večerji, pred svojim bridkim trpljenjem in med trpljenjem, ko je na Oljski gori trpel smrtne težave, še umiraje na križu! Učil je učence, kako naj molijo, in sploh je mnogokrat in nujno opominjal k molitvi. Rekel je kar naravnost, da treba vedno moliti. Ob drugi priložnosti pa je opetovano skoro z istimi besedami navduševal za molitev; rekel je: „Prositi, in se vam bo dalo“, in zopet: „Iščite, in boste našli,“ ter še tretjič: „Trkajte, in se vam bo odprlo.“ Potlej pa je še enkrat ponovil vse tri opomine: „Zakaj vsak, kdor prosi, prejme; in kdor išče najde; in kdor trka, se mu bo odprlo.“ Pa ljubemu Jezusu še ni bilo zadosti, da bi le z golimi besedami opominjal k molitvi, prigovarjal je tudi v prelepih prilikah, n. pr., v priliki o prijatelju, ki je prišel prijatelja ponoči prositi, naj mu posodi kruha. (Ako ni še znana otrokom, naj se natančneje razvije.) „Molitev je vsem ljudem potrebna: 1. ker je Jezus Kristus sam...“ b) Pa tudi lastna potreba nas priganja k molitvi. Brez molitve se namreč ne moremo zveličati. Kako se glasi 6. temeljna resnica? (... da je milost božja k zveličanja potrebna.) Za milost božjo pa je treba prositi. Res, da nam predobrotljivi Bog nekatere milosti tako

dá, a sploh pa hoče, da ga prosimo zanje, posebno pa si je treba izprositi milost, „da bi v dobrem ostali stanovitni do konca.“ Ta milost je pač najmenitnejša, zato ker je odločilna za večnost in ker ima v sebi še veliko drugih milosti (n. pr., da se moremo izogibati greha, premagovati izkušnje, poboljšati se itd.), „Molitev je vsem ljudem potrebna: 2. ker brez molitve...“ Še enkrat obe točki!

III. Zistemska ponovitev: a) ustno po katekizemskem besedilu vsa štiri vprašanja. Za zdaj naj zadostuje, če učenec pove tudi s svojimi besedami, da le zadene popolno vsebino. b) Čitaje z učenci naj katehet izprašuje bistvene reči iz svoje razlage in morda še pridene kaj mikavnega. N. pr.: Sveti učenci imenujejo molitev dihanje naše duše; kakor telo ne more živeti, ako ne dihamo svežega zraka, tako si ne more duša stalno ohraniti posvečujoče milosti brez krepčajoče molitve. Molitev zvejo ključ nebeških vrat; kakor se brez ključa ne more priti do zakladov v zakladnico, enako ne moremo priti do nebeških zakladov brez svetlega ključa goreče molitve. Molitev zvejo tudi nebeško lestvico; kdor se ni v življenju vadal hoditi po tej lestvici s pomočjo svetih misli in želja pobožne molitve, ne bo mogel iti po nji v nebeško veselje, ko se mu steko ure na zemlji.

IV. Uporaba. Neki vojskovodja je na vprašanje, kaj je najpotrebnejše za vojno, odgovoril: Za vojno so najpotrebnejše tri reči: prva se imenuje denar, druga se zove denar in tretji se reče denar. In ko bi me vprašali, kaj je najpotrebnejše za dušno vojno, v kateri naj si priborimo kraljestvo božje, bi vam tudi kar naravnost odgovoril: V duhovni borbi zoper izkušnje nam je treba treh reči: prva je molitev, druga je molitev in tretja je tudi molitev. Da, tako je in pri tem ostane! Ako hočemo zmagovati v boju našega zveličanja, nam ni nobeno orožje tako zelo potrebno kot molitev; za stanovitnost v dobrem do konca nam ni nobeno sredstvo tako potrebno kot molitev. Pridno in dobro moliti pa rešiti svojo dušo, malo in slabo moliti pa svojo dušo staviti v skrajno nevarnost, nič ne moliti pa pogubiti svojo dušo, to je eno in isto. (Besede sv. Alfonza pod črto!) Pomislite torej resno, kako je pri vas v tej reči? Ali radi molite? Ali opravljate vse vsakdanje molitve? dobro? pobožno? — Kaj menite, kako se imenuje največji sovražnik naše molitve, ki nam najbolj brani, da ne molimo veliko in da ne molimo dobro? — Lenoba se mu pravi. Le roko na srce, in odkrito mi povejte: zakaj ste do zdaj morda malo molili pa še to, kar ste, slabo? Kajne, le zato, ker se niste potrudili! O, ko bi se bili trudili po svoji moči, bi vam vest dajala boljše izpričevalo! Kesanje, sklep...¹

§ 18. Slog kateheze in katehetsko predavanje.

1. V ljudskih šolah je pri vseh predmetih prva zahteva, da se učitelj ponižaj do otroškega obzorja in se privadi preprosti govorici, ki je med otroci v navadi. Posebno pa je to potrebno pri verouku, kjer mora katehet obravnavati težke, abstraktne reči ter obenem tudi delovati na čustva in voljo učencev. Mučno, suhoparno in brezuspešno bi bilo, ko bi že itak težko tvarino pojasnjeval v pretežkem, otrokom nerazumnem jeziku. Torej se mora katehet še posebno pobriniti, da si boljinbolj prisvoji otroško govorico.

Posebnost otroške govornice se kaže zlasti v tem, da: 1. ne pozna dolgih stavkov ter rada rabi glagol, ki je že itak posebna krepost

¹ Zdi se mi, da je pri „monakovski metodi“ to največja težkoča, da iz glavnega nazora izvaja le nekaj delov učne celote, druge pa le nekako dostavlja brez prave vezi in jih razlaga z novimi nazornimi pojasnili. N. pr. v katehezi o osmi zapovedi izvaja iz dokaj zamotane zgodbe o Namanu in lažnivem hlapcu edino le pojasnilo, kaj je laž? vse druge grehe zoper osmo zapoved pa samotež obravnava po drugih konkretnih pojasnilih. V takih slučajih je gotovo bolj umestno, ako se enakomerno za vse dele iste učne enote rabijo razna konkretna pojasnila, kakor so delali že doslej najboljši kateheti.

slovenskega jezika; 2. izogiblje se odvisnih, postranskih stavkov; 3. redko-kdaj se poslužuje osebnih zaimkov ter raje ponavlja dotični samostalnik; 4. abstraktnih pojmov ne rabi in govori konkretno; 5. v splošnost se ne spušča, marveč ostaja pri posameznih predmetih; 6. posebno čisla dvo-govore; 7. opazuje malenkosti, za katere se odrasli človek ne meni itd.

N. pr. ad 4. namesto: s pridnostjo in pokorščino se pridobi spoštovanje, bi rekli: stori to, kar ti ukažejo, pa te ne bodo nikjer odganjali in zmerjali. — Ad. 5. Otrok le polagoma prehaja od posebnih do splošnih pojmov. Neki deček je stanoval v hiši, kjer je bil fijakar Jaka. Ko pride na trg in zagleda tam dolgo vrsto fijakarjev, vzklikne: „Mama, pogledjte, koliko je ‚Jakatov‘!“ — Ad. 7. Ob povrnitvi mladega Tobija se bodo prvi trenutek otroci skoro bolj zanimali za malega psička, ki je prvi priskakljal domov, nego za tako zaželenega domačega sina.

Otroškemu jeziku je jako podoben govor preprostega ljudstva in slog svetega pisma zlasti stare zaveze in evangelijev. Katehet naj torej pazi, kako otroci govoré; posluša naj preprosto ljudstvo, kako se pogovarja; pridno naj prebira sveto pismo in si prisvaja njega preprosti slog; čita naj dobre mladinske in ljudske knjige in spretno pisane kateheze. Spominja naj se, kako je sam govoril, ko je bil še otrok, pa živo naj si misli, kako bi še zdaj govoril, ko bi bil še mlad ali kdo izmed preprostega naroda.

Dasi naj bo katehetski slog preprost in lahkoumeven, vendar mora ohraniti neko dostojno plemenitost. Izogibati se mora učitelj vsake spotakljive, nizkotne, prostaške, podle besede. Naj ne pozabi, da kot veroučitelj je namestnik Kristusov.

Katehet bodi otroški, a ne otročji. Ni modro vedno rabiti zmanjševalne besede, n. pr.: čikati = sedeti; spančkati = spati; molčkati = moliti; Bogeč = Bog itd. Jezušček naj bi se reklo le tedaj, ko se govori o Zveličarju kot božjem Detetu; ako pa govorimo o njegovi pričujočnosti v tabernaklju, pri sv. maši itd., recimo spoštljivo le: Jezus. Istotako naj bi se o Mariji le redkokrat, le bolj izjemoma, reklo: Mamica ali Majka božja.

2. Ob nastopih naj pazi katehet na primerno govorjenje in kretnje. Tudi svetni učitelj naj bolj svečanostno nastopa, ako subsidiarno nadomeštuje kateheta, nego pri svetnih predmetih.

Govori naj: a) glasno, da ga lahko razumejo vsi učenci. Vendar preveč naj nikar ne vpije, ker bi se s tem kratila pazljivost učencev, sam pa bi si škodoval zdravju. — b) Počasno, da mu morejo učenci slediti. A pomni naj, da prepočasno govorjenje dolgočasi že odrasle ljudi, tembolj po naravi bolj živo deco. — c) Z vnemo in navdušenjem za vzvišeni predmet, ki ga pojasnjuje učencem. Z enakomernim in mrzlim govorjenjem se tu ne opravi kaj prida. — č) Prisrčno, očetovsko, da seže mladini do srca in jo pridobi za Boga. Vendar naj se izogiblje nepotrebneга vzdihovanja in neumestnega čustvovanja pri rečeh, ki zadevajo bolj um nego srce. Le kar prihaja od srca, sega tudi do srca. — d) Deklamatorično: zdaj bolj počasno zdaj hitreje, zdaj rahleje zdaj močnejše, zdaj z višjim zdaj z nižjim glasom, kakor že nanese vsebina kateheze. Drugače naj pripoveduje vesele, drugače žalostne reči; kjer je vprašanje, naj res vpraša, kjer je vzklik, naj res zakliče; ako pride na vrsto kaj skrivnostnega, naj pripoveduje pri-tajno in skrivnostno itd. Varuje pa naj se patetičnega, teatraličnega pretiravanja. — e) Pred vsem pa je treba, da prav naglaša, zakaj krepko in

pravomestno naglašanje podpira in pospešuje vse druge dobre lastnosti katehetskega govorjenja. Govoru primerno bodi tudi katehetovo zunanje vedenje. Že njegove lice, njegov pogled, vse njegovo kretanje naj razodeva prikupno mirnost, spoštljivo prijaznost, jasno veselost, gorečo navdušenost in možato resnoba, kakor jo zahteva vzvišeni predmet. Ako je bilo kdaj po zunanjih neprilikah kaj vzburjeno njegovo srce, naj se umiri, in naj tega kar nič ne čuti šola. — Stoji naj med poukom na takem mestu, od koder vidi vse svoje učence. Ni mu sicer treba, kakor pribitemu, vedno stati pri mizi; a vedno hoditi semtertja ali celo med klopmi po šoli, bi tudi ne bilo koristno, ter še manj umestno, ko bi vedno sedel za mizo.

§ 19. Učna sredstva.

Učna sredstva za katehetovo izobrazbo smo že omenili (§ 2, 2.), istotako za domačo porabo učencem (§ 3—6.); omenjati nam je torej le še nekaj o šolskih učilih, ki se priporočajo za verouk: a) zemljevid Svete dežele; b) slike za biblične zgodbe, cerkveno zgodovino in za liturgiko; c) nekaj najznamenitejših slik za zgodovino domačega kraja in domače dežele.

a) Zemljevid svete dežele je itak po šolski oblasti zapovedan kot učilo za vse ljudske šole. V nižjih razredih se še ne more uspešno rabiti; tu si katehet pomaga tako, da nariše v primerni razdalji ona mesta, ki jih že imenuje v zgodbah. Heffler ima ob koncu svoje Metodike spretno narisane načrte za potovanje sv. treh Kraljev. Kaj takega se lahko nariše na šolsko ploščo ali pa na večji karton. Za nižje oddelke je tudi poraben zemljevid iz zračnega vida, posebej še načrt Jeruzalema. — b) Slike naj bodo dovolj velike, da jih lahko skupno opazujejo vsi učenci; pobarvane imajo prednost. Po velikosti se odlikujejo slike, ki jih je slikal Schnor v. Carolsfeld in Wagemannove; za silo tudi še zadostujejo Herderjeve in Pesslerjeve ter Schreiberjeve. Po elegantnosti so posebno priporočljive Hoffmannove. Za liturgiko in še deloma za cerkveno zgodovino so dokaj uporabne slike, ki jih je priredil Swoboda. Drugih, zlasti zgodovinskih slik naj si izkuša katehet pridobiti po raznih potih; celo na navadnem sejmskem trgu bo našel marsikaj uporabnega. Učence utegne še bolj zanimati, ako bodo opazovali slike raznih umetnikov in založnikov. — c) Posebno velja to za domačo zgodovino, za katero še ni v trgovini primerne zbirke slik. Da je treba ob uporabi odstraniti iz dotične zbirke vse količkaj nedostojne slike, se itak razumeva samoobsebi.

Pri metodični obravnavi slik je zlasti merodajno dvojje: a) kdaj naj se pokaže slika, b) kako naj se pojasnjuje otrokom.

a) Med metodiki ni edinosti v tem, kdaj naj se pokaže slika: ali v začetku, med pripovedovanjem, ali ob koncu; vendar je večina za to, da naj se pokaže šele ob koncu, in sicer priporočajo nekateri, da naj se to zgodi takoj po „podavanju“, drugi pa, da šele na koncu ob uporabi ali celó prav nazadnje kot nekakšna pregledna ponovitev vse kateheze. Ob taki razliki nazorov ima torej katehet precej prostosti. Nasvetujemo pa to-le: Ako je slika povsem zgodovinskega značaja, naj se pokaže šele ob koncu. Pri zgodbah si namreč že znajo otroci sami slikati v domišljiji; ko bi pa bila njih dušna slika kaj napačna ali pomanjkljiva, si jo izboljšajo in izpopolnijo nazadnje, ko zagledajo, kako so si drugi predstavljali dogodek. Sicer pa vidijo tu le en moment, majhen delček cele zgodbe. — Ako je pa na sliki zgodba bolj postranska reč in ima namen, pokazati posebnosti kraja, obleke,

orodja, kakega poslopja itd., če je torej pojmovno - pojasnilnega značaja, tedaj naj se pokaže slika že v začetku in se v „uvodu“ opozori na to, kar je treba vedeti za razumljenje pripovedovanja. Glavna reč bodi dobro in živo pripovedovanje, slika je in ostane le izpopolnilno sredstvo. Le začetnikom, ki so še zelo neokretni, utegne bolj ugajati, ako se prične kateheza s sliko.

Ako pride na vrsto n. pr. „Vihar na morju“ se spridoma pokaže slika že v začetku ter se opozori le na take reči, ki pojasnjujejo silovitost viharja na morju; potlej pa se slika zopet odstrani in šele ob koncu razkaže to, kar je zgodovinskega. Za tak slučaj se rabi lahko tudi več slik; pri zgodbi „Dvanajstletni Jezus v templju“ se v pripravi pokaže obris Jeruzalemskega mesta in še posebej templja (ako je pri rokah), ob koncu pa dotična zgodovinska slika.

Ne moremo odobravati prakse, ki bi smatrala slike za glavni temelj in vso katehezo le kot nekakšen komentar, ki naj pojasnjuje le to, kar se vidi na slikah. Kaj takega bi bilo le za otroški vrtec ali gluhonemnico.

Ozirati se nam je še na to okoliščino, da slikarji radi pridevajo zgodovinskim podatkom še več takih postranskih reči, katerih ne omenja šolska knjiga. Na take pri-stavke naj se katehet tudi kolikortoliko ozira že med pripovedovanjem, da se mu tako olajša končno pojasnjevanje slike. Šolska knjiga se n. pr., nič ne ozira na darila dobrih pastircev, ki so prišli molit božje Dete. Ko bi o tem katehet nič ne omenil že pri ob-ravnavi, bi otroke motilo, ko bi jim ob koncu razgrnil sliko, ko bi zagledali kaj čisto novega. Več reči je pa seveda takih, da naj se na nižji stopnji prezró ali nazadnje omenijo, natančnejše pojasnilo pa se odloži za poznejša leta.

b) Razkazovanje slike ne bodi suhoparno in mehanično, marveč naj se poživlja s tem, da učenci sodelujejo in da se jih udeležuje več ter jih pri tem vodi veroučitelj na razne načine, ne pri vsaki sliki enako. Morda takole: Sliko obesi spredaj na takem kraju, da jo morejo videti vsi učenci, in sicer sedé vsak na svojem prostoru. Ko bi pa ne mogli vsi videti, mora že naprej poklicati oddaljene, da pridejo bliže na primeren prostor. Napačno bi bilo, ko bi hodil po šoli od klopi do klopi ter kazal sliko posameznim učencem, ker bi tako rušil disciplino in se tako predolgo mudil. Učenci naj najprej nekaj trenutkov tiho opazujejo sliko, potlej šele začno določevati nje pomen. Učitelj, n. pr., pokliče učenca, ki naj pové, kaj mu je najbolj všeč na sliki; drugi naj razsodi, kaj njemu najbolj ugaja; tretji naj pokaže, kaj se njemu zdi imenitno; četrti naj še nadaljuje itd. Ako niso mogli učenci povedati vsega, naj dostavi učitelj. — En sam učenec naj pokaže in imenuje osebe in reči, ki so znamenite v zgodbi. Ako ni kaj prav povedal ali iz-pustil, naj po učiteljevem navodilu izpopolnijo drugi. Učitelj ka že posa-mezne osebe in reči, učenci pa jih po vrsti imenujejo. — Učitelj imenuje posameznosti na sliki, učenci naj jih pokažejo. Naj povedo o vsaki osebi in reči, kaj dela, čemu je ... Seveda se mora ves pogovor sukati le o zgodbi, ki se je povedala. — V višjih razredih se je treba ozirati tudi na notranjo stran, kakšna čustva so izražena, kaj umetniško dobro zadeto, kaj pomanj-kljivo. — Pri raznih zgodovinskih osebah naj se tudi opominja, česa naj se otroci izogibljejo in o čem naj jih posnemajo. — Na podlagi slike se lahko ponovi glavna vsebina kateheze. — Zelo koristno je, ako se po slikah po-navlja daljša vrsta zgodb, posebno onih, ki so med seboj v ožji zvezi.

Sicer je pa to delo katehetu zelo olajšano tam, kjer so učenci vajeni pravilno opazovati slike pri drugih predmetih. Torej naj bi ne uporabljal preveč časa z razkazo-

vanjem slik. Izogiblje naj se pretiravanja, ker zdaj vse takorekoč plava v slikah in se je že skoro bati nekakšnega prenasičenja. Ni treba, da bi se pri vsaki zgodbi pokazala slika, marveč le bolj pri imenitnih ter takih, ki so na sliki res dobro uprizorjene. Otrokom naj bo to, da se jim pokaže slika, nekako odlikovanje in poplačilo pridnosti in pazljivosti. Na ta način si bo tudi katehet lahko preskrbel zbirko samo dobrih in uporabnih slik.

Dodatek.

§ 20. Kratka zgodovina.¹

Zgodovina kateheze ima nalogo pokazati, kako se je katehetsko delovanje vršilo v posameznih dobah cerkvene zgodovine in kako se je razvilo do sedanje prakse. Opisuje nam po treh dobah: katehezo 1. stare dobe (apostolske in patristične do 8. stoletja), 2. srednje dobe (od 8. do 16. stoletja) in 3. nove dobe (od 16. stoletja dalje).

I. Kateheza v prvi dobi krščanstva je bila nekoliko drugačna v apostolskih časih nego v patristični dobi.

a) V apostolski dobi so bili katehetje apostoli ter po njih nastavljeni škofje, mašniki in dijakoni, redkokdaj laiki. Učenci so bili judje in pagani, večinoma odrasli ljudje. Torej je morala biti tudi učna tvarina ponekoliko različna. Judom je bilo zlasti treba dokazati, da so se izpolnile mesijanske prerokbe v Jezusu; posebno so jim poudarjali resnico, da je Jezus od mrtvih vstal. Paganom pa, ki niso poznali svetopisemskega razodetja, je bilo treba obširnejšega pouka. Učne knjige iz one častitljive dobe so zlasti sv. evangeliji, podlaga katekizmu pa apostolska veroizpoved. Učna oblika je bila večinoma akroamatična. Nauk se je nadaljeval in izpopolnjeval pri službi božji (list, evangelij, homilija).

b) V patristični dobi je najprej nastal za nekrščene katehumenat (2. do 5. stoletja), kjer sta bila dva razreda, prvi za katehumeni in drugi za kompetente; poleg tega so imeti še najprej kot proselyti posebno pripravo, kot krščenci pa še dopolnilni pouk o skrivnostih (mistagoške kateheze.) V oskrbovanju kateheze se bili škofje zelo natančni; za katehete so nastavljali le zanesljive ljudi, navadno klerike, pa tudi semtertja izvrstne laike (n. pr. Origena), za pouk ženskih celo diakonise. Za vzgojo vrlih katehetov so bile posebne katehetske šole, ki so pa vršile še drugo nalogo, da so tudi laikom posredovale višjo oliko na krščanski podlagi. Učna tvarina se je ravnila po potrebi učencev; prvencem se je podajala preprosteje po svetopisemskih zgodbah, pozneje temeljiteje po apostolski veroizpovedi. To je razvidno iz katehetskih spisov sv. Avgušтина, ki zahteva za začetnike induktivno učno pot, in sv. Cirila Jeruzalemskega, ki je sestavil svoje kateheze po deduktivni poti.

¹ Zgodovina kateheze je za šolske namene zelo okrajšana. Daljša zgodovinska razprava je v „Pedag. Letopisu Slov. šolske Matice“ l. 1904 in v posebni knjižici z naslovom „Verouk. Zgodovinsko-slovstvena razprava“.

Katehumenatu so sledili skrutiniji (5. do 7. stoletja, v nekaterih krajih celo do 13. stoletja), ki so se pri otrocih slično vršili, kakor se še zdaj krstni obredi; pri odraslih pa so se morali cerkveni predstojniki še poprej prepričati, je-li dotičnik, ki se je zasebno pripravljaj, dovolj poučen v sveti veri. Krstni obredi pa se niso opravili kar vsi hkrati, marveč v presledkih po 3. postni nedelji v sredo in soboto, v začetku trikrat, pozneje sedemkrat.

II. Kateheza v srednjem veku (7. do 16. stoletja) se je bistveno predrugačila, ker je bil glavni namen, otroke pripravljati za sveto izpoved, in ker se je šolstvo lepo razvilo. Ob vzprejetju paganskih narodov je bilo seveda treba za odrasle še posebnih misijonskih priprav. Vse šole so imele poglobitni (mnoge celó edini) namen, učence poučevati v krščanskem nauku. Torej so bili katehetje: župniki in drugi duhovniki, korarji, redovniki; pomagali so jim čestokrat tudi svetni učitelji. Zahtevala se je že neka občna obveznost za šolo v tem zmyslu, da so jo škofje in cerkveni zbori nujno in opetovano priporočali in celo pod kaznijo zapovedali. Tudi doma so morali starši in njih namestniki pridno učiti otroke verskih resnic in molitev. — Učna tvarina se je določevala čimdalje bolj obširno in precizno. Do 13. stoletja so nauk o zapovedih še strinjali z apostolsko veroizpovedjo; pozneje pa se je obravnavalo o zapovedih in svetih zakramentih v posebnih oddelkih; nauk o čednostih in dobrih delih ter o grehih je bil v zvezi z naukom o zapovedih. Učna pot je bila večinoma sintetična in učna o b lika akromatična; učenci so se učili ponavljaje to, kar se jim je povedalo. — Učnih knjig otroci še niso imeli; pač pa so že bila za katehete navodila, kako naj uče in vzgajajo. — Jako koristno učno srestvo so bile mnogoštevilne slike in gledališke predstave verske vsebine.

III. Nova doba kateheze (od 16. stoletja dalje) se razločuje od poprejšnjih posebno v tem, da so učenci polagoma dobili tudi učne knjige v roke: katekizem, pozneje tudi biblične zgodbe. Posebno je katehetsko vnemo na novo poživil Tridentiski cerkveni zbor. V 18. stoletju opazujemo neko nazadovanje v katehezi vsled racionalistiškega vpliva, a tem višje jo je povzdignil krepki odpor v začetku 19. stoletja, ko so jo slavni katehetje, n. pr. Overberg, Gruber, Leonhard, Hirschler itd. zopet naravnali na pravi tir ter posebej bibličnim zgodbam odkazali zopet odlično mesta. Proti koncu 19. stoletja pa se je pokazal še živahnejši napredek katehetskega delovanja, ki si resno v prid obrača pridobitve novejše pedagogike, odbiraje, kar je dobrega, izločevaje, kar je nasprotnega katoliškim načelom. Da se v takem živem gibanju marsikaj pretirava in da so nekateri prehitri, je umevno samoobsebi. Pa videti je, da se čimdalje bolj jasni nespোরazumljenje in čimdalje bolj pospešuje edinost med „staro“ in „novo“ katehezo.¹ Posebno živahno deluje „katehetsko

¹ Med dr. Weber-jem („Die Münchener katechetische Methode“) kot zastopnikom novejši in dr. Meunier-jem („Die Lehrmethode im Katechismus-Unterrichte“) kot zastopnikom starejše metode posreduje v najnovejšem času Ivan Eising („Die katechetische Methode vergangener Zeiten in Zeitgemässer Ausgestaltung“), dokazuje, da takozvana nova katehetska struja ni pravzaprav nova, marveč le prenovljena Gruberjeva.

društvo“ v Monakovem, ki čimdalje bolj omejuje in izboljšuje svojo „monakovsko“ (poprej „psihološko“) metodo. Tudi na Dunaju vrlo deluje enako društvo. Za nas pa je največjega pomena „Društvo slovenskih katehetov“ v Ljubljani in pa „Društvo hrvatskih katehetov“ v Zagrebu, ki imata poleg svojih rednih sestankov navadno še vsako leto posebne katehetske tečaje, pri katerih temeljito obravnavajo najvažnejše naloge katehetskega poučevanja in npravne vzgoje po zahtevah in sredstvih novejšega časa. To društveno delovanje ima pa še posebej v tem še širšo in večjo korist, ker se društveni ukrepi še podrobneje razmotrivajo v strokovnih listih ter tako koristijo tudi onim, ki se ne morejo udeleževati društvenih prireditev.



